

A-16 8449 samplar

KAKS RIIGIKORDA- KAKS ELU

KAKS RIIGIKORDA — KAKS ELU

RK „POLIITILINE KIRJANDUS”

TALLINN 1947

13349
A-16799

Nõukogude rahvas on möödunud aastail saavutanud suuri võite. Inimeste elus on Stalinliku Konstitutsiooni elustavate kiirte all toimunud põhjalikke muutusi. Veelgi töotavamad ja veetlevamad on aga tuleviku väljavaated. Meie rahvas on sõjajärgsel stalinlikul viisaastakul hakanud lahendama suurejoonelisi ülesandeid.

Neid põhjalikke elumuutusi tunnetavad eriti noored Nõukogude Liidu kodanikud — eesti töörahvas.

Kasutades vana kodanliku Eesti ja uues Nõukogude Eestis ilmuvaid ajalehti toome näiteid, mis toimus Eestis kodanluse võimu aastail ja missugused suured teod tähistavad 1947. aastat, stalinliku viisaastaku teist aastat.

Käesolevas brošüüris toodud konkreetsete näidete ja tõsi-asjade põhjal võib iga lugeja ise veenduda, kui sügavad ja põhimõttelised on need lahkuminekul, mis eraldavad kaht ühiskondlikku korda — kodanlikku ja sotsialistlikku.

Kodanlikus Eestis väideti, et eesti rahvale ei olewat raskest tööstust üldse tarvis.

Nõukogude korra ajal aga kulutab riik miljoneid rublasid uute tehaste ehitamisele, mis kujunevad suurimaiks kogu Eestis.

Kodanlikus Eestis kulutati miljoneid kroone fašistliku organisatsiooni, kaitseliidu, ülalpidamiseks, seevastu ei leitud aga summasid lastekodude, haiglate ega puhkekodude jaoks.

Nõukogude Eestis assigneerib valitsus aga kümneid miljooneid rublasid, et laiendada olemasolevaid ja avada uusi lasteasutusi, sanatooriume, haiglaid ja polikliinikuid.

Kodanlikus Eestis võttis parlamendi eelarvekomisjonis sõna kulakliku põllumeeste erakonna esindaja ja protesteeris summade määramise vastu rahvahariduse tarbeks. Vahutava suuga väitis ta: „Ei ole vähimatki tarvidust aidata kehvikuil haridust omandada.“

Meil aga, Nõukogude Eestis on pärani avatud kõigi koolide, nii alg- ja keskkoolide kui ka kõrgemate koolide ukсед. Tuhanded inimesed, noored ja vanad, mehed ja naised õpivad maksuta rohkearvulistel kursustel, omandades kõige mitmekesisemaid ja neid huvitavaid erialasid.

Kodanlikus Eestis puudus tuhandetel inimestel võimalus töö saamiseks ning ajalehtede veerud olid tulvil töötsemise kuulutusi. Milline troosutu mure kõlab näiteks järgmisest kuulutusest: „Kallid linnaprouad! Halastage ja andke vaesele taluneiuale tööd. Olen suures hädas.“

Meil, Nõukogude Eestis aga võib ajalehtedes leida hoopis teissuguseid kuulutusi — kõikjal on tarvis töölisi, teenistujaid ja eriteadlasi. Igale inimesele on tegelikult kindlustatud õigus tööle. Ja kes teab, võib-olla on see tundmatu neiu, kes 1926. aastal palus „kallite linnaprouade“ kaastunnet, nüüd ühe Tallinna käitise tuntud stahhaanovlane! Selles ei oleks midagi imestusväärset, sest nõukogude võim on avanud igale töötajale tee jõu ja annete õitselepuhkemiseks.

Kodanlikus Eestis pakkus meeleheitele viidud töötu kuupalga sellele, kes võimaldab talle tööd.

Nõukogude Liidus aga maksab riik tööseaduste koodeksi alusel kolimisraha kuupalga suuruses sellele, kes sõidab tööle teisest maakohast.

Kodanlikus Eestis valitses seisak, tardumine kogu majanduslikus, poliitilises ja kultuurilises elus.

Nõukogude Eestis aga valitseb kõikjal rahvamajanduse, kultuuri ja töörahva heaolu tormiline tõus.

Me ei ole midagi unustanud! Meil on kõik meeles! Me ei ole unustanud, et detsembris 1918 seisid Tallinna reidil Briti sõjalaevad ja nende suurtükitorud olid suunatud töölislinnaosadele, kus oli puhkemas proletariaadi relvastatud ülestõus kodanliku valitsuse vastu. Mäletame, kuidas Briti sõjalaevad tulistasid Eesti Punaarmee väeosi, kes noil päevil sammusid Tallinna vabastama. Häbitu ja südametunnistusetu eesti kodanlus ei varjanudki seda, et ta tuli võimule ainult tänu inglise reaktionääride sõjalisele abile.

Kogu kodanliku Eesti aialugu on ajalugu sellest, kuidas kodanlikud natsionalistid müüsid Eestit hulgi- ja jaeviisi Inglise pankureile ja Saksa tööstureile. Kodanlikud natsionalistid

hääimärgistasid end kõigi oma tegudega eesti rahva vaenlas-
tena ja välismaa imperialismi agentidena.

Väliskapital võimaises Lestis kui oma pärusmõisas. Eesti
oli tõepoolest tema pärusmõisaks. 1938. aastal oli 150-st suu-
rest erafirmast 77 välismaalaste valduses.

Kogu Eesti majandus oli allutatud Briti ja Saksa monopolide
huvidele. Eesti tööstus tegeles peamiselt poolvalmistoodete
valmistamisega, mida vajasid välismaa tehased. Eesti põllu-
majanduse saadused veeti samuti välismaale, seejuures müüdi
need hindadega, mis olid inglise kaupmeestele sobivad.

Olles endale allutanud Eesti majanduse, hoidsid välismaa
imperialistid enda käes tema sise- ja välispoliitika niidid.
Pätsi valitsus oli esialgu Londoni City, seejärel fašistliku Ber-
liini tahte täitjaks. Andes kodanlikele natsionalistidele õiguse
petta rahvast müüdiga „Eesti iseseisvusest“ suunas välis-
kapital „iseseisvuse“ muinasjutu suitskatte all kodanliku
Eesti iga sammu.

Kibedustundega tuleb teadmiseks võtta, et kahe aastakümne
jooksul oli Eesti Euroopa tagahooviks, mille peale võis käre-
tada iga niinimetatud suurriik. Eesti oli käsist ja jalust seotud
orjastavate võlgadega.

Nõukogude Eesti aga vaatab maailmale julgelt silmi: ta on
tugev kogu Nõukogude Liidu jõu poolest, ta on rikas kõigi
Nõukogude Liidu rikkuste poolest, ta on maailma kõige ees-
rindlikuma riigi võrdõiguslik osa.

Milline õnn, et oleme igaveseks vabastatud tagasipöördu-
misest süngesse, raskesse minevikku! Milline õnn, et elame
Nõukogude Liidus, selles kõige õiglasemas riigis meie pla-
needil!

Selle õnne eest võlgname tänu suurele bolševike parteile,
Lenini-Stalini parteile. Ta on meie rahva, meie ajastu au ja
südametunnistus. Ta on rahva soovide ja mõtete väljendaja,
nõukogude rahva poliitiline juht ja kasvataja.

Kodanliku kliki võimutsemise ajal valmistasid eesti kom-
munistid põrandaaluse olukorra ja politseiterrori rasketes tin-
gimustes töörahvast ette revolutsiooniliseks võitluseks, kasu-
tades lendlehti, üleskutseid ja teisi rahvahulkade poliitilise
mõjutamise vorme. Sellest kirjutati ka kodanlikes ajalehte-
des. Politseinuhid luusisid Tallinnas ringi, jälitades julgeid
töölisklassi idee eest võitlejaid, Lenini ja Stalini õpilasi.

Meil aga, Nõukogude Eestis on pärani avatud kõigi koolide, nii alg- ja keskkoolide kui ka kõrgemate koolide ukсед. Tuhanded inimesed, noored ja vanad, mehed ja naised õpivad maksuta rohkearvulistel kursustel, omandades kõige mitmekesisemaid ja neid huvitavaid erialasid.

Kodanlikus Eestis puudus tuhandetel inimestel võimalus töö saamiseks ning ajalehtede veerud olid tulvil tööotsimise kuulutusi. Milline troosutu mure kõlab näiteks järgmisest kuulutusest: „Kallid linnaprouad! Halastage ja andke vaesele taluneile tööd. Olen suures hädas.“

Meil, Nõukogude Eestis aga võib ajalehtedes leida hoopis teissuguseid kuulutusi — kõikjal on tarvis töölisi, teenistujaid ja eriteadlasi. Igale inimesele on tegelikult kindlustatud õigus tööle. Ja kes teab, võib-olla on see tundmatu neiu, kes 1926. aastal palus „kallite linnaprouade“ kaastunnet, nüüd ühe Tallinna käitise tuntud stahhaanovlane! Selles ei oleks midagi imestusväärset, sest nõukogude võim on avanud igale töötajale tee jõu ja annete õitselepuhkemiseks.

Kodanlikus Eestis pakkus meeleheitele viidud töötü kuu- palga sellele, kes võimaldab talle tööd.

Nõukogude Liidus aga maksab riik tööseaduste koodeksi alusel kolimisraha kuupalga suuruses sellele, kes sõidab tööle teisest maakohast.

Kodanlikus Eestis valitses seisak, tardumine kogu majanduslikus, poliitilises ja kultuurilises elus.

Nõukogude Eestis aga valitseb kõikjal rahvamajanduse, kultuuri ja töörahva heaolu tormiline tõus.

Me ei ole midagi unustanud! Meil on kõik meeles! Me ei ole unustanud, et detsembris 1918 seisid Tallinna reidil Briti sõjalaevad ja nende suurtükitorud olid suunatud töölinna- osadele, kus oli puhkemas proletariaadi relvastatud ülestõus kodanliku valitsuse vastu. Mäletame, kuidas Briti sõjalaevad tulistasid Eesti Punaarmee väeosi, kes noil päevil sammusid Tallinna vabastama. Häbitu ja südametunnistusega eesti kodanlus ei varjanudki seda, et ta tuli võimule ainult tänu inglise reaktionääride sõjalisele abile.

Kogu kodanliku Eesti aialugu on ajalugu sellest, kuidas kodanlikud natsionalistid müüsid Eestit hulgi- ja jaeviisi Ing- lise pankureile ja Saksa tööstureile. Kodanlikud natsionalistid

hääimärgistasid end kõigi oma tegudega eesti rahva vaenlas-
tena ja välismaa imperialismi agentidena.

Väliskapital võimaises Lestis kui oma pärusmõisas. Eesti
oli tõepoolest tema pärusmõisaks. 1938. aastal oli 150-st suu-
rest erafirmast 77 välismaalaste valduses.

Kogu Eesti majandus oli allutatud Briti ja Saksa monopolide
huvidele. Eesti tööstus tegeles peamiselt poolvalmistoodete
valmistamisega, mida vajasid välismaa tehased. Eesti põllu-
majanduse saadused veeti samuti välismaale, seejuures müüdi
need hindadega, mis olid inglise kaupmeestele sobivad.

Olles endale allutanud Eesti majanduse, hoidsid välismaa
imperialistid enda käes tema sise- ja välispoliitika niidid.
Pätsi valitsus oli esialgu Londoni City, seejärel fašistliku Ber-
liini tahte täitjaks. Andes kodanlikele natsionalistidele õiguse
petta rahvast müüdiga „Eesti iseseisvusest“ suunas välis-
kapital „iseseisvuse“ muinasjutu suitskatte all kodanliku
Eesti iga sammu.

Kibedustundega tuleb teadmiseks võtta, et kahe aastakümne
jooksul oli Eesti Euroopa tagahooviks, mille peale võis käre-
tada iga niinimetatud suurriik. Eesti oli käsist ja jalust seotud
orjastavate võlgadega.

Nõukogude Eesti aga vaatab maailmale julgelt silmi: ta on
tugev kogu Nõukogude Liidu jõu poolest, ta on rikas kõigi
Nõukogude Liidu rikkuste poolest, ta on maailma kõige ees-
rindlikuma riigi võrdõiguslik osa.

Milline õnn, et oleme igaveseks vabastatud tagasipöördu-
misest süngesse, raskesse minevikku! Milline õnn, et elame
Nõukogude Liidus, selles kõige õiglasemas riigis meie pla-
needil!

Selle õnne eest võlgname tänu suurele bolševike parteile,
Lenini-Stalini parteile. Ta on meie rahva, meie ajastu au ja
südametunnistus. Ta on rahva soovide ja mõtete väljendaja,
nõukogude rahva poliitiline juht ja kasvataja.

Kodanliku kliki võimutsemise ajal valmistasid eesti kom-
munistid põrandaaluse olukorra ja politseiterrori rasketes tin-
gimustes töörahvast ette revolutsiooniliseks võitluseks, kasu-
tades lendlehti, üleskutseid ja teisi rahvahulkade poliitilise
mõjutamise vorme. Sellest kirjutati ka kodanlikes ajalehte-
des. Politseinuhid luusisid Tallinnas ringi, jälitades julgeid
töölisklassi idee eest võitlejaid, Lenini ja Stalini õpilasi.

Täna on Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei üks võimsa Uleliidulise Bolševike Partei võitlussalku, ta seisab eesti rahva eesotsas ja juhib teda teel, mille on tähistanud geniaalsed juhid Lenin ja Stalin.

Eesti rahvas vabanenud eesti- ja välismaa kapitalistidest rajab nüüd ise oma elu ning ta on sel teel saavutanud silmapaistvaid tulemusi. Need tulemused veenavad kogu eesti töörahvast üha enam selles, et ainult nõukogude kord võib kindlustada kõigi tema materiaalsete ja vaimsete jõudude täielikku õitsengut.

Sel ajal, kui eesti rahvas ja teised väikerahvad, kes astusid Nõukogude Liitu, hingavad vabalt ja sammuvad kiirelt eduteel, on Lääne-Euroopa ja Ameerika maades väikerahvaste saatuse kujunenud hoopis teisiti. Olles võimetud vastu pidama välismaa imperialistide survele kaotasid Lääne-Euroopa ja Lõuna-Ameerika väikerahvad oma iseseisvuse jäänusedki ja elavad raasukestest, mis langevad peremehe laualt. Piisab, kui vaadelda Kreeka ja Lõuna-Ameerika väikeriikide saatust, et veenduda selles, kui häbematult ja jultunult briti-ameerika imperialism tungib väikerahvaste siseellu, millise jõhkruksena ta allutab neid oma tahtele, millise ahnusega ta neid laostab, ja seda kõike väikerahvaste „abistamise“ sildi all.

Eesti rahval ei ole oma saatuse pärast midagi karta, sest tema, eesti rahvas, on suure Nõukogude Liidu liige, keda ei hirmuta mingisugused imperialistide ähvardused ega riukad.

Kodanlikus Eestis peeti „kasulikuks“ seda, mis oli kasulik rahatuusade jõugule, kodanlikus Eestis peeti „mõistlikuks“ seda, mis oli kasulik rikaste klikile. Seejuures ei arvestatud rahvast.

Nõukogude Eestis on kõik rahva jaoks, sest vabariigi peremeheks on nüüd rahvas ise. Kõik Nõukogude valitsuse hoolitused ja mõtted kuuluvad temale — töörahvale.

Meenutagem, millises vastastikuse umbusu ja vastastikuse vaenu olukorras toimusid valimised kodanlikus Eestis. Kodanlikud parteid paiskasid valijate sekka kriiskavaid ja petlikke valimisplatvorme, rakendasid kõike lubadusi ning demagooge, et aga saada häáli. Kodanlus vandus demokraatialle truudust, kuid ei võimaldanud pöranda alla aetud kommunistlikule parteile oma platvormiga avalikult esineda ja rahvale tõtt öelda, sest ta kartis seda tõtt.

Valimised Eesti NSV töörahva saadikute kohalikesse nõukogudesse toimuvad kogu rahva meeleolu tõusu olukorras, rahva sõpruse ja usalduse õhkkonnas oma nõukogude võimu vastu. Töörahvas on äärmiselt huvitatud valimistest, sest ta teab, et ta läheb valima ainult neid inimesi, kes kaitsevad töörahva huve.

Neil päevil kandusid üle kogu Nõukogude Liidu Leningradi töötajate tulised sõnad: „Viisaastak nelja aastaga!“ Suur loosung, mis on omane ja lähedane miljonitele nõukogude inimestele, on jällegi vallanud hulgad.

Viisaastak nelja aastaga on uus samm edasi teel kommunismile. Seepärast saigi leningradlaste üleskutse säärase tohutu, tõeliselt üldrahvaliku toetuse osaliseks. Seepärast tõusiski Eesti NSV käitistes nii kõrgele rahva vaimustuslaine.

Tööline on nüüd, nõukogude võimu ajal oma homse päeva pärast muretu. Tormiliselt arenev tööstus kindlustab talle rõõmuküllase loovtöö oma sotsialistliku isamaa hüvanguks. Eesti tööline teab, et mida rohkem ta toodab, seda võimsamaks muutub tema kodumaa, seda kergem, rõõmuküllasem ja jõukam on miljonite töötajate elu.

Kogu bolševistliku hoogsuse, veendumuse ja ammendamatu jõuga on rahvas asunud teostama leningradlaste õilsat üleskutset.

Kogu jõud ja kõik vahendid viisaastaku täitmiseks nelja aastaga!

Suurele Stalinile uutest töövõitudest ette kandes läheme 18. jaanuaril kõik nagu üks mees valimiskastide juurde!

Annage kõik hääled kommunistide ja parteitute bloki kandidaatidele!

EESTI SÜNGE MINEVIK

Kodanlikku ajakirjandust jälgides

TALURAHVAS LAOSTUB

Kuidas välismaa börsihaid röövisid eesti talunikke

„Vaba Maa“ kirjutas aprillis 1926:

„Möödunud aastal tõusid maailmaturul linahinnad ja meie talunikud on asunud linakultuuride kasvatamisele. Kõigist ebasoodsaist tingimustest hoolimata saavutasid nad hea lina-saagi.

Ent kui esimene saak koristati, langesid hinnad ootamatult. See katastroof tabas talunikke raskelt. Linamõõt, mis maksis varemalt 1800 ja 2000 marka, langes enam kui poole võrra. Talunikud ei suutnud oma kulusid katta ega tasuda võlgu, mida nad olid teinud linakasvatuse arendamiseks.

Talunikel tuli müüa viimane lehm ja hobune, et päästa oma krunti haamri alt“.

See on näide sellest, mis tähendas eesti talurahvale kodanliku Eesti sõltuvus maailmaturu hindadest. Eesti talurahva viletsuse arvel teenisid välismaa börsihaid miljoneid.

Oksjonihamer paugub

„3. okt. toimetati Tartu-Võru rahukogu ruumes talude oksjoni. Müügile oli määratud 11 talu...“

„Päevaleht“, 5. X 1932.

Kohutavad arvud

Agronoomide koosolekul, millest teatab ajaleht „Uus Eesti“ nr. 45, 1938. a., esines aruandega keegi Johanson. Aruandja nimetas kohutavaid arve:

„109 500 eesti talu on koormatud võlgadega 125 miljoni krooni eest“.

Poolmuidu

„Stokholmis jäi restoranide ja hotellide tegevus seisma,“ kirjutab „Uus Eesti“ veebruaris 1938. „See asjaolu tekitab meie ekspordile kahjusid. Kala- ja kartulihinnad on langenud. On tõenäone, et kriis ei lõpe peatselt“.

Murega luges eesti talunik neid ridu. Olles asetatud sõltuvusse välisturu konjunktuurist, oli ta kriisiaastail sunnitud müüma oma töövilja poolmuidu.

„Uus Eesti“ nr. 45 avaldab aruande „Seakasvatajate päeva“ kohta Otepääl. Päev oli rikutud: Euroopa turgudel keelduti kriisi tõttu eesti sealiha vastu võtmast.

„Meil tuleb hakata tegelema probleemiga, kuidas saata konserve kaugeisse troopikamaadesse,“ soovitab ajaleht.

Kodanlusele lubatud, talupoegadele mitte

Et mitte lasta monopolistidel end laostada, püüdsid talupojad ühineda müügiühistuisse. Kodanlus aga takistas seda kõigiti.

„Uus Eesti“, 22. jaanuarist 1938, ütleb:

„... Veel on tähtsamaks küsimuseks munaühisuste maksude küsimus. Kui munaühisusel tuleb omandada 2. järgu patent, makstes selle eest 175 kr., maksta Uhistegevuskoja, „Uhis-oma“, eraettevõtete ametnikekoja, riigimaksud jne., siis paneb see hinge kinni...“

Kodanlusele anti aga piiramatud võimalused oma koondiste: trustide, aktsiaseltside jms. loomiseks.

TOOSTUS LAGUNEB

„Rahvamajandus“

Säärase pealkirja all avaldab „Päevaleht“, 29. jaanuarist 1926, artikli Eesti tööstuse arenemisväljavaateist. Artikli autor jõuab jalustrabavale järeldusele, et rasketööstust ei ole „eesti rahval sugugi tarvis“.

Ajaleht kirjutab:

„...Eesti tulevases majandusplaanis tuleks suurtööstusettevõtetega arvestada kui erakorraliste nähtustega...”

Tööstuse laostumine

22. aprillil 1926 viibis ajalehe „Vaba Maa“ kirjasaatja Kopli tööstuskäitistes. Avameelsuse tungist aetuna kirjutas ta järgnevat:

„...5—6 kilomeetrit pealinnast eemal asub Kopli poolsaar oma suurte Bekkeri ja Vene-Balti tehastega. Aastat kümme tagasi töötasid nendes tehastes kümned tuhanded töölised igapäevast leiba teenides. Kui nüüd suuremas, Vene-Balti tehases tähelepanelikult ringi vaadata, siis näeme, et endisest suurtööstusest on jäänud järele ainult vari. Tehase sadamassillad ja muulid on lagunened, vesi kivid laiali uhtunud ja juba kauemat aega seisavad need ilma remondita. Ehitused muulidel on ümber vajumas, palgid mädanenud, paremad raud- ja terasosad on ära viidud, järele on jäänud ainult mõned üksikud roostetanud raudosad, ilma et neid ära oleks koristatud, ehk ära kasutatud... Kraanad seisavad norgus peadega, vaadates alla ehitusraamil poolelioleva ja roostetanud korruga kaetud allveepaadi peale... Tehase töötubade uksed on lukustatud, töö seisab, sest suurem osa töölisi vabastati töölt... Suurem osa töölisi on mures uue teenistuse leidmisega... Uhes töölise vabanemisega vähendati ka ametnikke...”

Põlevkivi inglaste käes

„Uus Eesti“ nr. 26, 1938. a., lobiseb välja, et eesti kodanlus andis maa aarde — põlevkivi — välismaa kapitalistide kätte. Põlevkivikaevandused omandas Briti kompanii „Goldfields“.

Sama ajaleht teatas, et 150 suurimast erafirmast kuulus ainult 73 eestlastele, 77 aga välismaalastele.

Eesti laevastiku mahamüümine

„Eile sõitis Tallinnast „Suur Tõlli“ saatel aurik „Sakala“ viimasele reisile. Laadungiks oli tal metsamaterjal, mille Hulli viib, siis sellejärele läheb dokki ja kui kaubad sobivad, tõmbavad itaallased „Sakalale“ oma lipu üles ja saadavad Vahe-merde.“

„Vaba Maa“, 29. I 1926.

Olukord Vene-Balti tehases

„Päevaleht“ kirjutas 29. jaanuaril 1926:

„... Olukord Vene-Balti tehases muutus juba läinud aasta lõpul niivõrd raskeks, et senise administratsiooni juhtimisel võis juba ette näha tehase tegevuse lõppu. Töölise palgamaksmisel oli alalisi raskusi ja jõulu eel läks asi nii kõugele, et töölised streigi teel palgamaksmist hakkasid nõudma...“

Suure vaevaga läks tehase juhatusel korda elektriijaama meestele osa palka välja maksta, nii et tehase ja koloonia valgustamine oli veel võimalik. Suurem osa töölisi ja teenijaid olid aga palga suhtes veel rahuldumata ja meeoleolu kipus vastu pühi ärevaks minema...“

Uue aastaga saabus uus häda. Tehasel polnud igal ajal summasid kütteinete muretsemiseks. Tehase ja koloonia valgustamine muutus raskeks. 19. jaanuarist alates jäi kütteinete puudusel elektriijaam ja suur pumbamaja seisma. Kopli algkool ja koloonia kannatasid valgustuse ja veepuuduse all... Viimaks 26. jaanuaril läks tehase juhatusel korda tuua tehasesse 4—5 vagunit põlevkivi...“

Raha aga oli seega kütteinete peale kulutatud ja tööliste pidi ära jääma palgamaksmine... Tagajärg oli see, et elektriijaama mehed 27. jaanuaril jätsid töö seisma. Saabus jällegi valgustuse ja vee puudus. Valgustuse poolest ei olnud puudus nii terav, kuna kuuvalgus Kopli elanikele vastu tuli, ilma veeta muutus aga elu lausa võimatuks...“

Tuleb arvestada kogu Kopli poolsaare elanikkude — neid on arvu poolest 5000 ümber — huvidega.“

Olukord Tallinna käitistes

Kodanlik ajaleht „Päevaleht“ avaldas 1938. aastal aeg-ajalt teateid olukorrast Tallinna käitistes. Kuidas ta ka püüdis pilti ilustada, ometi ilmus kibe tõde päevavalgele. Jaanuaris-veebruaris teatas „Päevaleht“:

„Lorupi klaasivabrikust vallandati 176 inimest.“

„Aktsiaseltsis „Vennad Kimberg“ rida tootmisosakondi suletud.“

„Kunstsarvetehas a/s „O. Kerson“ töötab 3 päeva nädalas. Alalised lepingud töölistega on muudetud päevalepinguiks.“

„Ginovker ja Ko-st vallandati 84 töölist.“

„Lutheri tehases vähendati tööliste arv saja võrra.“

„Strandelli võrgukudumistööstus lõpetas 4. jaanuaril töö. Käitis jäi seisma seetõttu, et Eestisse hakati välismaalt tollivabalt võrke sisse vedama.“

„A/s „Sirena“ töötab 3 päeva nädalas.“

„Riigi Laevaremonttehasest on tööd vähe. Treialid töötavad kõigest kaks nädalat kuus. Pahameelt äratav asjaolu, et riiklikud tellimused on antud välismaa firmadele.“

Kütte-Jõus vabaneb kaevureid

„Kütte-Jõu põlevkivikaevanduse juhatus poolt öeldi üles 25 kaevurile teenistus. Põhjenduseks tõi kaevanduse direktor ette põlevkivi tagavarade suurenemise, mis on tingitud sellest, et Kiviõli tööstus vajab nüüd vähem põlevkivi Kütte-Jõust, samuti inglise Goldfields saab vajaliku põlevkivi oma kaevandusest. Kiviõlli müüakse praegu kõigest 21 vagunit nädalas, varem läks iga päev 12—18 vagunit. Töölised vabanevad 1. detsembrist.“

„Uus Eesti“, 4. XI 1937.

Madalaimad palgad Euroopas

„Telefoniteenijate koosolekul andis riigiteenijate keskliidu esimees Millistver ülevaate palgavõitlusest... Kõneleja andmetel on eesti palgad kõige madalamad Euroopas.“

„Sõnumed“, 5. X 1932.

Raudsed käed „Sitsis“ surevad

„Sajad küsivad: leiba, leiba, kas seda enam saab?

... veel paar päeva tagasi undasid seal masinad kuni kella 10 õhtul. Nüüd sureb aga vabriku suures hoones elu juba poole 4 ajal. Teine vahetus on kaotatud, inimesed lahti lastud. Ainult nutt, meeleheit, kirumine.

Vabrikuväravast astub välja salkkond tütarlapsi.

„Mis on?“ pärib keegi.

„Meie pole onutütred, ega meie tööd ei saa,“ lausub üks neist mürgiselt. Nii siis jälle lahti lastud.

Igal pool tänaval, poodides üks ja sama jutt.

... aga seal kurdab lesknaine, et tema oma väikeste lastega ongi just lahti lastud. Ja temasuguseid kannatajaid on veel palju.

... Lahtilastutest on suurem osa kangrud. Osa on teistest jaoskondadest...

... Jah, üksteise järele oigavad nad — ja surevad siis.“

„Vaba Maa“ 2. VII 1930.

Tööpuudus suureneb

„Töötute arv suureneb 80 võrra päevas.

Raske on lugu ka intelligentsi tööjõuga. Neid on registreeritud üle 400, kuid ainukest nõudmist nende peale sisse ei tule.

Eile oli Tallinna tööbörsil registreeritud 1594 meest, 1244 naist, kokku 2838 töötut. Läänud aastal samal ajal seisis nimekirjas aga 1121 töölist.“

„Rahvaleht“, 5. X 1932.

Nälg ja viletsus

Teadete hulgas kaubandustehinguist avaldas ajaleht „Vaba Maa“ 6. mail 1926 lühiteate, et Tallinnas on rohkem kui 500 puudustkannatavat naist. Nad jäid teenistuseta seoses ühiskondlike tööde lõpetamisega.

„... Peale selle käisid tööta naised linna hoolekande osakonnas, kus rasket seisukorda kirjeldasid ja kas või aju-

tisekski, kuni soojemate ilmade kätte jõudmiseni tööd toetusena palusid."

Kodanlik ajaleht mainib ainult viitsada töötajat, kuid on teada, et mitte viissada, vaid mitu tuhat naist ja meest käis hoolekande osakonnas abi palumas.

Näitlejad heidetakse tänavale

„Vaba Maa“ kirjutab 7. aprillil 1926:

„...Praegu on „Estonia“ teatris tulevase aasta tegevuse kava kokkuseadmisel. On arvestatud sellega, et seni määratud toetuste summad on väikesed ja sellepärast peab teater oma tegevust piirama. Eeskätt jääb ära kontsertide andmine, nii rahva- kui ka sümfooniakontserdid. Eriti viimased annavad suurt puudujääki. (Nimelt nende aastane kulu on 8 milj. marka, kuna sissetulekuid saadakse ainult 1½ milj.)... Sellepärast on ka võimalik senist 39-liikmelist orkestrit vähendada 24 isiku peale. Nii ongi 15 inimesele teatatud, et nendega tulevase hooaja peale lepingut ei sõlmita... Praegu on teatriseltsil umbes 10 miljonit marka võlgasid...“

Nii „hoolitses“ kodanlus eesti kultuuri arenemise eest...

Kodumaalt võõrale maale

Ajalehes „Esmaspäev“, 29. aprillist 1926, on esilehoküljel avaldatud ülesvõtte suurest ookeaniaurikust, mis seisab Tallinna sadamas kai ääres. Kaldal on rahvamurd. Saadetakse oma sugulasi ja sõpru, kes põgenevad kodumaalt kaugeisse maadesse. Ülesvõtte on tehtud veidi aega enne auriku „Strassburg“ ärasõitu, mille pardal eestlased-ümberasujad sõidavad Brasiiliasse.

Tuhanded eestlased sõitsid võõrsile paremat saatust otsima.

Nad anuvad tööd

Kuulutusi „Päevalehest“, 29. jaanuarist 1926:

„Kuupalk sellele, kes võimaldab koha noormehele maalt. Nõus iga tööga. Pakk. slt. „900“.

Kolme keelt valdav noormees palub ükskõik missugust teenistust. Olukord väga raske. Pakk. slt. „Valmis kõigeks — 208“.

Aednik otsib kohta. Võib töötada ka kojamehena. Omab soovitusi ja tunnistusi. Aadress: Kose, Uuemõisa.

Mingisugust tööd otsib 17-aastane noormees haritud perekonnast. Kirj. slt. „Noormees“.

Kallid linnaprouad! Halastage ja võimaldage vaesele maaneiu teenistust. Olen suures hädas. Teat. Koidu 72—6.

Insener-keemik otsib kohta. Pakkumised slt. kviitungi nr. 105 ettenäitajale.

Andke korralikule neiuale tööd. Keskkool lõpetatud. Pakk. slt. „Maret — 276“.

*

Loetlesime, et sel päeval, 29. jaanuaril 1926 palus „Päevalehe“ kaudu tööd 53 inimest.

Tööd otsisid: sepp-lukusepp, rätsepa abilised, esimese järgu autojuht, kutsekooli lõpetanud neiu, kolme keelt valdav daam, vana talunik ja palju teisi.

Aga kui palju oli neid töötuid, kellel ei olnud raha, et tasuda kuulutuse eest ajalehes!

*

„Päevaleht“, 15. jaanuarist 1926:

„Noor, korralik neiu palub mingit teenistust. On enne teeninud. Maakri tän. 34 krt. 20, hoovil, või teatada slt. „Ootaja 22“.

Töökas Hiiu neiu soovib kohta, ei põlga ühtki tööd. On enne ka teeninud. Teatada slt. „Hiiu neiu“.

Noor, töökas neiu otsib kohta, ükskõik mis alal. Teatada slt. „Judo“, jne.

„Päevaleht“, 29. jaanuarist 1926:

„Halastage! Pisarates hüüab haritud, andekas noor preili: võimaldage koht tööstusse, ärisse või kantseleisse. Raske seisukord! Palub teatada slt. „Kas elu või surm“.“

„Päevaleht“, 2. veebruarist 1926:

„Helded rahamehed! Vaene lesk palub pisarsilmil kinkida 1000 marka üüri tasumiseks, muidu peab 3 lapsega tänavale

minema. Teatada slt. „Isikutunnistuse nr. 171 700 ettenäitajale“. On viimne lootus.“

„Päevaleht“, 7. veebruarist 1926:

„Nälg ja külm! Jõukad kodanikud, toetage vähese raha või mingi tööga energilist, 1½-aastase lapse ema, kes tööpuudusel on äärmises viletsuses. Lahk. pakk. slt. „Lapse pärast“.

V. a. prouad ja härrad! Südamest palub teid noor neiu: kes halastaks ja võimaldaks mingit päevatööd, olen kõigega rahul. Olen rätsepa juures töötanud ja tunnen ka kroonutööd, võin ka teenima minna. Palun mitte tähelepanemata jätta minu palvet. Kirj. slt. „Tööarmastaja lootus“.“

„Päevaleht“, 9. veebruarist 1926:

„Ausast perekonnast 16-a. noormees palub õpilase- või jooksupoisikohta. Teat. slt. „Õiglane noormees“.“

„Päevaleht“, 10. veebruarist 1926:

„Keskkooli lõpetanud neiu palub õpilaseks kauplusesse. Teatada slt. „Õpilane“.“

„Päevaleht“, 11. veebruarist 1926:

„Noor haritud neiu soovib kohta laste juurde, müüjannaks või üksikteenijaks. Oskab 3 kohalikku keelt. Teat. Aia t. 6, krt. 4.“

Hirm töötuse ees

„Narva, 4. 10. Täna oli Rakvere-Paide rahukoogu väljasõidu istungil arutusel 25-aastase vallalise neiu Varvara Säksi süüteo-asi, keda süüdistati oma lapse tapmises. Kohus, võttes arvesse lapsetapja puhtsüdamlikku ülestunnistust, karistas Varvara Säksi kõigi õiguste kaotamisega 12-aastase sunnitööga.

Kohtus seletas kaebalune, et tapnud lapse seepärast, et tema kui taluteenija ei saaks kuskilt tööd, olles lapsega.“

„Päevaleht“, 5. X 1932.

Vanad töölised saatuse hooleks

Puudutades oma majanduslikus ringvaates sotsiaalküsimusi, on „Päevaleht“, 4. nov. 1937, sunnitud märkima:

„Haigekassaliikmete-töölise keskmise vanus oli 1935. aas-

tal meestel 32,9 ja naistel 33 aastat. Seega tööliste keskmine vanadus on väike, mis on seletatav sellega, et tööstuses eelistatakse nooremaid tööjõude, kuna vanemad, kes juba üle 50 aasta vanad, peavad tööd väljastpoolt leidma."

Ei soovi oma majas lastega perekonda

„Tallinna linna sotsiaalkindlustuse osakonna poole pöördus Metalli tn. 5 elunev Johannes Mätas palvega, muretseda temale ja tema perekonnale korter. Paluja on elanud oma naise, selle ema ja kahe lapsega pikemat aega praeguses korteris. Nüüd aga müünud endine peremees maja kellelegi Baumneckile, kes teatanud, et ta lastega perekonda oma majas pidada ei soovi ja nõudnud, et Mätas välja koliks. Kuigi viimane juba pikemat aega on otsinud korterit, mida aga majaperemehed keelduvad laste pärast andmast, pöördus ta viimases hädas sotsiaalosakonna poole, et see teda päästaks väljatõstmisest."

„Päevaleht“, 4. XI 1937.

Rahvaarvu vähenemine

Ajaleht „Uus Eesti“ nr. 28, 1937. a. teatab:

„Võrus ületab 1937. a. surmajuhtude arv tunduvalt sündide arvu. Abiellujaid oli vähem kui möödunud aastal."

„Päevaleht“, 20. jaanuarist 1938, kirjutab:

„Tallinnas suri aasta jooksul 300 inimest enam kui sündis. Lasteta abielude arv kasvab."

Rahvaarvu vähenemine oli töörahva viletsa olukorra otseks tagajärjeks. Toome siin kodanlikku Eestit iseloomustava väljavõtte kehvikute elust:

Ajalehe kirjasaatja külastas Rakveres kodanik Pauline Palmi, kaheksa lapse ema. Pauline Palm elas Metsa tänaval väikeses toas, mis oli peavarjuks ka kõigile kaheksale lapsele. „Öösiks pandi põrandale kotid õlgedega ja neil magati. Väikesed lapsed ei läinud talvel õue. Neil polnud riideid ega jalatseid“ („Päevaleht“ nr. 40).

Streik Krulli tehases

Veebruari algul 1938 avaldab „Uus Eesti“ lühiteate:
„Homnikul kella 8 ja 9 vahel lakkas töö Krulli tehases. Hakkas streikima ligi 700 töolist. Tööde seismajäämine on seotud töötasu suurendamise nõudmisega.“

Kreenholmis

Teates Narvast kirjutab „Uus Eesti“ 23. jaanuaril 1938 rahu-
tustest Kreenholmis: töölised nõuavad töötasu suurendamist.

„Päevaleht“ nr. 40 teatab, et Kreenholmi peremehed ei nõus-
tunud töötasu suurendamisega ja vallandasid 130 töolist.

Kommunistid tegutsevad

Kõik kodanliku Eesti ajalehed, mis ilmusid 29. jaanua-
ril 1926, kisendasid ühel häälel kommunistlikust agitatsioonist
Eestis.

„Päevaleht“ kirjutab:

„...Uhe meie jäälõhkuja katlaruumist saadi kätte Nõu-
kogude Venemaal väljaantud raamat „Sverstva Estonii“. Raamat on kirjutatud kellegi Veinbergi poolt ja peab sisal-
dama eneses „149 protsessi“ kirjeldust.

Poliitiline politsei uurib, mil viisil see kommunistlik agit-
siooniline kirjandus võis sattuda eesti laevadele.“

Ja jällegi lendlehed

„Päevaleht“ kirjutab 2. mail 1926:

„Õöl vastu 1. maid leitigi Koplis kommunistliku partei kesk-
komitee ja kommunistliku noorsooühingu allkirju kandvaid
lendlehti, mis pühendatud esimesele maile... Lendlehti leiti
ka kesklinnas, nimelt Viru ja Sauna tänaval...“

KUIDAS KODANLIKUD VÕIMUMEHED „HOOLITSESID“ RAHVA TERVISHOIU JA HARIDUSE EEST

Rahvavalgustajad

Tallinna koolides suurenes õppemaks iga aastaga. Keskharidus muutus töörahvale ikka vähem kättesaadavaks. Linna eelarvet tasakaalustati sageli järjekordse õppemaksu tõstmise arvel.

2. märtsil 1938 ütles volikogu liige linnavolikogu koosolekul: „Õppemaksu tõstmisega tuleb leppida, kuna ei ole teist teed eelarve tasakaalustamiseks; parem on siiski õppemaksu tõsta kui kooli sulgeda.“

11. märtsil 1936 teatas linnapea Soots linnavolikogu koosolekul: „Õppemaksu ei saa vähendada. Linnal pole võimalik juurde maksta neile, kes tahavad õppida. Tegelegu selle asjaga heategijad.“

29. augustil 1933 võttis Tallinna linnavalitsuse haridusosakond kohtulikule vastutusele meestööstuskooli õpilase Hilmar Romelti vanemad, õpilase Osvald Peetsoli ema ja õpilase Albert Grünbergi ema selle eest, et nad jätsid koolile laste õpperaha võlgu.

Kuidas muuseum suleti

1929. aasta suvel saabus Tallinna Rootsi kuningas Gustav V. Tema vastuvõtuks kulutati tohutuid summasid rahva raha. Linnaisad otsustasid Kunstimuuseumi Kadrioru lossist välja tõsta, et „tema majesteedile“ elamispinda võimaldada. Seda kõike ei tehtud ilma põhjusega: Rootsi monopolistide ja kontsessioonäärde käes olid ju Eesti suurimad käitised.

Kunstimuuseum asus uuesti Kadrioru lossi alles nõukogude võimu ajal.

Teadmised ainult rikkaile

Kui parlamendi eelarve-alamkomisjonis uuriti summade küsimust, mida tuleks assigneerida puudustkannatavate õpilaste toetamiseks, siis vaidles selle vastu „põllumeeste era-

konna" esindaja keegi K. Indermitte, kes leidis, et „võimalusi tuleks anda edasiõppimiseks neile, kellel tahtmine ja kellel võimalus ei puudu. Eitab kehvemate toetamist...“

„Päevaleht“, 29. I 1926.

Tahvli puudusel kirjutatakse seinale

„Pärnumaa koolivalitsuse juhataja A. Lasik, maa-arhitekt A. Siimann ja koolide inspektor M. Univer sooritasid tutvumisringreisu Võiduküla ja Massiaru koolidesse.

Nigelas olukorras on Võiduküla praegune algkool. Kool asub kahes hoones, üks klassikomplekt, 4., 5. ja 6. klass, asub ühe kohaliku asuniku elumajas, kus on kasutada ainult üks tuba klassiruumina. Isegi jalutusruum õpilastel puudub. Teine klassikomplekt asub kilomeetri kaugusel taluhoones. Seal on ruumipuudus veelgi suurem. Ka õppevahenditest on suur puudus. Ühes klassis pole isegi tahvlit, nii et õpilased peavad kirjutama oma ülesandeid taluhoone palkseinale.“

„Vaba Maa“, 4. XI 1937.

Õpetajaile ei leidu raha

„Esimeseks päevakorra punktiks Tallinna linnavolikogu järjekordsel koosolekul, mis toimus kolmapäeva õhtul Rae-koja saalis, oli linnavalitsuse ettepanek: tagasi lükata Tallinna Eesti Õpetajate Seltsi palve muuta linnavolikogu otsus õpetajate palkade kärpimise kohta.“

„Vesti Dnja“, 17. II 1933.

Vaesed kärvaku!

Võru linnavolikogu koosoleku kohta toob ajaleht „Postimees“ 1926. aastast huvitavat materjali. Võru „linnaisad“ otsustasid suurendada maksu iga haige viibimise eest linna nakkushaiglas 50 margale päevas. Nii tuli iga haiglas viibimise päev maksma 250 marka.

Samas ajalehe numbris öeldakse, et koolivalitsus määras teenistuja palga kindlaks 1000 margale. Nii võis haigestunud kooliteenistuja oma ühekuise teenistuse eest haiglas viibida ainult ... 4 päeva.

Sanatooriumi jaoks ei leidunud raha

„Päevaleht“, 29. jaanuarist 1926:

„... Korjanduste ja riikliku toetuse varal ehitati Nõmmele tiisikushaigete sanatoorium. Maja on küll valmis, kuid seisab avamata — raha puudusel.“

Arstide vallandamine

„Tallinna linnavolikogu soovi kohaselt, mis väljendati tema viimasel koosolekul abielus linnateenistujate linnateenistusest vallandamise kohta, tegi linnavalitsus linna tervishoiuosakonnale ettepaneku vallandada teenistusest rida linnaarste.“

„Vesti Dnja“, 12. II 1932.

„Hoolitsus“ spordi eest

„Kadrioru staadioni tribüünid vajavad põhjalikku remonti. Spordi Keskliit pöördus Tallinna linnavalitsuse poole palvega, et see assigneeriks 200 krooni tribüünide remondiks. Linnavalitsus, olles oma viimasel koosolekul seda palvet arutlenud, ei pidanud võimalikuks seda rahuldada.“

„Vesti Dnja“, 26. II 1933.

KUHU LÄKS RAHVA RAHA

„Päevaleht“ avaldab 29. jaanuaril 1926 oma kirjasaatja vestluse kolonelleitnant Pinkaga, kellele kodanlus tegi ülesandeks hakata Tallinnas organiseerima „kaitseliitu“, fašistlikke relvastatud jõuke. „Führer“ Pinka ütles:

„... Kaitseliidu maksudest sissetulnud rahadest sai Tallinna maleva läinud aastal ligi 2 miljonit marka. Sellest summast on kulutatud umbes 1 miljon maleva pealikute ja kantselei jõudude palkadeks...“

Uheaegselt selle usutlusega avaldatakse teadaanne kodanliku Eesti 1926. a. riigieelarvest. Nagu ajaleht teatab, assigneeriti üle kogu vabariigi lasteaedadele ja lastekodudele ainult 500 000 marka, s. o. veerand summast, mille kodanlus määras kaitseliitlastele ainuüksi Tallinnas.

Küünlad sõjajumalale Marsile

Eesti kodanlus valmistus sõjaks Nõukogude Liidu vastu. Pätsi valitsus otsustas tugevdada Eesti relvastust ning osta Inglismaalt kaks allveelaeva. Riigikassas raha ei olnud. Siis otsustati raha rahvalt välja pigistada.

„Uus Eesti“ nr. 42 (1938. a.) avaldab suure ülesvõtte tavalisest küünlast. Ülesvõtte all seisab:

„Allveelaevastiku sihtkapitali juhatus andis käesoleva kuu algul G. Lutz'ule Tallinnas loa lasta müügile üle riigi sihtkapitalimärgiga varustatud küünlaid. Iga küünlale paigutatavast märgist saab Allveelaevastiku sihtkapital 15 senti... Võib loota, et vabariigi 20. aastapäeva pidustusil ja aktusil... kasutatakse neid küünlaid...“

50 000 000 marka mälestussamba jaoks

Ajaleht „Vaba Maa“ nr. 98 (1926. a.) kirjutas marulise patriotismi hoos, et Tallinna püstitatakse hiiglaslik mälestussammas sõjast osavõtnuile, mille tagajärjel eesti rahvas sattus kapitalistide orjusse. Sellele mälestussambale kavatseti kuldada 50 miljonit marka.

50 miljonit marka mälestussamba jaoks! Kui palju aga kulutas riik raha töörahva tarbeiks — ainult veeringuid!

„Harju Panga“ krahh

„Harju Pank“ jäi maksujõuetuks. Sajad väikehoiuste omanikud kaotasid oma summad.

13. aprillil 1926 teatab „Vaba Maa“, et laostunud hoiussummaomanike delegatsioon käis tollaegse riigivanema Teemandi juures abi palumas. Teemant andis rea lubadusi, kuid ei teinud tegelikult midagi. Muidugi ei olnud tal endal selles õnnetus pangas hoiuseid.

Eesti Panga laekuri Roosmani afäär

Rosmani, Eesti Panga laekuri, afäär on kodanlikus Eestis valitsenud korrupsiooni näide. Esitame väljavõtteid tollaegse rahandusministri L. Sepa aruandest, mis avaldati „Päevalehes“, 29. jaanuarist 1926:

„... Käesoleva aasta jaanuarikuus tekkisid uued kuuldused, mis puutusid panga (Eesti Pank) juhatuse kõrvu, nagu laenaks peakassapidaja Roosman mõnele inimesele raha välja. Et selgust saada, korraldati läinud laupäeva õhtul uus erakorraline revisjon panga juhatuse poolt, mida panga kõrgemad ametnikud juhtisid. Laupäeva õhtul ei selgunud midagi, pühapäeva õhtul paistis asi juba kahtlane olevat. Esmaspäeval selgus tõepoolest, et peakassapidaja Roosmani valve all olevast kassast puudub 5 miljonit 320 tuhat... Puudujääk leiti sorteerimise kassast, mis peakassapidaja Roosmani käes oli. Puudujäägi maskeerimiseks oli tema pannud miljoniliste pakide sekka sajatuhandelised pakid... Selle raha on Roosman välja laenanud mitmesugustele inimestele. Tema korterist leiti järgmised vekslid ja võlakohustused: I. Habicht — 1 600 000, H. Habicht — 1 100 000, Eduard Mõttus, Võrust — 1 100 000 jne.

... Pangast raha kõrvaldamise eest peakassahoidjat I. Roosmani ootava karistuse suurus oleneb sellest, kas suudab ta kõrvaldatud rahasummat täielikult tasuda või ei. Kui I. Roosman kõrvaldatud summa täielikult tasub, saab ta arestikaristuse...”

Kapital veereb välismaale

„Seni võis välismaale saata raha posti kaudu mitte rohkem kui 5 krooni päevas. Raha saatmine peab sündima isiklikult ja ühele isikule ei saa päevas rohkem saata ühest postiasutisest kui üks kord.

Mis sünnib aga postkontoris?

Iga päev viimastel nädalatel on rahasaatjaid sedavõrd rohkesti, et juba enne postkontori avamist on kogunenud ukse taha järjeootajatest saba. Postkontori avades kasvab saba järjest ja teeb mitu keerdu sees, enne kui saba ots ulatub uksest välja ettekotta.

Sabasseisjates näed harva mõnda tuntud ärimeest, selle eest aga kümnekond äriteenijat ühest ja samast kauplusest, kontorist ja asutusest. On mobiliseeritud terve personaal, kes saadavad välismaale raha kaupade eest.”

„Päevaleht“, 5. X 1932.

Niinimetatud valimised linnavolikogusse

Kodanlus tegi tavaliselt suurt kära linnavolikogu valimiste ümber. Kodanlus mõirgas, et temal olevat „demokraatlikud valimised“, tegelikult aga said linnavolikogusse ainult rahamagnaadid ja nende abilised.

„Päevaleht“ kirjutab 5. oktoobril 1933 uuest linnavolikogude valimise seadusest järgnevat:

„Iga valijateühenduse esindaja maksab linnakomiteele ühes kandidaatide esitamiskirja äraandmisega kautsjoniks: linnades, kus üle 100 000 elaniku — 200 krooni; linnades, kus 50 000—100 000 elanikku — 100 krooni...“

Isegi „Päevaleht“ pidi kinnitama, et uue eelnõu kohaselt on valimine kodanikele tunduvalt raskem kui siiamani.

Linnaisade „asjad“

„Vaba Maa“ avaldab 14. mail 1926 teate panamast algkoolihoone ehitusel Raua tänaval Tallinnas. Seda ehitas tuntud meister Heinrichson, tööde järelevalvajaks aga oli üks linnavalitsuse liikmeid — Pert.

Ehitustööd läksid riigile maksma üle 50 miljoni marga, millest Pert sai peaaegu miljoni. Ent juba enne ehitustööde lõppemist hakkasid ehituse seinad pragunema, vundament vajus sisse, katus hakkas läbi laskma.

Nii hoolitsesid linnaisad rahvahariduse eest...

Ei taheta abistada töötuid

„Töötute arv kasvab, kuid linnavalitsus paneb oma „veto“ ettepanekule neid abistada...“

Tallinna suurkätisi lammutatakse, kuid linnavalitsus ei mõtlegi sel puhul protesteerida.“

„Töökaitse“

Augustis 1932 andis linn ehitusettevõtjale Martinile välja gaasivabriku jaoks lao ehitamise. Martin võttis ehitustööle töötuid, makstes neile töö eest sandikopikaid. Töölised pöördusid ametiühingu kaudu linnavolikogu poole nõudmisega, et neile määrataks vastav töötasu.

Linnavolikogu koosolekul selle küsimuse arutamisel ütles volikogu liige Õunapuu, et linnavolikogul ei ole põhjust vahele segada ettevõtjate ja tööliste vahelistesse suhetesse. Linna-pea Uesson tunnistas avameelselt, et ehitusettevõtja Martin võtab endale selle töö madala hinnaga, mis on linnavolikogule väga kasulik.

„On ebasoovitav, et linnavolikogu kirjutaks ettevõtjale ette, missugust palka töölistele määrata,“ ütles Uesson.

Linna ehitustöö

„Tallinna linna keskvanglas arenevad praegu hoone seesmise ümberehitamise tööd. Ehitatakse ümber endised kingsepatöökojad, mille asemele rajatakse uued kambrid kuuekümnele vangile.“

„Vesti Dnja“, 9. III 1932.

Kortereist väljatõstmine

● 9. aprillil 1929 arutas linnavalitsuse majandusosakond korteriüüri mittetasujate väljatõstmise küsimust. Asi puutus üheksasse inimesse, kes elasid „Sitsi“ vabriku juures barakkides.

Korteriüüri mittemaksjad motiveerisid mittemaksmise põhjusi sellega, et nad on tööta ja nende olukord on väga raske. Tööta jäänud Olga Vilbergil suri mees, ta ise toitis vana isa ja kaheksa-aastast last; töötu 60-aastane Kihusaar toitis naist ja last, töötud Puksmann, Morozov ja Bergmann olid samuti äärmiselt raskes olukorras.

Neil kõigil kästi 12. aprilliks barakkidest lahkuda.

„Vaeste“ heaks

2. märtsil 1932 arutas linnavalitsus Kloostrimetsa linnamõisa müümist Konstantin Pätsile. Linnapea Uesson teatas, et Päts on esinenud palvega — kanda uus mõis tema poegade Leo ja Viktori nimele. Kuna maa müüdi Pätsile soodustatud tingimustel, mis olid ette nähtud „vaesteseaduses“, siis hakkasid mõned volikogu liikmed huvi tundma küsimuse vastu, kas ei saaks sõlmida müügilepingut linnale kasulikumail tingimustel, kuna määratud hind on liiga madal ja toob linnale kahju.

Seda operatsiooni teostav linnavolikogu liige Moormann ruttas vastama, et oleks ebaõiglane Pätsilt rohkem küsida.

18. jaanuaril 1935 otsustas linnavolikogu kinkida Konstantin Pätsile ehituskruudi Kadriorus. Ent Pätsil oli sellest kõigest veel vähe ning sama „vaesteseaduse“ alusel müüs linnavolikogu talle 26. mail 1937 poolmuidu uue ehituskruudi. See maa kuulus linna varufondi ja seda võidi seaduse põhjal ainult rentida. Rentijate esindaja esitas linnapeale küsimuse: kas ka lihtsurelikud võivad endale osta maad varufondist. Uesson vastas, et linna varumaid müüakse ainult „vaesteseaduse“ põhjal.

Ainsaks „vaeseks“, kellele see seadus kasu tõi, oli Päts.

Premeeriti!

19. oktoobril 1938 premeeriti linnavalitsuse otsusega linnapea Uessoni 528 krooniga linna rahasummadest.

Linnavalitsuse koosolekuprotokollis tähendati, et selle küsimuse hääletamisel jättis Uesson tagasihoidlikult oma hääle andmata, rahast ta aga ei keeldunud.

„Varatule“ antakse

18. detsembril 1936 esitati linnavalitsuse koosolekul ettepanek: määrata pension endisele linnanõunikule Juhan Umbliale. Leidus üks volikogu liige, kes hakkas julgelt väitma,

et Umbliä on jõukas inimene ja ei vaja toetust. Tegelikult oligi Umblial Tallinnas mitu maja, talle kuulus rida käitisi, sealhulgas Räpina paberivabrik, mitmes maakonnas oli tal veel veskeid ning talusid. Talle kuulus ka kinnisvara Berliinis.

Linnapea Soots võttis kohe sõna Umbliä huvide kaitseks. „Linnavalitsus ei ole kontrollinud härra Umbliä varanduse suurust,“ ütles Soots, „kuid ta ise on kaevanud majanduslike raskuste ja võlgade üle, sellest aga peaks meile piisama.“

Linnapea abi Uesson (tollal oli ta linnapea abi) leidis kaaluka põhjuse majaomanikule ja töösturile pensioni määramiseks.

„Mis sellest, kui Umbliä on jõukas inimene,“ ütles Uesson. „Meil saavad ju linnas paljud toetust, kes seda üldse ei vaja.“

Linnavalitsus tegi otsuse: määrata Juhan Umbliale alatine abiraha 100 krooni kuus. Linnapea Soots avaldas seejuures lootust, et härra Umbliä ei keeldu abirahast ega leia, et talle on ülekohut tehtud.

Tõepoolest ei keeldunud Umbliä abirahast...

„Hoolitsus“ Tallinna linna eest

„Kaja“ kirjutab 17. oktoobril 1930:

„Tallinna kõrtsivõrk kolme aasta peale
kinnitati

Kesknädalal pidas Tallinna linna volikogu järjekordse koosoleku. Juhatas F. Uibopuu.

Ainukeseks punktiks, mille ümber pikemalt kõneldi, kujunes kõrtsivõrgu kindlaksmääramine järgneva 3 aasta peale...“

Nagu „Kaja“ kirjutab, pidasid majaomanik Õunapuu, „sotsialist“ Must, laevadeomanik Soone ja teised seal ägedaid sõnalahinguid kõrtsilubade pärast. Linna elanike tõelised mured ei huvitanud samal ajal neid aga põrmugi.

Läbikukkumine valimistel

24. ja 25. veebruaril 1938 lavastasid Pätsi reaktionärid vabariigis Riigivolikogusse valimise naljamängu. Valimiskampaania päevil lasti käiku kõik propagandavahendid: ajakirjandus, ringhääling, lendlehed...

Ent kõik fašistliku kliki pingutused kukkusid läbi. Ainult 71 protsenti hääleõiguslikest kodanikest tuli valimiskastide juurde. 727 000-st valijast hääletas 418 000 kas valitsuse nimekirja vastu või loobus hääletamast.

Ministrite kukerpallitamine

„Päevaleht“ nr. 46 (1938. a.) esitab huvitava statistika ministrite kukerpallitamisest Eesti kodanlikus vabariigis. 20 aasta jooksul oli riigipea ametikohal 11 inimest. Neist ainult neli jäi sinna kauemaks, ülejäänud aga ei püsinud aastatki. Kõige lühema aja oli riigipeaks Piip — kaks kuud.

Ministrite kukerpallitamine ei olnud juhuslik nähe. Valitsusel oli jalgealune tuline, iga päev tõi neile üha uusi raskusi, millega nad ei suutnud toime tulla. Uhed läksid, teised tulid, rahva elu aga ei muutunud kergemaks.

Politseirežiim

Ajaleht „Uus Eesti“ nr. 40 1938. aastast avaldab politsei-direktor Veermaa pildi. Samas avaldab see direktor oma arvamust uue politseirežiimi kohta, mis kehtestati 1938. aastal kodanlikus Eestis.

Politseikaadreid suurendati. Politseipostide asemel otsustati organiseerida erilised liikuvad politseipatrullid. Veermaa sõnade järgi võib ta ainult politsei tugevdamise teel kindlustada kodanlusele „avaliku korra“.

„Punase ohu“ varjukatte taga

Eesti ajakirjandus kubises 1938. a. veebruaris teateist „piiri vahejuhtumite“ kohta. Seda tehti sihilikult valimiste eel: kodanlus kollitas rahvast „punase ohuga“, selle kära varjus aga valmistus tasahiljukesi sõjaks Nõukogude Liidu vastu.

Valge terror

„Päevaleht“ nr. 107 (1926. a.) avaldab hiiglasuurte pealkirjade all teate selle kohta, et politseivõimudel õnnestus avastada ja tabada põrandaalust bolševikku August Riismanni, kes peatselt lasti kodanlike timukate poolt maha.

Hiina müür Idas

Eesti kodanlus püüdis püstitada hiina müüri vabariigi idapiiril. „Päevaleht“ nr. 38 (1938. a.) avaldab sisekaitse ülema korralduse, milles ta keelab mistahes ajalehtede ja ajakirjade sisseveo Nõukogude Liidust.

Sisekaitse ülem motiveerib oma korraldust sellega, et nõukogude ajalehed sisaldavat propagandat, mis on ohtlik „avalikule korrale“ ja õhutab piiriäärset elanikkonda piiri ületamisele ja põgenemisele Nõukogude Liitu.

Asjatud olid härra sisekaitse ülema pingutused. Kõigist kodanlike võimude võtetest hoolimata jõudis tõesõna Nõukogude Liidust ikkagi töörahvani ja tugevdas temas poolehoidu Nõukogudemaa vastu.

Peremehed saabusid...

„Päevaleht“, 1. aprillist 1926, kirjeldab pikalt ja laialt Prantsuse kodanlike tegelaste Tallinna saabumist:

„Eile hommikuse Riia kiirrongiga jõudsid Tallinna Prantsuse senaator Reynald ja „Correspondance Universelle'i“ toimetaja Ballero...“

„... Eile enne lõunat tegid kõrged külalised visiite riigikogu esimehele, riigivanemale ja välisministrile. Kell 5 p. l. oli vastuvõtt kindral Laidoneri juures ning kell 7 kõne „Centumi“ klubis aine üle „Prantsusmaa ja Balti riigid.“

Pärast prantslast Reynald' saabus Tallinna inglise tegelane Williamson. Alandlikke, meelitavaid sõnu kirjutab temast „Päevaleht“, 11. maist 1926:

„... Teatavasti jääb h-ra Williamson Eestisse üheks aastaks, missuguse aja jooksul loodab Eesti rahanduse ja majanduse korraldamisega lõpule jõuda... Kui euroopaliku kuulsusega asjatundjal läheb tal kõigi oletuste järele korda meie rahanduspoliitikat õigesse roopasse viia ja kaasa ütelda oma mõjuv ja otsustandev sõna...“

Õigesse roopasse viimine tähendas, et kodanlik valitsus andis Eesti inglise kapitalistide orjusse.

Veel ühed ahelad Eestile

Williamson ei saabunud asjata Eestisse. Tema „tegevuse“ üks esimesi tulemusi oli, et Inglismaa andis laenu 240 miljonit Eesti marka.

Kodanlikud ajalehed pasundasid valjusti „Inglismaa suurmeelsusest“, kuid kõnelesid ainult möödaminnes sellest, et laenuitingimuste kohaselt võib Eesti seda summat kulutada ainult inglise materjalide ostmiseks. Teatavasti aga müüsid Briti impeeriumi kapitalistid neid materjale Eestile kolmekordse hinnaga.

Eesti kodanlik klikk seadis oma maa üha suuremasse sõltuvusse väliskapitalist.

Teenrid inglise tõlla tagapukis

Ajalehes „Uus Eesti“, 22. veebruarist 1938, on avaldatud suur ülesvõtte. Saali esiridades istuvad Pätsi kliki esindajad, nende kõrval inglased: saadik, õhujõudude atašee jne., kindral Laidoner peab tribüünilt kõnet.

„... Meie vanem generatsioon“, ütles tookord Laidoner, „mäletab veel väga hästi neid silmapilke, kus Inglise laevastik

12. detsembril 1918 ilmus Tallinna reidile... Võib otsekohe ja julgesti öelda, et kui tol ajal Briti laevastik ei oleks tulnud meile appi, siis vist küll meie ajalugu ja terve Balti ajalugu oleks läinud teist rada kui praegu on läinud. Nii suur tähtsus oli sellel abil..."

Nii tunnistas Laidoner jultunult, et kodanlus tuli Eestis võimule vastu eesti rahva tahtmist, tänu inglise imperialismi sõjalisemale abile. Muidugi, kui inglise imperialistid ei oleks oma sulaseid abistanud, oleks Eesti saatus kujunenud teissuguseks: kodanlusel ei oleks õnnestunud aastail 1918—1919 võimule tulla.

Edasi puistas Laidoner välja, et „meie 1927. aastal teadlikult reformeerisime oma rahanduse, oma panganduse ja sidusime oma rahasüsteemi Suur-Britannia rahasüsteemiga.“

Vaevalt on keegi teine Pätsi lähikonnast säärase jultunud avameelsusega kõnelnud sellest, et eesti kodanlus andis oma maa inglise imperialistide orjusse.

Uue peremehe juurde — Berliini

Ajaleht „Uus Eesti“ nr. 38 (1938. a.) avaldab teate, et Pätsi valitsus saadab Berliini põllutööministeeriumi erinõuniku.

Ajaleht ei kommenteeri seda teadet. Vastasel korral tulnuks tal lugejale ütelda, et eesti kodanlus vahetas oma võimaloleku viimaseil aastail oma peremeest: inglise sulasest muutus ta Hitleri agendiks.

KODANLIK MORAAAL

Võtame kätte ühe „Uus Eesti“ numbri veebruari algusest 1938. Vaadake, mille varal kasvatas lugejaid valitsuse häälkandja:

- „Surm pussitamise tagajärjel“.
- „Varastas vanemalt lehma“.
- „Konduktor omastas raha“.
- „Vekslivõltsimine Narvas“.
- „Mürgeldaja restoranis“.
- „Viskas väävelhapet näkku“.

„Kindlustusseltsi direktor omastas summasid“.

Kodanlik ajakirjandus mürgitas noorsoo vaimu säärase kõmuteadetega, et nende mõtet klassivõitlusest kõrvale juhtida. Sedasama eesmärki taotles kodanlus ka rahvale marurahvuse sisendamise ja teistest rahvustest inimeste vägivaldse eestistamisega.

„Vaba Maa“ 22. numbris (1938. a.) teatatakse, et Viljandi linnavalitsus on arutanud küsimust selle kohta, et alates 25. veebruarist ei võeta tööle ainustki inimest, kes pole oma nime eestistanud.

Poliitilise kõneoskuse pärle

Raske on seda uskuda, kuid see stseen toimus tõepoolest Riigikogus Toompeal. Tsiteerime parlamendiistungis aruannet „Päevalehes“, 29. jaanuarist 1926:

„MARTINSON-SUMBERGI TULI JÄTKUB. UUS PALJASTUS! KASTREERITUD!“

Koosoleku algul võtab M. Martinson sõna ja lisab rea uusi paljastusi. Kogu aja, kui Martinson kõneleb, valitseb saalis kära, naer ja sagimine. Ajakirjanike loožis ei ole Martinsoni seletusi kuulda.

Lõpuks teatab Martinson, et „vabadussõja“ algul põgenes J. Tõnisson välismaale. See ärritab Tõnissoni, kes tribüünil kätega vehkides kõneleb, et mõnedel härradel oskab keel ainult jahvatada ja teisi mustata.

Hünerson hüüab tribüünilt lahkuvale Tõnissonile järele:

„Ärge vastake rumalustele rumalustega!“

Tõnisson vastab sotsialistide poole vaadates: „Sõjaväeteenistusest kõrvalehoidumiseks kastreeris ta end!“ (Naer, sagimine vahelehiüüded.)

Homme avaldame sõnavõtu täielikult.“

Seda nimetati „demokraatlikuks vaidluseks“.

Parlamendis istuvad kodanlikud tegeliskid olid aga üksmeelsed, kui kõne all oli nende tulude kaitsmine rahva nõudmiste vastu.

Kodanliku poleemika võtted

Kodanlikud parteid olid alati solidaarsed ühes asjas: eesti tööraha rõhumises. Ent nad jägelesid vägagi energiliselt selle pärast, kes saab riigipirukast suurema tüki.

Ajaleht „Kaja“, 11. aprillist 1926, avaldab järgneva teate valijate valimiseelsest koosolekust Võrumaal Kooraste asunduses:

„... Põllumeeste kõneleja on rohke rahvakogu ees vaevalt oma kõnet alustanud, kui üks külapoiss rahva hulgast kõneleja pihta muna viskab... Munast väljapritsiv vedelik on (härra Priskol) riided läbi põletanud ja samuti ihupesu... Missuguse ringkonna laboratooriumid niisuguseid pomme valmistavad? Selle üle ei ole tarvis palju kaaluda, kui arvesse võtta rahvaerakonna lehtede juubeldusi selle atentaadi puhul...“

Hallparunite häälekandja „Kaja“ kahtlustab, et muna visati Tõnissoni poolehoidjate õhutusel.

Tore poleemika!

Skandaal auväärse perekonnas

1926. aastal teatas ajaleht „Kaja“ Lausseni ehitusettevõtte poolt Konstantin Pätsile esitatud hagist.

Lausseni ettevõtte ehitas Pätsile Toompeale maja. Ent ei olnud nii kerge Pätsilt raha saada. Päts armastas võtta, aga mitte anda...

Tallalakkumine

Truualamlikus vaimustuses teatab ajaleht „Uus Eesti“ nr. 24, 23. jaanuarist 1938:

„Ülemaaline aiandusbüroo „Taimla“, kes alustas tegevust käesolevas kuus Tallinnas ja on astunud ühendusse suuremate sise- ja välismaa aiandusäridega, juhib Viljandi linnavalitsuse tähelepanu Berliini aiandussuuräri L. Späth'i poolt aretatud uuele teeroosile, mis äri poolt pühendati meie Riigihoidja K. Pätsi nimele. Selle uue roosiliigi suured õied on kahte värvi, neis seguneb õrnroosa puhta kuld kollasega, ta saksa-keelne nimetus on : „Die neue Tee-Hybride Staatspräsident Päts“.

ELU ÕITSELEPUHKEMINE
NÕUKOGUDE EESTIS

Vabariiklike ja linna-ajalehtede materjale jälgides

MEIE EDUSAMMUD

EK(b)P Keskkomitee sekretäri seltsimees N. KAROTAMME kõnest
„Estonia“ teatris pidulikul istungil 6. novembril 1947

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei ja Eesti NSV valitsuse juhtimisel täitis Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi tööstus Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäevaks oma 1947. aasta üldtoodanguplaanist 95%. Seega on praeguse töötempo juures aastaplaani täitmine enne tähtaega novembris kindlustatud. See on meie tubli tööliklassi, meie insener-tehnilise personaali, käitiste ning ministeeriumide ja ametkondade juhtkondade pingsa töö vili.

1947. aasta toodanguplaani on Oktoobrirevolutsiooni aastapäevaks täitnud Eesti NSV Kohaliku Tööstuse Ministeerium (minister sm. Ristmägi), Põlevkivi- ja Keemiatööstusministeerium (minister sm. Matvejev), Kalatööstusministeerium (minister sm. Raud), Töänduskooperatsiooni Peavalitsus (peavalitsuse ülem sm. Kurvits), Toidu- ja Maitseainetetööstuse Ministeerium (minister sm. Lüüs), Kaubandusministeerium (minister sm. Hansen), ETKVL (juhatuse esimees sm. Nellis), Kirjastuskeskus (direktor sm. Kosenkranius) ja Kinoministeerium (minister sm. Lauristin). Tööstustoodangu aastaplaani on täitnud Tallinna Linna Keskrajoon ja Mererajoon, Narva linn, Tartu linn, Pärnu linn, Virumaa, Harjumaa, Valgamaa, Võrumaa ja Läänemaa. Aastaplaani on täitnud tänaseni juba sajad ettevõtted üle vabariigi. Eesti NSV tööstus täitis oktoobriplaani 133%, Tallinna linn — 135% ulatuses. 1947. aasta esimese kümne kuu jooksul andis ENSV tööstus 13,2% toodangut rohkem kui terve 1946. aasta kestel.

Eesti NSV tööstuse üldtoodang oli 1926./27. aasta püsivhindades 1945. aasta oktoobris 50,1%, 1946. aasta oktoobris

71,8% ja 1947. aasta oktoobris 124,3%, võrreldes 1941. aasta maikuu üldtoodanguga. Seega on Eesti tööstustoodang juba praegu jõudnud sõjaeelsele tasemele ning selle märksa ületanud. See on Eesti NSV suur võit ja väärikas kink Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäeva auks. See on meie sünnimaa jõukohane panus Nõukogude Liidu sõjajärgse viisaastaku teostamiseks.

Tööstuslikke ettevõtteid on Eestis praegu 2187. Töölisi ja ametnikke töötab Eesti NSV rahvamajanduses praegu 228 500, mis on 21% rohkem kui 1941. aastal ja üle kahe korra rohkem kui 1944. aastal. Kui Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi käitistes ühe töölise keskmist kuutoodangut 1944. aastal võtta sajana, siis on see praegu 244,8. Seega on tööviljakus selle ministeeriumi ettevõtteis kasvanud ligi kahe ja poole kordseks.

Kui 1945. aastal kapitaalehitustööks kulutatud summad võtta sajana, siis tõuseb see arv tänavu saja viiekümneni. Elamupinda on Eesti linnades 1945. aasta 1. jaanuarist kuni 1947. a. 1. oktoobrini ehitatud 260 000 ruutmeetrit.

Eestis on ligi tuhat töölisi, sotsialistliku võistluse parimat eesrindlast, kes on aasta ja kümne kuuga täitnud oma kolme aasta tööplaani ja üle selle. Viie aasta tööplaani ja rohkem on täitnud 114 töölisi, nende seas niisugused üle terve vabariigi tuntud töölised, nagu seltsimehed Paulus „Vegast“, Sisask Tallinna Rõivastuskombinaadist, Katzev „Punasest Koidust“, Kuusk „Voltast“, Vaarak ETKVL Kopli Masinatehasest, Mäesalu Kalinini-nimelisest tehasest, Ruus „Punasest Retist“, Mark „Kavest“, Rannula „Ilmarisest“, Piilberg Tehasest nr. 9 ja teised. Nelja kuni viie aasta plaani on täitnud 245 töölisi, nende seas seltsimehed Saar Kingissepa-nimelisest Teraviljakombinaadist, Lillemaa Kiviõlist, Muuga Käva kaevandusest, Tõniste ja Bohutski Tallinna Meretehasest, Tiibus „Sirbist ja Vasarast“, Zolotnikov 1. Ehitustrustist jt. Kolme kuni nelja aasta plaani on täitnud ligi 600 töölisi. Nende eesrindlike tööliste järgi joondugu kõik teised. See kiirendaks märksa meie ülesehitustööd ning aitaks märksa kiiremini ja tarvilikul hulgal varustada rahvamajandust ja elanikkonda vajalike tööstustoodetega.

Põllumajanduse alal on kõige suuremaks ning tähtsamaks faktiks viimase kolme aasta jooksul nõukogude maareformi teostamine Eestis. Alles nüüd, nõukogude võimu ajal, on eesti

töötav talupoeg tõepoolest ning tegelikult saanud oma maa peremeheks ja võib teda harida, ilma et tal pruugiks karta oksjonihäärit või talust väljatõstmist. Maatamehed ja väikekohapidajad on nõukogude võimult saanud maad ning on vabanenud hallparunite orjamisest. Eesti töötav talupoeg taastab ja arendab silmapaistvate tulemustega meie põllumajandust vastavalt nõukogude võimu poliitikale, ehitab oma uut, nõukogulikku elu.

Külvipind on Eestis praegu 12,2% suurem kui 1944. aastal. Teravilja saagiand on tänavu 41,2% suurem kui 1945. aastal. Koduloomade arv on 8—20% suurem kui 1944. aastal pärast saksa okupatsiooni likvideerimist, kuid jääb veel tublisti maha sõjaeelsest tasemest. 1944. aastaga võrreldes on traktorite arv Eesti põllumajanduses märksa kasvanud, traktorijaamades näiteks viie ja poole kordseks. Aasta-aastalt on eesti talupojad täitnud ning ületanud viljavarumisplaane. 1947. aastal on seni juba varutud ühe kolmandiku võrra rohkem vilja kui 1944. aastal. Viljavarumine toimub iga aastaga järjest organiseeritumalt. Kui 1944. aasta viljavarumisplaan täideti 1945. aasta 15. jaanuariks, siis täideti 1947. aasta viljavarumisplaan juba käesoleva aasta 25. septembriks. See räägib kujukalt meie talurahva teadlikkuse ja nõukoguliku meelsuse kasvust. Täna täitis Eesti kartulivarumise aastaplaani. Täidetud on ka sügiskünni- ja talvvilja külvi plaanid.

Tugevneb põllumajanduslik ühistegevus. Põllumajanduslikel ühistuil oli 1. oktoobril s. a. liikmeid kokku 105 000. 1939. aastal oli ühistuil 72 600 ja 1945. aastal 58 000 liiget. Ühistute juhtimisest on liikmeskond tagandanud hallparunid, kes seal kodanliku klikivõimu päevil peremeest mängisid.

Tänavu sügisel on Eestis tekkinud neli esimest kolhoosi, ühismajandit. Need asuvad Saare-, Võru-, Tartu- ja Valgamaal. Neisse kolhoosidesse on täiesti vabatahtlikult ja pärast põhjalikku kaalumist ühinenud mitukümmend kehv- ja kesktalunike perekonda, kes nüüd suure üksmeele ja innuga on asunud oma uut, sotsialistlikku elujärge rajama, milles neid nõukogude võim igati toetab.

Nõukogude Eesti majanduse ning kultuuri hoogsast areemisest, rahva aineliste ja kultuuriliste vajaduste järjest suurenevast rahuldamisest annavad tunnistust veel järgmised andmed. Kaubakäive on Eestis tänavu kuus ja pool korda suu-

rem kui kolm aastat tagasi. Töölise ja ametnike üleriigiline keskmine kuupalk on praegu 66% suurem kui 1941. aastal. Eesti NSV riigieelarve kulud on viimase kolme aasta jooksul kasvanud 63%. Eriti kiiresti kasvavad riigieelarves sotsiaalkultuurilised kulud. 1944. aastast kuni 1. oktoobrini k. a. on Eesti NSV riigieelarve täitmisel tulud 293 miljoni rubla võrra ületanud kulud. Uhest küljest räägib see tervetele ja kindlatele alustele rajatud riigimajandusest, teisest küljest kohustab see meid paremini ära kasutama riigieelarves olevaid summasid.

Alg- ja keskkoolides oli 1940./41. õppeaasta algul 119 500 õpilast, käesoleva õppeaasta algul oli neis koolides õpilasi 148 700, seega ligi 25% rohkem. Kõrgemais koolides oli 1941. aastal 4700 üliõpilast, praegu on neid aga 5800, seega märksa rohkem. Tehnikumides õppis 1941. aastal 2100 õpilast, praegu aga 9300, s. o. ligi neli ja pool korda rohkem. Kinosid oli Eestis 1941. aastal 44, praegu on aga 79. Haigevoodeid oli Eesti NSV haiglais 1941. a. 1. jaanuaril 3941, 1. jaanuaril 1947. aastal aga 5108. Kõigi Eesti NSV ajalehtede ühekordne trükiarv on praegu üle 530 000 eksemplari. Ajalehti on aastail 1944--1947 trükitud kokku 286 600 000 eksemplari. Raamatuid ja brošüüre on sama aja jooksul välja antud 2162 nimetust kokku 15 880 000 eksemplaris. On asutatud Eesti NSV Teaduste Akadeemia. On asutatud Nõukogude Eesti preemiad. Meie nimekad kultuuritegelased Eugen Kapp, August Jakobson, Gustav Ernesaks ja Vladimir Tomberg on saanud Stalini preemia. On taastatud „Estonia“ teater, mille ooperisaal avas Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäevaks oma ukсед. Suure poliitilise ja kunstilise menuga on läbi viidud XII üldlaulupidu, esimene Eesti nõukogulik üldlaulupidu. Silmapaistvaid saavutusi omab meie vabariik spordi ja kehakultuuri alal. On veel palju muidki saavutusi, mida kõiki siin loetleda ei suuda.

Eesti NSV majanduse ja kultuuri arenemise tempo on hoogne. Kuid see oleks kindlasti võinud veel hoogsam olla, kui me oleksime paremini ära kasutanud kõiki neid võimalusi, mis annab nõukogude kord, kui oleksime suurema sallimatuse ja leppimatusega suhtunud kõigisse puudustesse, mis veel esinevad meie inimeste töös. Kodanliku korra kehtimisel Eestis oleks selline arenemistempo täiesti võimatu olnud.

Meie majanduslik ja kultuuriline ehitustöö on olnud edukas sellepärast, et töölised, talupojad ja haritlased, kogu eesti töötav rahvas, innukalt ja ennastsalgavalt töötab sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel. Ta on olnud edukas sellepärast, et meid meie töös igati abistavad teised nõukogude rahvad eesotsas vennaliku ja sõbraliku vene rahvaga. Ta on olnud edukas sellepärast, et meid juhivad bolševike partei Keskkomitee, Nõukogude Liidu valitsus ja meie õpetaja ning eesti rahva parim sõber seltsimees Stalin.

Käsi-käes kõigi teiste vennalike Nõukogude Liidu rahvastega sammub eesti rahvas bolševike partei, Nõukogude valitsuse ja seltsimees Stalini juhtimisel kommunismile.

MEID JUHIB PARTEII

J. NUUT, ENSV Teaduste Akadeemia tegevliige

Rahvas kõneleb bolševike parteist: ta on meie ajastu mõistus, südametunnistus ja au. Selles lühikeses määratluses kõlab töötava rahva suur uhkus oma eesrindliku väesalga üle, kõlab nõukogude inimeste sügav armastus Lenini-Stalini suure partei vastu.

Nõukogude rahvas võib olla õnnelik, et teda juhib säärane partei nagu bolševike partei. Tänu Lenini-Stalini parteile on nõukogude rahvas saavutanud oma kuulsuse ja suuruse.

Ilma oma eesrindliku väesalgata, ilma äraproovitud, lahinguis karastatud, targa bolševike parteita vaevleks meie rahvas endiselt kapitali orjuse ahelais, nõrkeks ekspluatatsiooni koorma all. Bolševike parteita eksleksid tööinimesed pimeduses, otsides teed uuele elule. Nõukogude rahvas, keda juhib säärane partei nagu leninlaste partei, tegi oma maal esimesena lõpu kapitalismile ja rajas uue, sotsialistliku ühiskonna.

Nõukogude riigi olemasolu 30 aastat on meie rahvale aastad täis hiiglaslikku loovtööd, mida teostati Lenini-Stalini suure partei juhtimisel.

Meie parteid nimetatakse õigusega novaatorite parteiks, ümberkujundajate parteiks. Kogu tema tegevus on algusest peale kuni meie päevini olnud uute teede rajamine teaduses

ja elus, see on väsimatu loovtöö ühiskondliku korra ümberkorraldamiseks uuel, sotsialistlikul alusel.

Meie partei, kes tundis ühiskonna arenemisseadusi, pidas arenemiskäigus silmas ustavat kompassi — marksistlik-leninlikku õpetust ning omades tohutuid revolutsioonilise võitluse kogemusi, oskas alati leida ainuõigeid teid uue elu ülesehitamisel.

Meie maa oli vaene ja mahajäänud ning sõltus suurel määral nii majanduslikult kui ka poliitiliselt imperialistlikest suurriikidest. Imperialistide poolt algatatud esimene maailmasõda viis meie kodumaa katastroofi äärele. Bolševike partei näitas rahvale, et maa päästmine seisab kapitalistliku korra kukutamises ja tööliste ning talupoegade võimu kehtestamises.

Partei tõstis rahvahulgad relvastatud ülestõusule ja viis nad oktoobris 1917 ajaloolisele võidule. Meie kodumaale avanes uusi silmapiire, ta saavutas vabaduse, sõltumatus ja sööstis suurte sammudega edasi kommunismi poole.

Oma aastatepikkuse tööga näitas Lenini-Stalini partei, et ta mitte ainult julgelt murrab kõike rutiinset, vana ja iganenut, vaid et ta ka meisterlikult loob uut elu. Bolševikud oskavad ühendada loova fantaasia kõige julgemat lendu olukorra, jõudude ja võimaluste kaine arvestusega.

Lenini-Stalini parteis on kehastatud nõukogude rahva parimad iseloomujooned: mehisus ja kartmatus võitluses vaenlastega, ettenägelikkus ja arukus, ausus ja ennastsalgav truudus ühisele üritusele, ülisuur armastus kodumaa ja oma rahva vastu. Nõukogude rahva parimad inimesed kannavad kommunisti kõrget nimetust.

Seltsimees Stalin ütles Lenini haul järgmisi hingestatud sõnu: „Meie, kommunistid, oleme erilaadi inimesed. Meie oleme loodud erilisest materjalist. Meie oleme need, kes moodustavad suure proletaarse strateegi armee, seltsimees Lenini armee. Ei ole midagi kõrgemat kui au kuuluda sellesse armeesse. Ei ole midagi kõrgemat kui parteiliikme nimetus, mille rajajaks ning juhtijaks on seltsimees Lenin. Ei ole igaühele võimaldatud niisuguse partei liikmeks olla. Ei ole igaühele antud taluda hädasid ja torme, mis on seotud liikmeks olekuga sellises parteis. Töölisklassi pojad, puuduse ja võitluse pojad, uskumatute puuduste ja kangelaslike pingu-

tuste pojad, — need peavad eelkõige olema sellise partei liikmed.“

Kõik oma rikkalikud revolutsioonilised kogemused, kogu oma tarkuse andis meie partei rahvale. Kogu partei tegevus kuulub ainult rahvale, ainult kodumaale. Seda teavad hästi kõik nõukogude inimesed. Seepärast armastab töötav rahvas eriti soojalt bolševike parteid ja on talle piiriltustav.

Bolševike partei esineb meil targa ja tähelepaneliku rahvakasvatajana. Õilsad ja üllad nõukogude inimeste omadused, mis nii kujukalt ilmsid Isamaasõja ajal, on kommunistide partei tegevuse tulemus. Krasnodonlased, Zoja Kosmodemjanskaja, Liza Tšaikina, Matrossov, Joosep Laar ja tuhanded, sajad tuhanded teised meie kodumaa kangelased, kes oma vahvuse ja julgusega kaitsesid Nõukogude lippu — need kõik on ju Oktoobri kasvandikud, Lenini-Stalini partei kasvandikud.

Eesti on võrreldes teiste liiduvabariikidega ainult lühikest aega elanud Nõukogude vaba lipu all. Alles 1940. aasta juunis õnnestus Eesti töörahval kõrvale heita pätside ja laidonide võim, kes püsisid võimul tänu välismaa imperialistide toetusele. Nüüd ehitab meie vabariik koos teiste vennasvabariikidega, kes elavad Nõukogude Liidus, vabalt ja edukalt kommunismi.

Eesti bolševikud heiskasid 1917. aastal meie vabariigis esmakordselt Nõukogude lipu. Eesti bolševikud valmistasid meie rahvast ette võitluseks nõukogude võimu eest kodanluse ajutise võimutsemise aastail. Eesti rahva parimad inimesed — Kingissepp, Kreuks, Sommerling, Klementi ja Jaan Tomp andsid oma elu töötava rahva õnne eest.

Nüüd, sõjajärgsel ajajärgul juhib kommunistide partei meie rahvast tema hiiglasuures loovtöös. Iga päevaga muutub elu meie maal paremaks ja rõõmuküllasemaks.

Koos kogu nõukogude rahvaga austab eesti töötav rahvas bolševike parteid — oma armastatud juhti.

Elagu suur bolševike partei, Lenini-Stalini partei, nõukogude rahva võitlustes karastatud eelvägi, meie võitude innustaja ja organisaaator!

Lenini lipu all, Stalini juhtimisel edasi kommunismi võidu poole!

Kolme kuulutust jälgides

Lugeja!

Kodanlikus Eestis ilmunud „Päevalehest“ võtsime juhuslikult kolm kuulutust, milles mitmesuguste elukutsetega inimesed palusid endale tööd. Nagu oli kombeks, kirjutasid nad oma kuulutustele alla märkide või märgusõnadega. Leidsime nende kuulutuste autorid, kuid kui otsustavalt on muutunud nende elu! Õigus tööle, mille andis neile nõukogude võim, tiivustab inimesi ja valgustab nende elu õnnevalgusega.

Läheme, lugeja, kolme kuulutuse jälgedes . . .

Tee loovtööle

Paljude kuulutuste hulgas „Päevalehe“ veergudel, mis anusid nagu almust „ükskõik missugust tööd“, esines sageli kuulutusi, milles kuulutajad niivõrd ei palunud, kui just nõudsid tööd; nemad, oma elukutse suurmeistrid, püüdsid nagu kaitsta inimväärikuse tunnet, sundida tööandjaid austama nende õigust tööle.

„Austatud tööandjad! Palun mulle võimaldada kindlat tööd . . .“ Selle kuulutuse kirjutas Vladimir Laaneveski, Tallinna lukusepp, kelle isa oli samuti lukusepp. Ning isa ei hinnanud midagi nii väga kui oma suurepärase elukutse au.

„Lukusepad ja treialid on esimese järgu inimesed, pojuke,“ ütles ta veenvalt.

Uhkustunne isa elukutse üle valdas Vladimiri juba lapseeas alates. Isalt ning hiljem „Franz Krulli“ vanemalt meistreilt omandas ta lukusepatöö peened saladused. Kahekümnekaheaastase noormehena võis ta auga toime tulla iga raske prooviga mistahes tehases ning orienteerus hästi joonestustes.

Raske, väga raske oli Laaneveskil kaitsta oma väärikust ja tööinimese au kodanliku Eesti ajal. Seda tõendavad ka Laaneveski enda sõnad ajalehekuulutuses: nõudes endale tööd, millele tal oli õigus kui kõrge kvalifikatsiooniga töölisel, kirjutas ta kuulutuse lõpus: „ . . . Nõus kõigega“. See tähendas: nõus kõigi tingimustega, mida talle esitab tööandja, nõus ka

ifega
irste

a. aia ja loovust arauel tegutse-
nud, tunneb ka raamatupidamist.
Kirj. slt. „28—10—8352“.

oler
vas
nen

Lgp. tööandjad!

rut-
otab
bin
diire

Palun võimaldage kindlamat
tööd. Lepin kõigega, olen aus
ja korralik mees, 35 a. v., oma
korterist käies. Kirj. slt. „Kor-
ralik 8309“.

ü

vab
(vil
seni
—8

!a.

Lgp. tööandjad!

madalama palgaga. Inimene kõneles väarikalt, kuid järsku
murdus ta hääl iseenda jõuetuse kibedast tunnetamisest.

Umbes poolteise aastakümne jooksul töötas Laaneveski kõi-
gis Tallinna tehastes. Mõningais tehastes õnnestus töötada
ainult mõni kuu, seejärel aga vallandati ta, mitte sellepärast,
et ta oli halb tööline, ei, lihtsalt tema jaoks ei olnud tööd.

See oli mitte ainult mõru, vaid ka solvav. Temas kannatas
kammitsaisse pandud ande uhkus; ta tundis end käsist ja jalust
seotuna. Iseõppimise teel õppis ta täiuslikult lugema keeru-
kaid joonestusi, püüdis vahetevahel ise joonestada ja konst-
rueerida, mitte seepärast, et teda oleks palutud seda teha või
et talle selle eest oleks makstud — ei, lihtsalt inimese võitma-
tust igatsusest, kes janunes leida loovat tegevust. Ta oli töö-
line, „lihtnimene“, ta ei julgenud ialgi astuda üle konstruk-
toribüroo, suure valgusküllase saali läve, kus valitsesid teh-
nikaeliidi kombes, tavas ja keel.

Aga ta oli ju ülihea lukusepp, ta võis plekitükist valmistada
tubakalõikamismasina või uue omapärase konstruktsiooniga
jõumasina...

Neil juhtudel, kui kodanlikud äritegelased tundsid huvi tema

konstruktorivõimete vastu, nagu see oli „Voltas“ 1925. aastal, sattus Laaneveski veelgi suuremasse orjusse. Teda ei edutatud konstruktoriks, vaid ta jäi endiselt tööpingi juurde. Peremehed andsid talle tellimuse mingisugusele moodsale tarbeesemele, milliseid tollal „Voltas“ valmistati.

„Valmistage uus elektri-triikraua mudel,“ tehti talle korraldus.

Ja Laaneveski, kes oli suuteline konstrueerima mõnd uut matriitsi, mis võis tekitada revolutsiooni elektrimootorite osade valmistamise tehnoloogilistes protsessides, valmistas selleasemel triikraudu. Ta leiutas neid, koostas ise joonestused, valmistas nende järgi vastavad osad. Ta sai aga päevapalka nagu tavaline lukusepp.

Laaneveski aastaid kestnud eksirännakud mööda Tallinna tehaseid lõppesid 1944. aasta sügisel, kui ta kolmandat korda tuli „Voltasse“. Seekord võttis tehas teda vastu kui oma inimest. Teda tervitas mitte ainult vana väravavaht, tema kätt pigistasid mitte ainult vanad lukusepad-veteraanid, vaid Laaneveski kutsuti tehase juhatusse, temaga vesteldi ja peeti kaua nõu. Lõpuks tehti talle ülesandeks korda seada tehase tööriistade majandus. 1944. aasta sügisel oli see „Voltas“ keerukam kui konstrueerida mõni uus leiutus. 50-aastane inimene asus seda tööd tegema noormehe tarmukusega. Ta saavutas selle, mis tal oli puudunud kogu elu: vabaduse loomingus ja töös ning meistri suure väärikuse. Nõukogude võim päästis kammitaist tema kuldsed käed.

Tehase tööriistade majanduse taastamisega sai Laaneveski edukalt hakkama. 1946. aastal edutati endine lukusepp vanemkonstruktoriks plaanimistehnoloogi osakonnas. Sellest ajast peale algas Laaneveski hiilgav konstruktoritöö. Ta esitas julgelt rea ratsionaliseerimisetepanekuid traditsioonilisiks saanud tööprotsessides. Stantsimisosakondades loodi avad rootorraudplekki alati nii, et ühe löögiga tekkis üks ava. Kolmkümmend ava — kolmkümmend stantsilööki. Laaneveski valmistas matriitsi, mis lõi need avad ühe löögiga. Ta töötas välja jaotusstantsi, mis kuuekordselt kiirendas rootor- ja staatorraua stantsimist, mõtles välja uue menetluse väljajuhtmete kaitsekastide valmistamiseks.

Laaneveski leiutas palju mitmesuguseid seadmeid, kuid kõigi tema leiutiste mõte oli üks. Ta püüdis maksimaalselt

vähendada oma tehase kulusid, kergendada tema raskusi, teha keerukas lihtsaks ja seega kiirendada tehase arenemist.

... Säärane elav jälg on jäänud ühest vanast unustatud ajalehekuulutusest, mis avaldati kodanlikus „Päevalehes“. Nii tõi nõukogude võim muutuse andeka lukusepa-töölise ellu ning päästis kammitsaist tema kuldsed käed rõõmuküllaseks loominguks.

SAAVUTATUD ÖNN

(Vestlus Tallinna 17. keskkooli õpetaja Olga Kotkasega)

Kahekümne-aastase neiuna lõpetasin 1930. aastal Tallinna Õpetajate Seminari.

72 inimesest, kes koos minuga lõpetasid Õpetajate Seminari, sai kohe tööd ainult viis inimest. Minu kolmekümnest kursusekaaslasest sai koha kaks. Neist andis üks, nagu öeldakse, altkäemaksu, teisel aga oli vend Kuressaares valikkomisjoni liikmeks, kes võttis õpetajaid tööle.

Arvatavasti meenutavad paljud eesti õpetajad värinaga südames seda, kuidas palgati pedagoogi kapitalistlikus Eestis. Kehtisid niinimetatud õpetajate valimised — omalaadi enampakkumised või oksjonid, kus kohaliku võimu ja mõjuka ülemkihi esindajaist koosnev komisjon palkas või õigemini öeldes ostis pedagoogi. Erinevus oksjonist seisis ainult selles, et oksjonil tavaliselt toimub enampakkumine, selles komisjonis aga vähempakkumine. Õpetajate valimistel palgati see pedagoog, kes nõustus minimaalse, peaaegu kerjusliku palgaga.

Säärasteist valimistest tuli mul endal osa võtta 1930. aasta suvel. Koos naisõpetajast sõbratariga sõitsin Inglitesse Harjumaal, kus oli välja kuulutatud kolm vakantset kohta.

Kohale saabudes saime teada, et kolmele vakantsele kohale oli esitatud umbes 70 avaldust. Isiklikult ilmus kohale 38 õpetajat. Nad täitsid kogu vallamaja ja osa istus aias. Kõik olid sünged: kohalesõitnute hulgas kõneldi, et see kõik olevat ainult komöödia, kuna kandidaadid olevat juba kohal olemas ning kõik olevat juba otsustatud mõjukate tutvuste ja altkäemaksudega.

Nii oligi. Kandidaadid kutsuti välja, komisjoni liikmed vaatesid neid ükskõikselt ja ilma et isegi viisakuse pärast kandi-

EX BIBL. UNIV

daatidelt midagi oleks küsitud, hääletasid komisjoni liikmed vastu. 38-st kohalesõitnud kandidaadist ei valitud ühtki.

Suve jooksul viibisin kolmel säärasel „valimisel“, koputasin kõigile kooliustele. Teenistust mulle ei antud. Lisaks sellele sattus mu isa — sadamatöoline — samal suvel vagoneti alla ja jäi invaliidiks. Pidin leidma tööd ükskõik mis hinnaga.

Nüüd mõistate, miks „Päevalehes“ ilmus kuulutus, kus „noor haritud neiu palus teenistust perekonda laste juurde või ükskõik millisele erialale...“

Ma ei kirjutanud kuulutuses sellest, et olen õpetaja — vaevalt võis see kedagi mõjutada. Kirjutasin lihtsalt — „haritud“, tahtsin pääseda vähemalt haritud perekonda, mitte aga äritsejate hulka, kes olid valmis võtma inimeselt kas või kolm nahka. Tööpakkumist minu kuulutusele ei järgnenud.

Oli säärane päev minu elus, kus otsustasin, et ma ei pöördu tagasi koju, enne kui olen leidnud tööd. Sel päeval õnnestus mul saada teenija koht välismaalaste perekonnas. Kogu suve olin teenijaks.

Alles järgmisel aastal õnnestus mul pääseda kasvatajaks lastekodusse, mis oli organiseeritud mingi heategeva ühingu poolt. Ent üheksa kuu pärast suleti lastekodu rahapuudusel. Seejärel leidsin midagi oma erialasele tööle enam-vähem vastavat ühes Tallinna algkoolis. Vakantne koht jaotati üheaegselt kolme pedagoogi vahel. Üks õnneseeni olin mina...

„Kevadel toimuvad valimised sellele kohale,“ öeldi meile.

Mul tekkis väike lootus. Minu tundidega jäädi väga rahule. Ent ... 1932. aasta kevadel koht kaotati ära.

Seejärel töötasin mõned aastad valvopedagoogina ehk n. ö. kellegi kiirasendajana. See tähendas, et istusin kodus ja ootasin igatsusega, millal haridusosakonnast helistatakse. Nad helistasid, kui mõnes linna algkoolis haigestus õpetaja ega ilmunud kooli. Siis tuli kiiresti riietuda ja töötata tundi andma mingisse hoopis võõrasse kooli. Vahel ei helistatud tervete päevade ja isegi nädalate kaupa. Neid teenistusaastaid ei arvestatud minu staaži, seda peeti ju juhuslikuks teenistuseks.

Lõpeks anti mulle almusena — olin ju ikkagi aastaid alatise teenistuseeta — poole tundide arvuga koht Endla tänava algkoolis. Nii töötasin kuni nõukogude võimu kehtestamiseni Eestis. Kümme aastat taotlesin õigust tööle ja alles nõukogude võim andis mulle selle õiguse.

Alexander Müller.

11

aast.

9-02.

5-7.

11kin

ja

Noor, viisakas ja haritud
preili palub

teenistust

perekonda laste juure või üts-
toit mis alal. Teat. ltt. „Ener-
giline 21“.

Wilunud

mölder-motorist

on
he-
lal-
toi-
gu-
of-
toi-
lai-
du-
läi-
oti-
lin

Usun, et paljudel nõukogude õpetajatel oli siis säärane eri-
line ülev rõõmutundmus, mida tajutakse, kui hommikul ava-
takse kooliuks ja nähakse kümneid elurõõmsaid lapsi valgeis
koolisaalides ning kuulatakse nende kõlavaid hääli. Tahtma-
tult meenub omaenda lapsepõli ja nimelt seepärast, et see
oli väga raske, tahaksin, et meie nõukogude laste noorusiga
oleks päikeseküllane. Minul kestab nüüd see rõõmuküllane
ülev tundmus kogu päeva, kuni kõlavad koolis heledad laste-
hääled. See tundmus ongi see, mida nimetatakse elurõõmuks
— see ülev loomingutunne, mille andis mulle nõukogude võim.

TEOSTUNUD UNISTUS

1936. aasta algul otsustas seitsmeteistkümne-aastane noor-
mees Hendrik Kulbok, kaotanud lootuse tööd leida, ohverdada
viimased veeringud kuulutusele „Päevalehes“. Teda sundisid
selleks kaalukad põhjused.

„Ajalehti loevad kümned tuhanded inimesed,“ mõtles ta.

„Kas tõesti nende hulgas ei leidu sääraseid, kes mõistavad, kui tähtis Kulbokil on leida ükskõik missugust teenistust või tööd.“ Vanemad ei olnud suutelised teda abistama. Kõige rohkem, mis töölispererkond võis teha, oli juba tehtud. Isa aitas tal lõpetada algkooli. Nüüd ei olnud enam isa, ja „passijana“ end tööga kurnav ema pidas üleval kolme nooremat õde ning venda. Oli vaja teda abistada ja ka endale ülalpidamist teenida. Ent oli veel üks põhjus, vist küll kõige tähtsam, mis sundis noormeest proovima kõiki vahendeid, et tööd leida. Selles nägi ta ainsat võimalust paljuihaldatud eesmärgi saavutamiseks. Ta tahtis õppida, tahtis omandada kõrgemat haridust, saada insener-keemikuks! Sellest rääkis ta vähestele, ainult omastele ja lähimaile sõpradele, kuid need kehtitasid kahtlevalt õlgu — kas see on teostatav? Kulbok ei tahtnud nii lihtsalt alla vanduda. Peaaegu iga kuu tuli ta Mõisaküla raudteetöökodade juhataja juurde.

„Kas lukusepaõpilase koht ei ole veel vabanenud?“ küsis ta.

„Veel mitte... Küllap teatame,“ vastas juhataja ükskõikselt.
„Oodake.“

Oodata... Kuid ta ootas juba poolteist aastat. Poolteist aastat tagasi võeti ta ainult... lukusepaõpilase kandidaadiks. See tähendas, et ta oli võetud järjekorda ja oli sunnitud ootama, kuni keegi eelmistest lukusepaõpilastest lahkub või lõpetab õppimise. Nii võis oodata poolteist aastat, kaks aastat ja võib-olla ka kolm...

Ta ei võinud oodata: oli tarvis elada, oli tarvis õppida. Enne sõjaväeteenistuse läbitegemist tahtis ta astuda kõrgemasse õppeasutusse või vähemalt lõpetada keskhariduse. Aga kuidas seda teha, kui õhtuses keskkoolis õppimine maksab raha, ja internaat, toit ning raamatud maksavad samuti raha ja isegi palju raha?

„Kas leidub teenistust 17-aastasele noormehele?“ kirjutas ta kuulutuses ja talle näis, et see kõlab nagu appihüüe. Teda kuuldakse, tingimata kuuldakse! Ent kui ta avas värsket, veel trükivärvist lõhnava „Päevalehe“, ei leidnud ta oma kuulutust kohe. See oli kadunud kümnete samasuguste kuulutuste hulka. Teisedki palusid oma palveid kuulda võtta, anusid, lubasid töötada esimese kuu tasuta — ainult andke tööd! Oli ilmne, et nad ei palunud ilma tungiva põhjusega. Ja tema kuulutus — tema saatus — nii mõru kui see talle ka näis, kaotas oma ainu-

ST

nees,
alub
töös-
alale,
olla
Soo-

töötanud rohkem maal. Kirj. llt. „18/598“.

jatöi
vad.

Kas tõesti ei leidu min-
gisugust

teenistust

korralitule 17-a. noorme-
hele? Teat. llt. „34/64“.

juur
hool
„24

**Palun ärisse
müüjakohta**

(uf

laadsuse. Ta hakkas juba kahtlema selles, kas tema appihüüe äratab üldse tähelepanu.

Nii juhtuski. Tema poolt kuulutusel tähendatud märgusõnale ei saanud ainsatki pakkumist.

Küsimusele: „Kas tõesti ei leidu kohta seitsmeteistkümne-aastasele noormehele?“ vastas teda ümbritsev elu: „Ei, ei leidu.“

Pärast kolme-aastast lukusepaõpilase kandidaadiks olemist teatati talle lõpuks, et ta on vastu võetud. Ta hakkas teenima 22 krooni kuus, aga õpikute komplekt, mis oli tarvilik üheks õppeaastaks keskkoolis, maksis 40 krooni.

Ta hakkas keskkooli kursust läbi võtma iseõppimise teel, kasutades tuttava õpilase õppekavu ja konspekte.

1939. aastal võeti Kulbok sõjaväkke sundaega teenima. Ta ei jõudnudki keskkooli kursust läbi võtta. Ta oli juba meelt heitmas.

1940. aastal muutus elu põhjalikult. Kulbok astus Punaarmeesse. Ta esitas kohe sooviavalduse Kommunistlikku Noorsooühingusse astumiseks ja ta võeti vastu. Avar nõukogude elu avanes talle, töötas rahuldada kõik noore inimese elulised

ja salajased püüdlused. Tal ei tarvitsenud nõukogude elult küsida: „Kas seal leidub ruumi minule, Hendrik Kulbokile?“ See elu võttis teda emalikult vastu.

Kui puhkes sõda, haaras Kulbok relva ja läks kõhklemata sõdima nõukogude võimu eest.

... 1946. aasta sügisel astus 27-aastane noormees kergel kindlal sammul Tallinna Polütehnilise Instituudi halle kiviastmeid mööda üles ning instituudi raske uks avanen talle sõbralikult.

Kümme aastat oli möödunud ajast, kui ta kirjutas oma meeleheitliku kuulutuse „Päevalehele“: „Kas leidub ükskõik misugust teenistust energilisele ja võimelisele 17-aastasele noormehele?“ Vana ametnik, kes võttis kuulutuse ajalehte vastu, kortsutas tollal laupa ja tõmbas maha „energilisele ja võimelisele“ ning kirjutas asemele „korralikule“...

„Liiga uhke vaese noormehe jaoks,“ ütles ta, „meil ei hinnata niivõrd energiat ja võimeid, noormees, kuivõrd alandlikkust ja korralikkust...“

Jah, oli möödunud ainult kümme aastat, ent kui palju oli muutunud selle aja jooksul. Vaesest noorukist muutus Kulbok noormeheks, kes on rikas kõige selle poolest, mille poolest on rikas Nõukogude riik. Mistahes tehas ja käitis vabariigis andsid talle tööd, mistahes kõrgemas õppeasutuses võis ta asuda õppelaua taha.

Kestsid pingelised õpingupäevad. Nüüd vajas Kulbok kogu energiat ja võimeid. Uhe aastaga sooritas ta kahe-aastase ettevalmistuskursuse. 1947. aasta sügisel immatrikuleerib Tallinna Polütehniline Instituut ta keemiateaduskonna esimesele kursusele.

Hendrik Kulbok, „vaene noormees“ minevikus, kes kapitalistlikus Eestis ei suutnud leida kohta elus, on kujunenud aktiivseks ühiskonnategelaseks, mitmekülgseks noormeheks ja väärikaks üliõpilaseks.

Eilsed vabastajad — tänased ülesehitajad

„Pärast Isamaasõja võidurikast lõppu demobiliseeriti korpusest vastavalt seadusele vanemate aastakäikude võitlejad. Tuhanded võitlejad ja ohvitserid asusid loovale ülesehitus-

tööle noores Nõukogude Eestis. Korpus oli kujunenud märkimisväärseks riikliku ja parteilise tegevuse kooliks. Siit kasvasid Nõukogude Eestile sajad juhtivad nõukogude ja parteitöötajad, kes asuvad meie ühiskondliku elu juhtivail positsioonidel. Endised korpuslased on EK(b)P Keskkomitee kolm sekretäri (sm-d Raadik, Kuzmin ja Kuusik), kolm Ministrite Nõukogu esimehe asetäitjat (sm-d Puusep, Allik ja Kress), kaheksa ministrit, üheksa ministrite asetäitjat. Ule 600 demobiliseeritu töötab vabrikute, tehaste ja teiste suurettevõtete direktoritena ja inseneridena. 52 professorit ja dotsenti teenis sõja-aastail korpuses juhtivail kohtadel. 380 demobiliseeritud jätkab õppimist kõrgemais õppeasutustes. Tehaseisse ja vabrikuisse on tagasi pöördunud tuhanded töölisel, kes täidavad ehtsate kaardiväelastena oma tööülesandeid.

Sajad korpuslased töötavad praegu ENSV sovhoosides, neist 32 direktoritena, paljud agronoomidena, zootehnikutena, veterinaarstidena, mehhaniseerimisinseneridena jne. 17 masinatraktori jaama direktorit ja 19 direktori asetäitjat poliitilisel alal on korpuse kasvandikud."

L. Pärn,

(„Viis aastat Eesti Korpuse loomisest“).

Alati eesliinil

Lapsepõli polnud mul sugugi kerge, nagu oli see tõusikute poegadel, kes võisid vanemate raha kahel käel tühistele lõbustustele pillata. Minu vanemad olid lihtsad töölisel ja juba 14-aastaselt pidin iseseisvalt töötama, et omale igapäevast leiba teenida.

Töötasin väiksemal metallitööstustes, Sadamatehases ja lõpuks, 1936. aastast alates praeguses Riiklikus Tehases nr. 9. Olukord oli igal pool ühesugune. Alati ähvardas töölt vallandamise oht ja töötasu polnud kuigi suur.

Nõukogude võim tõi suure pöörde minu ellu, kuid kahjuks ei saanud me tookord kaua maitsta vabaduse vilja. Fašistlik Saksamaa tungis jultunult nõukogude rahvaste kallale.

Pidime haarama relva, et kaitsta riiki ähvardava hädaohu eest. Võitlesin Eesti Rahvuskorpuses suurtükiväelasena. Võtsin osa lahinguist Velikije Luki, Novosokolniki ja Neveli all, samuti Tallinna, Saaremaa ja Kuramaa vabastamisest.

Suure Isamaasõja jooksul autasustati mind kaks korda medaliga „Vapruse eest“.

1946. a. detsembris võisin demobiliseerituna tagasi pöörduda rahulikule ülesehitustööle.

Alustasin tööd treialina suurel silinder-treipingil.

Algul ei edenenu töö küll eriti hästi, sest puudusid vajalikud kogemused. Kuid mulle anti võimalus end täiendada. Töö hakkas edenema, ja omandanud teiste vanemate töömeeste kogemusi, tõusin algul lööktööliseks ning siis stahhaanovlaseks.

Valmistan praegu Kiviõli õlivabrikute kompressorite silindreid ja täidan teisi õlivabrikute tellimusi. Olen pidevalt sotsialistlikus võistluses teiste treialitega, nagu sm-te Karuaugu ja Veeritsaga. Tööülesandeid täidan kolme- kuni neljakordselt. Praegu töötan juba 1951. aasta arvel.

Tahan oma tööga kaasa aidata meie tehase kohustuste õigeaegseks täitmiseks. Me ei taha maha jääda kangelaslinna Leningradi töötajaist, kes kutsusid kõiki Nõukogude Liidu töötajaid üles täitma sõjajärgse viie aasta plaani ennetähtaegselt nelja aastaga.

Erich Grant,

Riikliku Tehase, nr. 9 treial-stahhaanovlane.

NUUD PÄEVAD KOHISEVAD UUEST KAJAST JA NAD ON SELGEMAD KUI OLID SIIS

Avarad on eluvõimalused nõukogude korras. Ainult Nõukogudemaal on avatud kõik teed edasijõudmiseks igal elu- ja kutsealal. Juba lapsepõlvest peale võivad nõukogude noored muretult õppida ning tunda rõõmu oma õnnelikust tulevikust.

Kas näeme me seda üheski kapitalistlikus riigis? „Ei näel“ ütleb meile Kalinini-nimelise Veduri-Vaguniremonditehase õppiv tööline sm. Kruusiauk, ja ta jutustab meile oma minevikust ning olevikust.

Kas hinnati töömeest kapitalistliku korra ajal? „Ei!“ ütleb meile Tallinn-Väikese depoo vedurijuht sm. Lilles. Ja ta jutustab sellest, kuidas ta pidi töötama, et saada vedurijuhiks, kuid jäi seejuures siiski tööliseks, kellele kapitalistlik kord ei avaldanud kunagi mingit tunnustust.

Kas oli töölisel võimalusi oma kutsealal edasijõudmiseks, vaatamata sellele, et ta oli võimeline täitma palju suuremaid ning vastutusrikkamaid ülesandeid kui ta täitis? „Ei!“ ütleb meile „Punase Tähe“ direktor sm. Viirg ning jutustab suu-
rest erinevusest kapitalistliku ja nõukogude korra vahel. Tema elu on selge näide sellest. Siis tööline — nüüd direktor. Samu sõnu, mis kõneleb sm. Viirg, kõneleb meile ka Tallinna TSN Täitevkomitee sekretär sm. Hammer.

Kapitalistlikus ühiskonnas teenib kultuur kodanlust, seda klassi, kelle käes on kõik ainelised võimalused kultuuri viljelemiseks. Kirjanik, kunstnik, helilooja, näitleja ei saa täita rahva soovi, ei saa teenida rahvast. Hoopis teisiti on see praegu. Kunst kuulub rahvale, sest rahvas on ise peremeheks. Avardunud võimalustest kultuuri alal jutustab meile Eesti NSV teeneline kunstnik Vigla.

Lugege, millest jutustavad käesoleval leheküljel nõukogude korra avaratest võimalustest kõigil elualadel inimesed töörahva enda hulgas!

Trükiteölisest käitise direktoriks

Suure Isamaasõja aastad viisid Karl Viirgi eemale oma igapäevasest tööst. Nõukogude armee vajas võitlejaid, ja tema vahetas ühena esimestest ladumismasina trükikojas sõjamasinate vastu.

Ei siis ega ammugi mitte veel varematel aegadel võinud Karl Viirg arvata, et temast, Türi paberivabriku tööliste pojast, võiks saada käitise direktor vabariigi pealinna suures trükikojas „Punane Täht“.

Kodanliku korra ajal oleks see olnud ime, kuid nõukogude korrale on see iseloomulik: käitist, mida kunagi juhtis suurkapitalist Veiler, asus 1945. aasta novembris juhtima tema enda, „Vaba Maa“ trükikojas 11 aastat masinaladujana töötanud Karl Viirg, sama Karl Viirg, kes suure sõja alguses läks Nõukogude tagalasse vaenlase üle võitu sepistama nii töös kui ka relvaga käes.

Tulemused käitise sellise juhtimise juures ei lasknudki end kaua oodata. Toodang tõusis kuust kuusse ja „Punane Täht“ hakkas võistleva esikoha pärast vabariigi suurima trükikoja

„Kommunistiga“. Nii ongi nad mõlemad püsinud kogu aeg meie trükikäitiste esirinnas.

Käesoleva aasta 10 kuu jooksul on käitis valmistanud rohkem trükiseid kui 1946. aastal kogu aasta jooksul. 1 234 200 eksemplari raamatuid on „Punase Tähe“ kollektiivi selle aasta töö tulemuseks!

Karl Viirg pole aga ainult direktor, vaid iga õpilane ja iga tööline tunneb temas ühtlasi head seltsimeest, kellele võib alati usaldada muresid, teadmises, et teda mõistetakse ja et direktor ei ütle kunagi ära abistava käe ulatamisest.

Juhuslikust töötajast täitevkomitee sekretäriks

Kapitalistlikus Eestis tuli töötajail sageli kuude kaupa otsida töökohta ja end elatada juhuslikust tööst. Nõukogude kord kindlustab aga igale kodanikule töökoha vastavalt tema võimeile.

Ka sm. L. Hammer oli üks neist paljudest, kes kapitalistlikus Eestis pidid elatist hankima juhuslikest tööddest. Ta oli ärimüüjaks, kontoriametnikuks ja Antsla linnavalitsuse ajutiseks tööjõuks. Pärast nõukogude korra kehtestamist Eestis tuli sm. Hammer Tallinna ja astus käsundusametnikuna linnavalitsuse teenistusse. Tema hoolsust ja edasipüüdlikkust hinnati, ja kui ENSV Ülemnõukogu Presiidium moodustas Tallinna Linna TSN Täitevkomitee, määrati ta sinna vastutavaks sekretäriks. Sm. Hammer täitis oma ülesandeid suure hoolega, et üles näidata tänu temale usaldatud vastutusriikka koha eest.

Keset palavat tööhoogu puhkes 1941. a. sõda. Tubli naine täitis oma kohuseid kuni viimase silmapilguni ja evakueerus alles 28. augustil Nõukogude Liidu tagalasse. Seal ta töötas veelgi pingksamalt ja andis oma narima, et kaasa aidata fašistlike okupantide väljakihutamisele meie kodumaalt. Ta töötas Tšeliabinski oblastis, täiendas oma teadmisi Mõškino linna parteikoolis, oli sõjaväelaste perekondade abistamise osakonna juhataja abiks Kalininis ning töötas hiljem veel Moskvas ja Leningradis.

24. septembril 1944, s. o. kaks päeva pärast meie pealinna vabastamist, saabus sm. Hammer siia tagasi ja asus kohe tööle oma endisel kohal Tallinna Linna TSN Täitevkomitees. Sel kohal on ta töötanud tänaseni.

Tublike tööle vastav tunnustus

Kohtame Tallinn-Väikese depoo eesrindlikku vedurijuhti sm. Lillest veduri juures, millega ta äsja on lõpetanud järjekordse eduka reisi: tehnilist kiirust ületati 7,7 km võrra tunnis, kütet hoiti kokku ligi 200 kg ja tunduvalt ületati veduri ööpäevase läbijooksu normi. Kõige selle juures oli rong raskekaaluline.

„Kui palju aastaid olete juba raudteetranspordi teenistuses?“ esitame küsimuse.

„Raudteelane olen juba 26 aastat. See oli 1921. aastal, kui alustasin tööd Mõisaküla Raudteetehaseis lukusepa õpilasena. Kaheaastase õppeaja järel jõudsin niikaugemale, et võisin end nimetada lukusepa abiliseks. Vedurile pääsesin 1925. aastal. Sain vedurijuhi abiks. Muidugi manööviveduril. Iseseisvalt hakkasin vedurit juhtima aga 1932. aastal, seeja 1 aastat hiljem.“

„Tähendab, vedurijuhi kutse saamine oli küllaltki aega nõudev?“

„Mitte ainult aega nõudev, vaid ka raske. Siis ei olnud nii, nagu nüüd, et lähed kooli ja sulle makstakse selle eest, et õpid. Õppida tuli tööst vabal ajal ja sellega seoses olevad igasugused kulud tuli kanda endal. Pealegi oli minul selline harjumus, et ma ei osanud kummardada „härrade“ ees. Seepärast pidin leppima manöövri-veduri juhtimisega.“

„Kuidas on aga olukord nüüd?“

„Nüüd on olukord hoopis teine. On ju nüüd töötaja see, kellest kirjutatakse ja kellest räägitakse. Töötaja on tõusnud meie elus esiplaanile. Teda hinnatakse ta võimete kohaselt.“

„Kuidas on aga isiklikult teiega?“

Sellele küsimusele vastates muutub tubli töömees sõnaahtraks. Rõõmsalt, kuid tagasihoidlikult vastab ta: „Minu töövaeva nõukogude raudteelasena on hinnatud kõrgelt.“

Need sm. Lillese sõnad vastavad tõele. Tema rinda ehivad kaks „Stalinliku kutse lööktöölise“ ja kaks „Eeskujuliku veduritöölise“ rinnamärki. Tema nimi on kantud depoo töötajate autahvlile, korduvalt on talle hea töö eest avaldatud kiitust ja teda on premeeritud rahaliselt. Ta nimi ja töötulemused on teada kõigile Nõukogude Eesti raudteelastele.

Mulle on võimaldatud õppida

Kalinini-nimelise Veduri-Vaguniremonditehase saekaatri ja mehhaanilise puutöökoja meistri sm. Kruusiaugu elukäik sarnleb paljude kodanliku Eesti ajastu noorte elukäiguga, kes tahtsid õppida, tahtsid omandada haridust, kuid kel puudusid selleks võimalused.

„14-aastasena lõpetasin algkooli,“ jutustab sm. Kruusiauk. „Olin siis noor ega saanud aru eluraskustest. Seepärast olin üllatunud, kui isa ütles, et ta ei saa mind panna edasi õppima.“

Aasta möödus aasta järel. Uha suuremaks kasvasid elumured, kuid kõigele vaatamata ei kadunud mul tahe edasiõppimiseks, oma hariduse täiendamiseks. Näis aga, et selleks ei saabu aeg kunagi. Kuidagi jõudsin siiski nii kaugele, et sain 24-aastaselt astuda tööstusõpilaste õhtukooli. See oli seotud suurte raskustega, sest töökohas ja ka koolis ei antud mingisugust abi minu õpinguile. Siiski lõpetasin kooli ja omandasin tislari kutseala. Kaugemale ma aga ei jõudnud.

Alles pärast nõukogude korra kehtestamist Eestis nägin, et nüüd on avanenud kõik võimalused oma hariduse täiendamiseks. Asusin teostama vastavaid ettevalmistusi, kuid siis saabus saksa okupatsiooniaeg. Alles 1944. aasta sügisel sain asuda oma noorpõlveunistuse täitmisele. Astusin industriaaltehnikumi, et omandada tööstuste ja elamute ehituse kutseala. Olin siis 36-aastane.

Nüüd olen õppinud juba kolm aastat. Selle kolme aasta jooksul olen näinud, millist suurt hoolt kannab nõukogude võim nende eest, kes tahavad täiendada oma teadmisi. Minule võimaldatakse igasuguseid õppevahendeid, mind vabastatakse vajaduse korral tööst. Õppimine on tehtud kergeks. Olen selle eest väga tänulik ja rõõmus, sest varsti näen oma suurima soovi täitumist, millest pidin noorpõlves olude sunnil loobuma.“

Väikelinna ärklitoast Eesti NSV teeneliseks kunstnikuks

Aasta 1934...

Kodanliku Eesti majanduspoliitika tagajärjel kiratseb endine tööstuslinn Narva sõna otseses mõttes. Kunagises 60 000 elanikuga linnas elab ainult paarikümne tuhande inimese ümber.

Majad lagunevad. Lagunevad ka suured vabrikud. Selles suure laostumise miljöös õpetab äärelinna viletsa maja ärkli-toas muusikamees Leopold Vigla noort andekat viiuliõpilast. Argu muiatagu, siin kitsas poolpimedas ruumis toimub Narva ainukese eramuusikakooli (sest teist linnas polegi) õppetund. „Stuudio“ kooliruumes ei saa tundi anda, sest kütte puudusel on seal temperatuur liig palju alla nulli.

Stuudio viuliklassi õpetaja Leopold Vigla õpetab kodus ja saab selle eest tasu... õpilastelt tundide pealt à 20 senti. Aga kui õpilane on kehv ja tal pole sedagi maksta, kestab õppus ikkagi edasi, sest õpetaja ei nõua siis raha. Tund lõpeb kell 7 õhtul, ja siis peab õpetaja, et ära elada, mängima kusagil, kus „saksad“ lõbutsevad.

*

1941. aasta. Raske Isamaasõda. Et pääseda pealetungiva vaenlase mürgisest haardest, matkab Narva nõukoguliku muusikaelu juhte Leopold Vigla koos abikaasaga jala sõjatagalasse. Tškalovi oblastis leiab ta endale uue kodu. Seal asub innukas muusikamees klubi juhatajaks ja õpetajaks keskkoolis. Ent see ei rahulda teda. 1943. aastal on ta Punaarmee ridades, kus ta teotseb ansambli juhina. Siis organiseerib L. Vigla Eesti korpuse puhkpillide orkestri. Sellega koos teeb ta kaasa kogu meie korpuse kangelasliku võitlustee. Rasked lahingud Velikije Lukis, Kuramaal. Ja lõpuks — võit!

*

1947. a. suvi.

Kogu maalt tulevad kokku piduriideis ja -meeleolus rahvahulgad, et elada kaasa meie esimesele nõukogulikule suurpidustusele: 12. üldlaulupeole. Vana Tallinn rõkkab rõõmulauludest, mis kaigub Lasnamäe veerult. Segakoorid, lastekoorid... ja siis asuvad tribüünile pasunamehed.

Võimsalt kõlab bravuurne marss.

*

Laulupidu on möödas, ENSV Ministrite Nõukogu, hinnates L. Vigla tööd meie pasunakooride ettevalmistamisel ja juhata-misel 12. üldlaulupeol, annab talle Eesti NSV teenelise kunstniku nimetuse.

„Pasunakooridel seisab palju tööd ees, et esineda 13., Nõukogude Eesti juubeli laulupeol vääriliselt, ja juba nüüd, külastades Riikliku Filharmoonia töötajatega maakeskusi, töötame koos kohalike pasunameestega, et tõsta meie pasunakooride taset,“ lausub tagasihoidlik orkestrijuh, ENSV teeneline kunstnik Leopold Vigla.

Põlevkivikaevur põlatud „kulist“ „Eesti Donbassi“ ülesehitajaks

„Vaata, et sa rohkem välja ei viska kui neli vagonetti,“ hoiatasid mind töökaaslased esimesel päeval, kui asusin tööle „Kiviõli“ allmaakaevanduses. „Kui teed rohkem, kärbitakse meil kõigil veelgi palka...“

See oli 1937. aastal, Pätsi fašistliku režiimi umbsel ajal, kus väliskapital meie „vabariigis“ üha sügavamaid juuri ajas ja kaevandustöölise ekspluateerimine aina süvenes.

Juba järgmistel päevadel veendusin, et see hoiatus oli ülarune, sest töö oli sääraselt organiseeritud, et polnud mingit võimalust nelja vagoneti ületamiseks. Kaevur teostas ju siis kõik allmaatööd üksi, abitöolisteta.

Kaevuril oli pealeselle sada ülesannet. Tuli tööeeni ehitada raudtee, tuli ka teostada lagede tugestamist tugipuudega. Ja siis nõudis kümnik jällegi nende äravõtmist läbitöötatud piirkonnast, et vabrikandile uusi tuhandeid kokku hoida. Selle tagajärjel tekkis aga palju lagede varisemisi, oli rohkesti õnnetusi ja isegi surmajuhtumeid. Saagiahne väliskapitali kohalikke haisid see aga ei huvitanud. Kui osutus võimatuks asetada tugipuid ümber ilmse surmaohu tõttu, siis tuli see kaevuril vabrikandile omast palgast välja maksta. Samuti tuli kaevuril tasuda põlevkivikihtide purustamisel vajatava lõhkeaine eest ja omal kulul karbiiti osta.

Kaevuri varustamine erirõivastuse, kummisaabaste, karbiidi ja muu vajalikuga ei tulnud kõne allagi.

Ja kui ma läksin oma esimese palga järele, siis näidati võlakohustust kaevanduse laost saadud „materjalide“ eest ja võeti maha ka ümberasetamata tugipuude tasu. Ning lõpptulemuks oli vaevalt poole väljateenitud töötasu kättesaamine.

Olin ise tollal töölisvanem ja läksin nõudma töötingimuste

inimlikumaks muutmist kaevanduses. Mind vallandati päeva-pealt. Ja et Kiviõlil oli kokku lepitud teiste kaevanduste juhatajatega tööliste kandmise kohta „musta nimekirja“, siis puudusid edaspidi igasugused võimalused mujal põlevkivirajoonis tööd leida.

Kaevandusel oli kaks väravat. Uhest võttis ta vastu noori elujõulisi töötajaid, teisest lasti välja vigaseid ja sante, kurnatud ja laostatud inimesi, kelle ekspluateerimine polnud enam kasulik kapitalisti kukrule. Samast väravast väljusid ka need, kes julgesisid suu avada ja öelda terakegi tõtt orjatööst.

*

Kas praegust olukorda meie tõusvas tööstuskeskuses, mida uhkusega nimetatakse „Eesti Donbassiks“, saab üldse võrrelda mandumise ja viletsusega välisimperialistide ahelais? Kontrast kodanliku ajaga on määratu suur — võiks öelda, nagu öö ja päev.

Oleme nüüd ise oma kaevanduste peremehed, uhkusest põksuva südamega ehitame stalinliku plaani järgi üles Nõukogude Eesti tööstuse võimsat, avarate tulevikuperspektiividega keskust.

Võtame kas või Küttejõu kaevanduse, kus ma praegu töötan. Kohe pärast esialgseid taastamistöid, millega parandasime fašistlike barbarite poolt löödud haavad, asusime kaevanduse mehhaniseerimisele ning töö ümberorganiseerimisele.

Kaevanduses tegeleb kaevur ainult põlevkivi sorteerimisega. Kõiki muid töid sooritavad abitöölised: raudtee ehitamiseks eritöölised, lagede kindlustamiseks tugestajad ning põlevkivi-kihtide purustamiseks minöörid ja puurijad.

Ühelgi töötajal ei tule tasu maksta erirõivaste ega muu kaevandustöödel vajaliku eest. Töötasu kõigub kaevandustöölistel 2000—5000 rubla vahel kuus, millele lisanduvad preemiade korras antavad summad.

Kodanliku pimeduskatte alt vabanenud töölised on teadlikud sellest, et mida paremini nad töötavad, seda paremini hoolitseb nende eest partei ja valitsus ning seda kiiremini paraneb nende heaolu. Kaevur pole enam põlatud „kuli“, vaid on õnnelik nõukogude tööline.

Indrek Kongi,

Küttejõu kaevanduse direktor

Nõukogude kodanikel on palju selliseid põhiõigusi, mis iga teise riigi kodanikel puuduvad. Kõik need õigused võitis meie maa töötajaskond endale 30 aastat tagasi Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tagajärjel nõukogude korra kehtestamisega.

Üks sellistest nõukogude kodanike põhiõigustest on õigus puhkusele, mida igatsevad paljude kapitalistlike maade töötajad. Nõukogude inimestel pole aga ainult õigus puhkusele. Neile säilitatakse ka puhkeaja vältel keskmine töötasu ja kõigi töötajate kasutada on laialdane puhkekodude ja sanatooriumide võrk.

Eesti töötajad on nõukogude korra tingimustes üha laialdasemalt tundma õppinud Nõukogude puhkuseõiguse suuri eelseid kodanliku Eesti aegse „puhkuseõigusega“ võrreldes. Veel kunagi varem aga pole meie vabariigi töötajad kasutanud nii laialdasi võimalusi puhkamiseks kui käesoleval aastal, kunagi varem pole nii rohkearvulised töötajate hulgad puhanud puhkekodudes ja ravinud end sanatooriumides kui 1947. aastal.

Igaüks, kes on oma puhkeaja veetnud ükskõik millises puhkekodus või sanatooriumis, ütleb nüüd veendunult, et ta eeloleval aastal tahab jälle seal puhata. Nõukogude inimene leiab oma kodumaal alati väärilist hoolitsemist tema kasutada olevais puhkepaikades. Kuid laskem parem kõigest sellest jutustada neil inimestel endil, kes on viibinud huvitavate ning meeldivate puhkevõlude kütkes.

Kosutav puhkeaeg

Olen juba vana mees ja kauane raske töö metallikäitises on rikkunud mu tervise. Igaüks teab, et enne nõukogude riigikorra tulekut ei olnud ka Eestis töölistel mingit võimalust tervise parandamiseks lihtsaimas puhkekoduski, kõnelemata sanatooriumist. Esines isegi niisuguseid juhtumeid, kus töölistes pidid aastast aastasse töötama puhkust saamata, sest tööliste puhkusele laskmine tõi vabrikandile kahju. Puhkuse ja üldse töökaitse halva korraldamise pärast kodanlikul ajal on vanad töömehed kaotanud oma tervise. Seda pean ka mina oma tervise kohta ütlema.

Minu tänavune puhkeaeg möödus külalislahke vennasvabariigi Läti NSV Bulduri sanatooriumis, mis asub looduslikult kaunis kohas. Siin oli oma puhkeaega veetmas ja tervist parandamas mitmest rahvusest nõukogude töötajate sõbralik pere: eestlased, venelased, leedulased, ukrainlased, lätlased jt. Me kõik jäime sanatooriumiga rahule, sest seal valitses eeskujulik kord ja oli hea arstlik hoolitsus. Täites mitmekesist päevakava, nagu kultuurilised meelelahutused, ravitunnid mineraalveevannides jne., möödus ettenähtud puhkeaeg ruttu. Sanatooriumist lahkudes ütlesid mitmed, et nad on tublisti kosunud. Ka mina sain Bulduri tagasi oma jõu ja tervis on mul muutunud palju paremaks.

Täna Bulduri sanatooriumi juhtkonda, arste ja teenistujaid, kes minu eest hästi hoolitsesid.

Julius Murd,

ENSV Ülemnõukogu saadik,
Tallinna Laevaremonditehase lukusepp.

AINULT NÕUKOGUDE VÕIM KINDLUSTAB TÖÖTAVA RAHVA HEAOLU

Võrdluspilte ühest vallast

Kolmekümne aasta eest teostunud Oktoobrirevolutsiooniga algas uus ajastu maailmas: imperialismi rinne oli läbi murtud, mitukümmend rahvust vabanes kapitalismi ahelaist ja hakkas üles ehitama sotsialistlikku ühiskonda.

Selle suure, pidurdamatu ülesehitustööga oleme liitunud ka meie. Koos kõigi vennalike nõukogude rahvastega ravime sõja poolt löödud haavu ja stalinliku viisaastaku raamides ehitame üles oma rahvamajandust. Esimesi suuri silmapaistvaid edusamme võib näha juba kõikjal.

Pööre, murrang, mille tõi kaasa nõukogude kord, avaldub igal sammul, igal elualal, nii linnas kui ka maal. Elu on muutunud vabamaks, rõõmsamaks, ja mis peaasi — tulevik on kindel, iga töötaja heidab muretult õhtul puhkama, teades, et järgmine päev ei või teda üllatada ei töötusega, ei majanduskriisiga, ei tujuka majaomaniku poolt korterist tänavale heitmisega. Kuidas nõukogude võim tegelikus elus igas üksik-

asjaski positiivset mõju avaldab, näitab käesolev erinurgake Pärnumaa Seliste vallast.

1939. aasta

1947. aasta

Kodanliku võimu 21. aastal

1—10 ha suurusi talusid	124
10—20 " " "	240
20—30 " " "	50
Üle 30 " " "	38
Masinaühistuid	1
Masinaühistute liikmeid	42
Kooperatiivkauplusi	—
Kaluriühistuid	—
Kalureid	110
Kalapüüniste baas:	
a) kakuame	—
b) räimemõrdu	90
Kalapaate	82
Tõupullijaamu	2
Rahvamaju	1
Õpilasi Seliste koolides	180
Algkooli 7. klasse	—
Õppis edasi Pärnu linna koolides	5
Püüti kala aastas (tonnides)	150

Nõukogude võimu 7. aastal

1—10 ha suurusi talusid	187
10—20 " " "	267
20—30 " " "	88
Üle 30 " " "	—
Masinaühistuid	2
Masinaühistute liikmeid	131
Kooperatiivkauplusi	3
Kaluriühistuid	1
Kalureid	221
Kalapüüniste baas:	
a) kakuame	9
valmib k. a. veel	5
b) räimemõrdu	110
valmib k. a. veel	20
Kalapaate	102
Tõupullijaamu	9
Rahvamaju	2
Õpilasi Seliste koolides	237
Algkooli 7. klasse	1
Õpib edasi Pärnu linna koolides	14
Hobulaenutuspunkte	1
Külanõukogusid	2
Püüti kala aastas (tonnides)	1225

Maitseme Suure Oktoobrirevolutsiooni vilja

Nõukogude võim, mille vastavuses töörahva huvidele ja vajadustele oleme nüüd mitme aasta jooksul juba igaüks võinud kindlalt veenduda, ei tulnud meile võitluseta. Eks rikkad, olgu nad siis pangahärrad, mõisnikud, hallparunid või teised, hoidsid oma võimust kümne küünega kinni ka meiegi vallas. Pooled valla põllud, ja muidugi parem osa, kuulusid enne Oktoobrirevolutsiooni Pootsi mõisale, karjamõisale, metsasaksale ja Kõpu ning Seliste kirikumõisale.

1917. aastal, kui üle maa puhkes revolutsioonitorm, ei jäänud ka Seliste mehed pealtvaatajaiks. 13. augustil 1917 oli talurahva koosolek, kus otsustati seniste riiklike sundtööde ja küüdikohustuste eest tasu nõuda, sest „et nüüdses Venä

riigis kõik rahvad ja seisused vabad ja üheõiguslikud on, nõnda siis ka talupidajad", nagu on kirjutatud toleaeegses protokollis. Kõneldi ka maaajamisest ja otsustati selle teostamisel mõõta mitte üle 75 vakamaa suurusi krunte.

Töötav talurahvas tervitas revolutsiooni ja valla revolutsiooniliste asutuste õiglasi ja rahva huvides astunud samme ning korraldusi vaimustusega. Loomulikult ei jäänud tulemata kokkupõrked endiste võimukandjatega. Oma rahvavaenuliku tegevuse eest tuli eluga maksta mõisavalitsejal Jagoschmidtil, kuna parun Maydell oli varakult jalga lasknud.

Tööraha ja väikemaapidajate nõukogu valiti meie vallas 1918. aasta algul. Revolutsioonilise komitee kontrollil ja juhtimisel võeti vastu veel rida kasulikke otsuseid, nagu: mõisade ja metsade osaline ülevõtmine, mõisalt ja suurtalupidajailt osa hobuste natsionaliseerimine, nelja-aastase koolikohustuse maksmapanemine, Pootsi mõisa valitseja majja kooli asutamine (seal töötab kool praegugi, nüüd juba Pootsi seitsmeklassilise koolina), koolimajade remontimine, vallavaeste sotsiaalse kindlustamise korraldamine jne.

Osa Eestimaast oli sel ajal saksa okupatsioonivägede poolt vallutatud. Suurenes ka kodanlaste surve. Tööraha valitsus oli hädaohus. Veebruarikuu keskpaiku toimus suurem rahva koosolek, kus rohkem kui 200-pealine pere vaimustusega otsustas kohustada 18—60-aastasi mehi oma kodu ja tööraha parema tuleviku kaitseks astuma punakaarti.

Seekord lõppes võitlus siiski meie kaotusega: algasid raskeid surveaastad, mille jooksul 1917. aastal tööraha huvide eest seisnuid ja võidelnuid taga kiusati, vangikongides piinati, maha lasti. Kuid kodanlus ei suutnud tööraha võitlustahet maha suruda. Läbi mitmete võitluste ja kannatuste saavutati siiski eesmärk: 1940. aastal kukutati kapitalistide võim, seati jalule tööinimese õigused. Saksa fašistid katkestasid selle, kuid ainult üürikeseks ajaks. Punaarmee seltsimees Stalini juhtimisel vabastas jäädavalt meie maa.

Võitlus, mida meie rahvas alustas kommunistliku partei juhtimisel juba aastakümneid tagasi, lõppes töötava rahva võiduga ja meie, töötavad inimesed, saime täielikeks peremeesteks oma vabal Nõukogudemaal.

Jaan Kasela,

väiketalupidaja Seliste vallas Murru külas.

Enne sulane, nüüd pärisperemees

Nagu ööl ja päeval pole ühiseid jooni, nii on erinev minu elu praegu, nõukogude võimu ajal ja kodanlikus Eestis.

Mis oli mul kodanliku Eesti päevil? Väike majahütt ja selle ase kirikumõisa maaveerel, kuna kirikumõisal oli 200 vaka-maad maad, mille preester Välbe rentis A. Miksonile, kes omakorda rentis sellest tükikesi kehvikuile, sulastele ja päeva-töolistele. Heina tegime pooleks, kartulimaa eest päevi, hobuse eest päevi jne. — aina orjus ja orjus. Loomulikult ajas selline olukord (sulaste palgad olid samal ajal väga madalad) ülekohtu ja ebaõigluse vastu võitlema. Siis olid kodan-lased nobedad karistama ja vägivalda tarvitama. Olin Maa-tööliste Ametiühingu revisjonikomisjoni esimees, kuid 1924. a. aeti ühing laiuli ja meid kõiki pisteti pokri. Venõ Jakob istus 3,5 aastat, 17-aastane Jaan Hanson ja Jakob Peel-mann lasti maha. Vaat sulle vabadas!

Agaga mis on mul praegu? Sain nõukogude võimult 15,8 ha maad. Maad sain juba 1940. aastal, kuid fašistide võimutse-mise ajal võeti see minu käest ära ja nende sabarakud vangistasid minu ja mu poja. Seda suurema hoole ja armastu-sega harin nüüd seda maad, mis on mulle antud põliseks ka-sutamiseks. Mul on hobune, vanker, põllutööriistad ja muu põlluharimiseks vajalik inventar. Algul oli mul üks lüpsi-lehm, nüüd on aga juba kolm. Aretan karja puhtatõuliseks, selleks pean friisi tõugu sugupullijaama. Puudus on veel hooneist, kuid tänavu viisin katuse alla viljaküüni, tuleval aastal ehitamata.

Veel tähtsam on aga see, et olen nüüd täieõiguslik ja vaba nõukogude kodanik. Mul on igal pool võrdne hääleõigus iga teise kodanikuga, ma olen valla täitevkomitee liige, Seliste rahvamaja nõukogu liige, piimaühistu revisjonikomisjoni esi-mees ja krediidiühingu volinik. Vaat kelleks on saanud kodan-liku aja sulane Nõukogude riigis!

Juhan Sutt,
talupidaja Seliste vallas.

Minust sai tõeline kalur

Kala olen püüdnud juba palju aastaid, kuid kodanliku Eesti päevil olin siiski ainult kalur-sulane, kes teenis raha ja rikkust kokkuostjaile ja hangeldajaile.

Nüüd kuulun kaluriühistusse „Kala“, mul on räämemõrd, 6 kiluvõrku ja koos 12 kaluriga kasutan kakuami. Kodanlikul ajal püüdsin aasta jooksul vaevalt 2000 kg kala, tänavu olen aga merest välja toonud 15 082 kg, ületades riikliku püüginormi 2877 kg võrra. Meie brigaad püüdis tänavu 183 655 kg kala, seega rohkem, kui oli kogu Seliste ranna kalasaak kodanlikul ajal.

Ka teenistus on hea. Tänavuse püügi eest olen saanud 12 282 rubla.

Jakob Vihmaru,
Seliste valla kalur.

Meie vald

Kolme nõukoguliku taastamisaastaga on Seliste valla töötav rahvas Nõukogude valitsuse ja bolševike partei juhtimisel teinud määratu suuri edusamme.

Valla juhtimisele on asunud parimad inimesed töötava rahva ridadest, kel pidevalt on silmade ees riigi, rahva ja oma valla kaunis tulevik. Uusmaasaaja A. Aasküla on valla täitevkomitee aseesimehena andnud rahva teenimisel oma parima. Demobiliseeritud punaarmeelane A. Niine juhib sihikindlalt Pootsi külanõukogu tööd. Abimaksuinspektorina hoiab valla rahaasju eeskujulikus korras juurdelõikesaaja A. Murru. Isamaasõja invaliidi P. Taedla juhtimisel kannavad valla agitaatorid bolševistlikke tõdesid laia- desse töötajate hulkadesse.

Valla majanduslik ilme on muutunud. Nõukoguliku maa- reformi taastamine lõi võimsa baasi põllumajanduse jõudsaks arenemiseks, mille okupatsiooniaastad olid laostanud. Valla külvipind kasvas kolme taastamisaasta jooksul ligikaudu 700 hektaari. Keskmise viljasaak hektaarilt tõusis käesolevaks aastaks okupatsiooniaastate keskmisega võrreldes 32% talvilja ja 25% suvilja osas. Ehitustegevus kasvab kiiresti: seni on 12 talupidajat ehitanud endile uued

honed. Riiklike müügikohustuste täitmine on töötavale talurahvale kujunenud auasjaks. Talupojad tõendavad seda masilise vilja toomisega riigile üle normi.

Seliste vald on ka kalurite vald. Kui kodanlikel päevil rannakülades, Vihukes, Sepal, Kavarul jm. pidas väikekalur rasket heitlust oma eluüldapidamise eest, siis on nüüd kõik tegelikud kalurid organiseerunud võrdõiguslike liikmetena ühistusse ja riigi võimsal toetusel varustatud küllaldaselt määralt püünismaterjalidega. Tänu sellele on valla kalurite käesoleva aasta kogupüük tõusnud näiteks 1939. aasta saagiga võrreldes rohkem kui kaheksakordseks.

Nõukoguliku põllumajandusega käib tihedalt käsikäes põllumajanduslik ühistegevus. Seliste Esimese Masinatarvitajateühistu ümber oli kodanlikus Eestis koondunud umbes 40 jõukamat talupidajat, ja talupoegade laiad hulgad olid sunnitud masinate abi kerjama. Praegu on Seliste masinaühistusse koondunud 81 töötavat talupoega ja ühistu 2 peksugarnituuri teostasid peksutööd masinistide J. Ranniku ja V. Odese juhtimisel kindla graafiku ja tööplaani kohaselt, kindlustades igas talus tähtajalise viljapeksu.

Suurema kooperatiivina vallas on kindlal nõukogulikul tõusuteel Seliste piimaühistu, kuhu kuulub 251 liiget. Kui ühistu juhtideks kodanliku võimu päevil olid tegelikult maa-
harimisest ja karjakasvatamisest eemal seisvad „tegelased“, nagu laevade omanik J. Tõnisson jt., siis nüüd on ühistu käekäik usaldatud tegelike põllumeeste, nagu uusmaasaaja A. Heinla, juurdelõikesaaja K. Toominga, väiketalunik J. Mureli ja teiste kätte. See on andnud ka positiivseid tulemusi: piimatoodang on näiteks 1943. aastaga võrreldes tõusnud 42 tonni võrra. On rajatud juustutööstus rohkem kui 5-tonnilise toodanguga aastas.

Kodanluse võimu ajal puudus Selistes kaubanduslik ühistegevus. Pootsis tegi suurkaupmees Anspal ise hindu, erakaubandus „lõikas“ lopsakaid vahekasusid. Nõukogude võimu saabumisel rajati 1941. aastal ka kaubanduslik kooperatsioon. Praegu on Pärnu tarbijate kooperatiivi Pootsi harukaupluse ümber koondunud 216 liiget. Kaupluse läbimüük on vastavalt tööstuskaupade nomenklatuursele ja koguslikule täienemisele pidevalt kasvanud.

Kodanliku võimu ja okupatsiooniaegse olukorraga võrrel-

des on vallas tunduvaid edusamme teinud haridusolud. Pootsis töötab seitsmeaastane kool 15 õpilasega endise kuueaastase kooli asemel, kus näiteks 1943. aastal oli ainult 55 õpilast.

Rahvamaju on vallas kaks, endise ühe asemel. Kodanliku korra ajal olid Seliste rahvamaja ukсед avatud ainult juhuslikele harrastustele. Kui näiteks kaitseliidu kohalikul rühmal oli vaja raha, siis korraldati pidu alkoholsete jookidega; kui kirikukoguduse kassas oli kitsikus, tehti reklaami ja korraldati teine samasugune pidu jne. Nõukogude korra ajal on Seliste rahvamaja ümber koondunud ligikaudu poolesajaliikmeline aktiiv. Töötab näitering põllutöölise A. Kirsimäe juhtimisel, spordikollektiivi kuulub ligikaudu 30 maanoort, rahvatantsutrupp sai sm. Vilma Paalbergi juhtimisel möödunud ülemaalisel rahvakunstipäeval Tallinnas hea tunnustuse. Põllumajandusring, kuhu kuulub 15 aktivisti, on pidevalt jaganud agrotehnilist nõuannet ja löönud kaasa valla põllumajanduslikes aktsioonides. Kirjandusringi ümber on koondunud ligi poolsada kirjandushuvilist töötavat talupoega ja kalurit. Raamatukogudes (Selistes, Pootsis, Järvel) on lugejate arv nõukogude aastail kasvanud kolmekordseks.

Pildid, mida pakkus Seliste vald kümmeaastat tagasi kodanliku võimu päevil, viis aastat tagasi fašistide röövvalituse ajal ja mida ta pakub tänapäeval, on märgatavalt erinevad ja näitavad selgesti, et ainult nõukogude võim kindlustab kogu töötava rahva heaolu.

Juhan Jansen,

Seliste valla täitevkomitee esimees.

MASINA-TRAKTORIJAAMAD JA HOBULAENUTUS- PUNKTID TÖÖTAVA TALUPOJA TÕELISTE ABISTAJATENA

Nõukogude kord andis maa neile, kes seda ise harivad. Nende abistamiseks põllutöödel asutas ta üle maa tiheda masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide võrgu. Kolm sõjajärgset aastat on need nõukogude korra viljakais tingimustes töötanud meie kodumaa põldudel. Kolm aastat on nad

kündnud, külvanud, lõiganud ja peksnud vilja. Nende hobused künnavad sõjaajal söötijäetud põlde ja traktorid harivad uudismaad. Pidevalt on nad tugevaks toeks väikekchapidajaile ja kõigile nõukogude töötavaile talupidajaile. Suur on selle sotsialistliku sektori väärtus, mille nõukogude kord on rakanud talurahva teenistusse, meie kodumaa hüvangu tõstmiseks.

Allpool jälgime, mida on suutnud anda Sipa masina-traktori jaam nende kolme aasta jooksul ja mida arvavad temast talupidajad ise.

Uute põldude rajaja

Juba 12 aastat pean siin Laikküla soo serval talu. Pealehakkamine oli raske. Hobustega tuli pahempidi keerata soopind ja teha see põlluks, sest peremehed, kellel olid tol ajal traktorid, nõudsid selle töö eest kõrget tasu ja rahas maksmist. Minusuguse kehviku tasku seda aga ei kannatanud ja seepärast jäid üle ainult hobused.

Juba 1941. a. tundsin nõukogude võimu suurt abi, mida ta osutas meile, sooasunikele, traktori jaamade kaudu. Minu talu maadele ilmus vägev lintraktor, tol korral Piirsalust, ja suure sooadraga tõmmati kiiresti üles 8 ha uudismaad. Minul endal oleks kulunud selle ülesharimiseks aastaid. Nõukogude korra taaskehtestamisega Eestis tulid traktorid uuesti minu maadele, et aidata mul laiendada põllupinda. Möödunud aastal kündsid nad mul 2,5 ha ja tänavu 5,3 ha uudismaad. Ka tänavu küntud maal haljendab juba rukkioras. Ei ole kindlasti palju tasuda kogu selle suure töö eest 700 kg rukkiga. Tahaksin heameelega näidata kõikidele naereid, mis sain tänavu uudismaalt. Need on enamikus kõik 3—4-kilogrammised. See tõendab, et traktori jaam harib maad hästi.

Põllutöödel ei oska uudismaaharijana endale paremat abistajat mõeldagi, kui on seda traktori jaam.

Jaan Lainessaar,

Kullamaa valla talupidaja.

Asendamatu abimees

Nõukogude korra kehtestamisega anti maad neile, kes tahtsid seda ise harida. Jätsin maha oma „kraavihalli“-ameti ja võtsin endale 12-hektaarilise talukoha Märjamaa—Koluvere maantee äärde. Hobust mul endal veel pole, kuid ega seepärast minu põllud harimata jää. Mind aitab selles Sipa masina-traktorijaam.

Kes seda enne nägi või kuulis, et kehviku põldu künatakse traktoriga! Nüüd, nõukogude korra ajal, müriseb aga igal suvel minu põllulappidel traktor. Sipa traktorijaama tublid töötajad künnavad minul küll kesa, küll kõrt, randaalivad ja äestavad. Kevadel, kui leping jaamaga aastatööde kohta sõlmitud, on kohe kindel tunne, sest tead, et töö tehakse õigel ajal. Pole vaja karta enam jõuka peremehe tujusid, kelle käest pidid kodanliku võimu ajal minema hobust laenama. Sipa masina-traktorijaam pole minul ega ka teistel teadaolevail talupidajail midagi tegemata jätnud. Igakord ei saa küll kohe päeva-pealt, kuid õigel ajal tehakse see alati.

Jaan Valtu,

Märjamaa valla uusmaasaaja.

3 aastat Sipa masina-traktorijaama

Juba varakult lähevad igal kevadel põldudele Sipa masina-traktorijaama traktorid, 10 masinahiiglast, millede mürin kuulutab üldist põllutööde algust. Nende mootorimürinat kuuldes lööb kiiremini põksuma Karuse valla kehvikute süda — abi tuleb. Neid oodatakse Kirblas, Lihulas, Varblas, Kullamaal — kõigis seitsmes vallas, keda juba kolme nõukogude aasta jooksul teenindab Sipa masina-traktorijaam.

Kui vaadelda Avanduse soos mustendavaid maalahmakaid, kus alles hiljuti oli ühetaoline soopind, kui heita pilk Lihula maanteevallilt Laikküla soosse rajatud põldudele, siis näeme, kuidas Sipa traktorijaama masinad on sundinud kasutu soo taganema kultuurmaa ees. Iga aastaga laieneb nende töö arvel põllupind, iga aastaga tõuseb põlluviljakus.

Märjamaalt Varblani, s. o. 130 km kaugusele, ulatub trak-

torijaama abistav käsi. Ja see käsi ei ole nõrk, vaid tugev, täis teraserammu. Abistamine ei ole juhuslik ega katkendlik, vaid plaanikindel ja pidev. Aprilli lõpust kuni maa külmumiseni töötavad masinad põldudel. Mida rohkem maad suudetakse harida traktoritega, seda kõrgemaks tõusevad viljasaagid.

Nende kolme aasta jooksul on Sipa traktorijaama masinad teinud töid üldse 7685-ha pindalal, mis võrdub umbes kolme suurema valla põllumaaga. Uusi põlde on traktorijaam aidanud rajada üle 300 ha, kündi üldse teostanud 1700 ha. Kultiveeritud, randaalitud ja äestatud on kokku 5562 ha. Külvitöödel on talupidajaid abistatud 114 ha ulatuses.

Sügisel, kui talupidajail algab tähtis kampaania — viljakoristamine ja riiklike normide tasumine — hakkavad undama traktorijaama viljapeksumasinad. Varavalgest hilisõhtuni raputavad nende sõelad kuldseid teri viljakottidesse. Üldse on kolme aasta jooksul pekstud traktorijaama masinatega 2922 tonni vilja. Kõik tööd pehmele künnile ümberarvestatult on 7480 ha.

Kuid see ei ole veel kõik. Traktorijaamal on oma tööpiirkonna seitsmes vallas igaühes hobulaenuuspunkt, kelle ülesandeks on samuti nõukogude talupidajate abistamine. Nad on 1945. a. alates siiani kündnud 1452 ha ja kultiveerinud ning äestanud 1793 ha põldu. Heina on niidetud 2064 ha-lt. Kui arvestada kokku hektaaride hulk, mis traktorid ja hobused on ühtekokku harinud, saame arvu 13 527. Selle arvu suur väärtus seisab selles, et need haritud hektaarid ei kuulu enam hallparuneile või suurmaapidajaile, kus kodanliku korra ajal olime harjunud nägema töötamas traktoreid või tugevaid hobusepaare heade riistadega, vaid need hektaarid kuuluvad tegelikele nõukogude talupidajaile: Nõukogude armeelaste perekondadele, väikemaapidajaile — kõigile neile, kes ise tahavad oma maad harida ja vajavad sellelt suurema viljasaagi saamiseks riiklikku abi. Traktorid, millest 6 kuulus kodanliku Eesti ajal talupidajaile, oleks sel ajal teenindanud peamiselt ainult kuut peremeest ja nende tuttavaid, sugulasi. Sotsialistliku omandina on nendelt saadud kasu üldsusele aga mitmekümnekordne. Nüüd ei olene nende masinate liikumine enam üksikuist isikuist, vaid töötava rahva enda soovist.

Kostivere sovhoos kasvatatav rekordilise viljasaagi

Kostivere sovhoosi ja tema naabruses olevate talunike põldudel on oma iseärasus. Iidseil aegadel, kui jääkate liikus põhjast lõunasse, vajutas ta paepinnasesse sügavad nõod, mis hiljem täitusid mudaga, orgaaniliste ja mineraalsete setetega. Nii tekkis nõgudes võimas ühe kuni kahe meetri paksune pinnasekiht.

Uhtpinnas on iseendast võrdlemisi viljakas, kuid siinsete põldude harimine on seotud suurte raskustega. Nimelt kandis ja jättis mannerjää siia tohutuid kive — rändrahne. Neile hiiglaslikele rändrahnuudele põrkad peaaegu igal sammul. Neid esineb kogu pinnase sügavuses, kõrgemaist kõige alumise kihini, nad ulatuvad pealispinnale nagu kivikaljud.

Rändrahnud põhjustavad põlluharijale palju muret ja sekeldusi. Kui kündja on veidi tähelepanematu, siis põrkab sahk vastu kivi ning murdub saharaud või -tera. Põllul tunneb kündja end nagu paadimees jõekärestikus. Kõikjal esineb tema teel maa-aluseid ja maapealseid kive. Ja künd kujuneb ebaühtlaseks, suurte kündmata kohtadega, ning mis peasi, väga pinnapealseks. Rändrahnud takistavad pinnase kultuurset harimist ega võimalda teostada külvi reaskülvimasinatega, aga traktoriga maad künda või harida on peaaegu võimatu.

Ühe säärase nõo keskuses laiuvadki Kostivere sovhoosi põldud ja nende ümber talunike krundid.

„Meie maa peidab endas rikast saaki, kuid see seisab seitsme luku taga ja tugevaim neist on rändrahn,“ ütlevad talunikud.

Talunike ammuseks unistuseks on maa rändrahnuudest puhastamine. Ent kuidas seda teha? Selleks, et kivi, mis kaalub mitukümmend puuda, maa seest välja tõsta ja kõrvale vedada, on tarvis jõudu. Kivi võib ka õhku lasta, kuid selleks on tarvis lõhkeainet ja oskust.

Rohkem kui kakskümmend aastat elab säärasel pinnasel Rosalie Nõmmik. Tal on ligi neli hektaari põllumaad, kus on üle saja tohtu kivi.

„Oh, neid rändrahne,“ ütleb Nõmmik ohtes. „Kogu eluaja ei anna nad mulle rahu. Koos mehega püüdsime neid välja kangutada hobuste abil, kuid sellest ei tulnud midagi välja: kord rebenes köis, kord langes hobune nõrkedes põlvili. Nii ei

tõmmanud me välja ainsatki kivi, ainult Hallikese pingutasime haigeks. Hiljem mõtles mees välja mingid aluspuud. Kan-
gutasime nende abil väiksemad kivid välja, suuremad aga jäidki põllule."

On arusaadav see huvi, millega ümbruskonna talunikud jälgisid seda, kuidas sovhoosis rändrahnudega hakkama saadakse. Pärast lõikuse koristamist sovhoosi põldudel ilmuvad „sapöörid“, nii nimetatakse siin töölisi, kes puhastavad põldu rändrahnudest. Raudlabidatega ja tohutute puust alustega varustatult kaevavad nad maa rahnu ümbert ära ja asetavad alused rahnu alla. Seejärel veereb ligi võimas „Nati“ ning kivile kinnitatakse tugev tross ümber. Traktorist lisab gaasi ja masin liigub raskete ohetega aeglaselt edasi. Trossi aas on hiiglasliku kivi haaranud tugevasse haardesse. Nüüd vappub kivirahn, ronib oma iidsest pesast välja ning lohiseb mööda põldu krundipiirile, jättes enda järele tohutu jälje.

Teist aastat koristavad „sapöörid“ rahne sovhoosi põldudel. Nad on juba puhastanud üle saja hektaari künnimaad. Seda, mida talupojad ei suutnud teha üksikult, tegi sovhoos tänu oma tehnikale ja kollektiivi tööle.

Sovhoosis on nüüd kõik eeldused pinnase kultuurseks harimiseks. Põldudel künnavad segamatult traktorid, künnavad täies sügavuses, töötavad vabalt kultivaatorid ja reaskülvi-
masinad. See kõik aitas sovhoosil käesoleval aastal kasvatada üirikkalikku saaki. Rukist saadi siin 175 puuda hektaarilt, talvnisu 250 puuda hektaarilt, suvinisu 230 puuda. Rukki ja nisu keskmiseks saagiks on sovhoosis 206 puuda hektaarilt.

Ent peamine, mis otsustas viljasaagi saatus, oli inimeste aus ja teadusele rajatud töö.

Kõigil on mees 1947. aasta kevad. Hommikust hilisõhtuni ragisesid sovhoosi aitades sortimismasinad. Seeme puhastati ja puhiti korralikult, sest hea seeme on ju kõrge saagi tagatiseks.

Vaevalt jõudsid kevadised veed kaduda, kui sovhoosi põldudele ilmusid agronoomi juhatusel traktorid ja hobused, alguses kultivaatorite ning äketega, peatselt ka külvi-
masinatega.

„Vara hakkasid külvama,“ vangutasid talunikud pead, „maa on veel niiske, võib tulla külma... Külvatud vili hakkab, seeme läheb kaduma.“

Ent sovhoosis külvati julgesti suvinisu, seejärel otra ja kaera. Põldudele ilmusid juba ühtlased ja ühekõrgused orased, naabrid aga — kohalikud talunikud — katsusid ikka veel mulda käte vahel, mõistatasid: kas on juba õige aeg või on ehk parem veel oodata...

Möödus veidi aega, ja sovhoosi talvrukki- ning nisupõldudele ilmusid äestajad.

Seejärel tulid põldudele neiud, sovhoosi naistöölised pikka-aegses linastes põlledes. Nad külvavad superfosfaati ja ammoniaak-salpeetrit. Sellest ajast alates võis rukki- ja nisupõldudel tihti näha neiusid; nad puhastasid külvatud vilja umbrohust, hiljem aga, kui nisu hulgas ilmnes teiste kõrsviljade taimi, siis hävitasid nad need. Neiud kõrgesaagirühmadest hoolitsesid külvatud vilja eest kogu suve erilise armastusega. Nad toitsid seda mineraalväetistega, kitkusid umbrohtu, puhastasid vilja kaasliikidest ja valvasid hoolega, et kari ei pääseks seda tallama.

Vili oli küps! Rühm asus üksmeelselt viljakoristamisele. Rukis koristati ühe päevaga, nisu kahe päevaga. Vili peksti, ja kui tehti kokkuvõtteid, siis selgus, et lõikus oli sovhoosis rekordiline, palju suurem kui ümbruskonna talunikel.

„Säärast saaki ei ole ma oma elus näinud!“ teatas vaimustatult talunaine Toom.

Sovhoosi töölised võivad uhkusega öelda, et nad on ausalt pidanud seltsimees Stalinile antud sõna.

ENSV TALUPIDAJATE DELEGATSIOON ABHAASIAS

Hiljutij saabus Tallinna tagasi kolme nädala eest Kaukaasiasse Salme küla eestlastele küllasõitnud 42-liikmeline talupidajate delegatsioon. Kuigi ekskursandid külastasid kolme nädala jooksul peale Stalini-nimelise kolhoosi ka teisi Musta mere äärseid vaatamisväärsusi, kauneid linnu ja Moskvat ning Leningradi, jättis kolhoosielu tundmaõppimine neisse sügava mulje. Eesti talupidajate esindajad igast maakonnast tutvusid mitme päeva jooksul põhjalikult kolhoosi sisemise elu ja töökorraldusega.

Salme külas asuv Stalini-nimeline kolhoos, kus peaaegu eranditult töötavad eestlased, on hoolsa tööga saavutanud

suure nõukogude rahvajuhi austava nimetuse. Kolhoos on miljonär, tema jõukus kasvab iga aastaga. Muidugi esineb kolhoosi töös ka veel üksikuid lünki, neist pole sõjajärgsel ajajärgul suudetud veel kõiki kõrvaldada, kuid need vähenevad iga aastaga.

Palju õppisid eesti talupidajad Salme kolhoosis. Allpool avaldame ekskursionist osavõtjate muljeid Salme külas asuvast kolhoosist.

Veendusin kolhoosikorra paremuses

Kaukaasias viibides tutvusin põhjalikult sealsete eestlaste eluga. Stalini-nimeline kolhoos on eeskujuks paljudele teistele. Eriti on ta eeskujuks meile, eesti talupidajaile, sest nüüd veendusime isiklikult kolhoosikorra paremuses. Nägime haljendavaid aedu ja lokkavaid põlde. Kolhoosnikud teenivad aastas kuni 40 000 rubla, lisaks sellele veel tasu produktides. See on summa, millest meie kehv- ja kesktalupoeg ei saa unistadagi. Ja seda kõike tänu ühisele suurele kollektiivsele majapidamisele, mis võimaldab edukalt teostada parimaid tagajärgi andvat tööjaotust, rakendada tagajärjekalt nõukogude eesrindliku agrotehnika võtteid ning võtta tarvitusele ja kasutada maksimaalselt põllumajanduslikku tehnikat. Tõime Salme külas asuvast kolhoosist kaasa palju häid mälestusi ja tulusaid kogemusi. Veendusin, et kõik kolhoose laimavad jutud on alusetu loba. Kolhoosikord kindlustab nõukogude põllumajanduse hooga arenemise ja igale kolhoosnikule jõuka ning kultuurse elu.

Arvo Rannala,
talupidaja Rõngu vallast Tartumaalt.

Sõda ei pidurdanud majanduslikku tõusu

Salme kolhoosi põldude vaatlemisel paistab silma, et seal on ära kasutatud iga maatükk. Ploomipuude vahel kasvatakse tubakat ja maisi. Kolhoosi esimees Severin jutustas, et nende kolhoosi jõukus ei vähenenud isegi sõjaajal, vaid ümberpöörduvalt — kasvas, ja seda tänu kollektiivsele majapidamisvormile. Üksikud individuaal-talud poleks sõjaraskustes

oma toodangut tõsta suutnud, ainult tänu kollektiivsele tööle ja kolhoosi kui terviku ressursside kasutamisele suudeti kolhoosi tootmistaset mitte ainult hoida, vaid isegi tõsta. Enne sõda oli kolhoosi üldsissetulek 1,5 miljonit rubla, pärast sõda aga 3,3 milj. rubla ning möödunud aastal 4,5 milj. rubla.

Peamist sissetulekut saab Salme kolhoos ploomidest, umbes üks miljon, ja tubakast, 700 000—800 000 rubla. Ploomide all on 100 ha 130 000 puuga. Minule jäi Salme kolhoosist väga hea mulje ja ma veendusin kollektiivse majapidamise suures elujõus. Hoolimata sõjajärgseist raskustest sammub kolhoos jõudsalt tõusuteed, täidab eeskujulikult oma riiklikud kohustused ja kindlustab oma liikmeile jõuka elu. Salme küla kolhoosnikuilt on meil palju õppida.

M. Lepik,

talupidaja Saaremaa] Kuressaare vallas
Pähkla külas.

Kõrge hariduslik tase

Samal ajal kui Salme kolhoosnikud asuvad oma igapäevaste ülesannete täitmisele, sibab teedel hulgaliselt koolijütse, ranit-satega ja ilma. Nad lähevad kooli. See on esimene vahetus, sest kolhoosis asuv 8-klassiline kool töötab kahe vahetusega. Teine grupp mudilasi läheb kooli õhtupoolikul.

Kaheksaklassilise kooli lõpetanud, siirdub enamik noori edasi õppima kas lähedal asuvasse Leselidže keskkooli või teistesse linnadesse. Ka Eestis õpib praegu kõrgemais koolides 15 Salme küla noort, neist kaks Tartu Riiklikus Ülikoolis ja 1 Tallinna Polütehnilises Instituudis. Salme kolhoos on andnud õppejõude isegi Eesti kõrgemaile õppeasutustele. Kaks Tartu ülikooli teaduslikul alal töötajat, seltsimehed Tanvelt ja Grenström on sealt pärit.

Osa noori läheb pärast kõrgema kooli lõpetamist kolhoosi tagasi. Nii töötab praegu kolhoosis oma erialal mitu kõrgema kooli lõpetanut. Kolhoosi arst Asta Kivi lõpetas Leningradis vastava instituudi, agronoom Vambola Jänes on kõrgema hariduse omandanud Suhhumi ja Tbilisi õppeasutustes.

Kolhoosikord on olnud aluseks talupoegade haridusliku taseme tõusule kogu Nõukogude Liidus. Olukord Salme küla kolhoosis on selle fakti kujukaks tõendiks. Kolhoos kui suur-

majapidamine vajab agronoomi ja teisi kõrgema haridusega põllumajanduse eriteadlasi. Rohkem noori kõrgemaise õppeasutusse erialaseid teadmisi omandama! — selle loosungi on omaks võtnud Salme kolhoosi talupojad. Kolhoosnikute hariduslik tase kasvab iga aastaga.

Artur Novik,
talupidaja Valgamaalt Kuigatsi vallast.

VANA JA UUS TALLINN

Paljude sajandite jooksul kogunesid Raekoja iidsete gooti võlvide all vana Tallinna aplad peremehed — saksa kaupmehed ja parunid. Siin arutlesid nad, kuidas töötavalt rahvalt rohkem andameid võtta. Siin mõistsid nad kohut alistumatute üle ja õiendasid nendega arveid. Siin võib tänapäevani näha endise raekohtu piinakambri lakke kruvitud rõngaid, mille külge timukad sidusid oma ohvreid. Raekoja peasissekäigu juures on säilinud raudkaelavõru: see pandi kaela eesti talupoegadele, kellele oli mõistetud ihunuhtlust.

Aeg möödus. Raekotta tulid teised peremehed — eesti rahandustuused, hallparunid ja töösturid. Linnavolikogu juhtis paadunud tagurlane valgekaartlaste kindral Soots. Kodanlus juhtis linna asju oma huvides. Kõige vähem mõtlesid „linna-
isad“ töötavale rahvale.

Alles nõukogude võim andis Tallinna majanduse rahva kätte. Raekoja põliste võlvide all tuleb iga nädal kokku Linna Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee. Siin on esindatud lihtsad nõukogude inimesed, kes alustasid oma eluteed töölistena Tallinna vabrikuis ja tehastes. Kõik nende mõtted ja tegevus taotlevad Tallinna heakorraldust laialdaste tööraha hulkade huvides.

Toome siin andmeid vana ja uue Tallinna kohta.

Kes kuulusid linnavolikogusse

Rudolf Moormann — pankur,
Johannes Grünberg — pankur,
Eduard Tõnisson — tööstur,
William Kosker — tööstur,

Aleksei Gorbatšov — ärimees,
Arvid Nottbeck — balti mõisnik,
Franz de Vries — fašistliku ajalehe „Revalsche Zeitung“
toimetaja.

Kes juhivad nõukogude Tallinnat

Aleksander Hendrikson — Tallinna tööline, endine puna-
kaartlane,
Herman Press — tehase nr. 9 valaja,
Rudolf Koppelas — töötas 1940. aastani turbiini-lukusepana
Kreenholmi Manufaktuuris,
Juhan Riismantel — oli 1940. aastani tööliseks jalatsitehases
„Salamander“,
Edgar Seppa — töötas 1940. aastani sepana tehases „Franz
Krull“,
Aleksei Beloussov — töötas 1925. aastani sulasena.

Tallinna Linna Täitevkomitee otsustas:

Määrata taastamisele 21 maja Majaka tänava piirkonnas
6 325 340 rubla väärtuses.

(26. juuni 1947. a. otsusest.)

Kaunistada haljasalaga ja korrastada „Dünamo“ staadioni
jalgpalliväljak. 1948. a. hooaja avamiseks viia lõpule jook-
suraja korrastamine. Koostada projekt pealtvaatajate tribüüni
laiendamiseks. Varuda materjalid, mis on tarvilikud nende
tööde läbiviimiseks.

Paluda Eesti NSV Ministrite Nõukogu, et ehitataks uus
vabariiklik staadion Tallinna.

(9. septembri 1947. a. otsusest.)

Avada uus arstiabipunkt Tallinna Vineeri- ja Mööblivabri-
kusse 9-liikmelise arstliku personaaliga.

(16. septembri 1947. a. otsusest.)

Määrata linna haridusosakonnale 350 000-rublaline täiendav krediit õppevahendite ja -seadmete muretsemiseks keemia-, füüsika- ja loodus- ning maateaduse kabinettidele.

(29. juuni 1947. a. otsusest.)

*

Määrata personaalpension naiskodanikule Leida Mardi tr. Kokklale, sündinud 1885. aastal. Sm. Kokkla võitles vapralt nõukogude võimu eest, võttis pikemat aega osa töölisorganisatsioonide tegevusest, oli Tallinna linnavolikogu liikmeks kommunistide esindajana, mõisteti kodanliku sõjakohtu poolt 1924. aastal sunnitööle.

Määrata personaalpension kodanik Jaan Ado pg. Preismannile, sünd. 1883. aastal. Sm. Preismann võttis osa revolutsioonilisest liikumisest 1905. aastast alates, oli mõistetud sunnitööle ja väljasaatmisele.

(17. juuni 1947. a. otsusest.)

*

Autasustada aukirjadega 514 isikut, kes võtsid osa Tallinna linna taastamis- ja heakorratöedest.

(28. oktoobri 1947. a. otsusest.)

*

Määrata 6. keskkooli õpetajale sm. Tümmile ühekordne toetus 500 rubla suuruses summas tervise parandamiseks.

(29. juuli 1947. a. otsusest.)

Arve ja fakte

1947. aasta üheksa kuu jooksul Tallinnas:

remonditi 146 700 ruutmeetrit elamispinda, s. o. kaks korda rohkem kui 1946. aastal;

korrastati 1546 ahju, 963 korstnat ja 139 656 ruutmeetrit katuseid;

klaasiti 4294 ruutmeetrit aknaid;

1947. aasta kümne kuu jooksul Tallinnas:

asuti veel 9945 ruutmeetri elamispinna taastamisele;

remonditi kapitaalselt 129 277 ruutmeetrit peatänavaid ja 22 343 ruutmeetrit kõnniteid;

linna vesivarustus andis 11 136 400 kuupmeetrit vett:
linn tarbis 996 200 kuupmeetrit gaasi.

*

Kodanlikus Tallinnas oli suurem osa õppeasutustest era-
kätes. Laialdastel töörahva hulkaudel puudus võimalus oma
lapsi koolitada, sest õppemaks erakoolides oli liiga kõrge.

1939. aastal õppis kodanlikus Tallinnas 399 klassis 15 168
õpilast. Nõukogude Tallinnas õpib 1947. aastal 646 klassis
21 426 õpilast.

Peale selle on Tallinnas avatud veel kümme käsitöö- ja
vabrikukooli, kus õpib 2294 alaealist.

Suuresti on kasvanud Tarbekunsti Instituudi, Tööstustehni-
kumi ja Tallinna Polütehnilise Instituudi üliõpilaste arv.

23 lasteaias saab kasvatust 1500 last.

*

1947. aasta üheksa kuu jooksul anti Tallinna lasterikastele
emadele rahalist toetust 1 288 684 rubla suuruses. Ühekordset
toetust anti 289 034 rubla suuruses, igakuist toetust lasterikas-
tele emadele 149 450 rubla, igakuist toetust vallasemadele
850 200 rubla suuruses. Peale selle anti lasterikastele emadele
rohkem kui 4000 tööstuskaubaorderit.

Praegu elab Tallinnas 308 lasterikast ema, kes on autasus-
tatud ordenite „Ema Au“ ja medalitega „Emamedal“. Kolm
ema on pälvinud „Ema-Sangar“ aunimetuse.

Tallinna ehitatakse

Viiakse lõpule eesti rahva uhkuse — „Estonia“ teatri —
taastamine. Selle läheduses on valmis ehitatud ja seest igati
viimistletud ENSV Teaduste Akadeemia maja. Veidi kauge-
mal, Sakala tänaval kerkib varemete asemele uus maja, kus
peatselt avatakse linna lastekodud.

Uue viiekordse maja ehitamine viiakse lõpule Kadrioru
lähedal. Põlevkivi ja Keemiatööstuse tohtu hoone Gonsiori
tänaval on juba katuse all. Raua tänavale on ehitatud mitu

garaaži- ja töökojahoonet, mis kuuluvad ENSV Toiduainete-tööstuse Ministeeriumile. Asfalteeritakse sissesõiduteid uuele turuväljakule Tartu maanteel.

Tallinna elektriijaama juurde on kerkinud uus hoone. See on elektriijaama uus katlamaja, mis oma võimsuselt ületab vana. Samas, tühjal mererannal on kerkinud šlaki-kivitehas „Kukermiit“.

Tundmatuseni on muutunud ka Ulemiste jaama piirkond. Uue leivatehase ehitamine, mille toodang on ette nähtud kuni 50 tonni leiba päevas, läheneb lõpule. Samas kerkib ka Toiduainetetööstuse Ministeeriumi uus moderniseeritud külmutushoone.

Kivipinnasesse rajatakse rohkem kui ühe kilomeetri pikkuselt linna kollektorit. See ühendab veevärgi ja kanalisatsiooni ning varustab selle piirkonna uute võimsate sanitaartehniliste seadmetega.

Raudteetammi taga on alustatud Eesti tulevase hiiglaselise — masinaehituse tehase „Dvigateli“ — ehitamist.

Kolme aasta jooksul on linnas kasutamisele võetud sadu elamuid ning on antud rohkem kui 300 000 ruutmeetrit elamispinda uutele üürnikele. Kahel linnaäärel, Pärnu maanteel ja Majaka tänaval, kerkivad elamukvartaalid. Kaksikümmend üks kahekordset elamut Majaka tänaval valmivad juba tänavu ja antakse üürnike kasutusse.

UUED PEREMEHED

Maja Kohtu tänaval nr. 6

Toompeale viivat Pikkjalga mööda tõusid aeglaselt mäkke maameeste vankrid raske kivikoormaga. Päike kõrvetas. Hobused pingutasid kramplikult, komistades soojenenud munakividel. Nende kõrval sammusid noruspäi talupojad. Nemadki olid raskest teekonnast kõrvetava päikese käes roidunud ja väsinud. Kui hobused juhtusid komistama, lahutasid talumehed nende kallal oma viha. Nad laksutasid kividel raevukalt piitsa hobuste hirmutamiseks, vandusid ja sajatasid tänava järsku tõusu, kuumust, kõige rohkem aga parunit

ennast, kelle käsul nad pidid katkestama põllutöö ja asuma ehitusel oleva härrasmaja jaoks kive vedama.

Parun Ungern-Sternberg valis Toompeal ehitamiseks igati soodsa koha. Ehitusväljak, kus kerkisid massiivsed seinad, asus aadlike esimehe maja lähedal. See lõppes järsakuga, kus avanes vaade linnale. „Reval lamab mu jalge ees!” hüüdis parun suurusehullustuses.

Tallinna üldvaade oli tõepoolest suurepärane. All punetasid telliskatused ja taamal sinas laht. Ainult kaks-kolm väikest tehasekorstnat kerkis silmapiiril. Need ei äratanud Ungern-Sternbergi tähelepanu. Paruni pilk ei osanud neis näha balti feodaalide hukkamise kuulutajaid. . .

Maja Kohtu tänaval nr. 6, mille püstitasid eesti kiviraiujad, mürsepad ja orjuses vaevlevad talupojad, püsib praegugi. Nikerdatud tammeuste kõrval on silt: „Eesti NSV Teaduste Akadeemia“.

5. novembril oli siin pidulik päev. Akadeemia sessioonile Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäeva auks sõitsid Tallinna teadlased Tartust ning teadusliku uurimise institutide, katsejaamade ja muuseumide teaduslikud töötajad kogu vabariigist. Majja, mis kunagi oli balti aadelkonna vastuvõtude ja prassingute tunnistajaks, tulid kokku nõukogude teaduseinimesed, nende pärisorjadest talupoegade järeltulijad, kes kord vedasid kiviplaate Pikkjalga mööda Toompeale.

Teaduste Akadeemia konverentsisaalis kõlasid sel päeval kõned eesti teadlaste uutest töödest, kes andsid oma panuse Nõukogude riigi teadusesalve.

Konverentsisaali avaralt rõdult vaatasid sessioonist osavõtjad armastatud Tallinna, mis tõuseb varemeist ning on säilitanud töörahva revolutsioonilisi võitlustraditsioone.

Muuseum lossis

Maalidele ja marmorile määrasid kodanliku Eesti võimehed viletsad ruumid endises kõrtsis Narva maanteel. Neid ruume võis nimetada laoks, mitte kuidagi aga muuseumiks. Mõned maali- ja raidkunsti armastajad hoolitsesid omal kulul aarete eest ega lasknud neil hävida.

On möödunud aastakümned ja mälestusväärse tähtpäe-

vana läks eesti kunsti ajalukku päev, mil nõukogude inimeste poolt vabastatud kunst ilmus kogu kauniduses rahva ette.

Peeter I ajal ehitatud Kadrioru lossis asuvad praegu Kõleri, Kristjan Raua, Laikmaa ja Triigi maalid, Veizenbergi, Adamsoni ja Koordi skulptuurid ning maali- ja raidkunstiteosed eesti kujutava kunsti parimailt esindajailt.

Neis saalides oli päevil enne 1940. aasta pöördelisi sündmusi tühi ja vaikne. Lossi paraadtrepil ees seisis kodanliku vabariigi riigipea Konstantin Pätsi relvastatud ihukaitse. Päts oli lossi valinud oma residentsiks. Vestibüülis tunglesid hommikuti kurikuulsa „uue korra“ toeks olevate ametnike, ärimeeste ja kulakute peenutsevad delegatsioonid.

President kuulas truualamlikkuse avaldusi, lõunatas, puhkas ja võttis õhtuti lossis vastu neid, kelle külaskäikudest ametlik ajakirjandus ei teatanud: suurpankureid, tööstureid, välismaa börsimagnaate, neid kodanliku Eesti mitteavalikke juhte, kes olid raisakullidena raiskumislõhna haistes Eestisse kokku lennanud.

Nüüd on ajaloolise lossi hiigelruumid rahvarikkad ja täisvoogavat elu. Tema ukсед avanesid rahvale.

Tallinna Riiklik Kunstimuuseum tegeleb näituse organiseerimisega, mis on pühendatud eesti kunsti arengule poolteistsaja aasta jooksul. Siia, endistesse Pätsi ruumidesse tulevad varsti töölisel, teenistujad ja üliõpilased; õpetajad toovad kohale õpilasekursioone, ohvitserid — Balti Laevastiku madruseid. Vana loss ja noor nõukogude muuseum võtavad töötavat rahvast sõbralikult vastu:

„Tere tulemast!“

Endistes üheperekonnajades

Õllepruuli tänaval seisab kahekordne hoone, mis oma välisilmelt meenutab mõisamaja. Siin elas president Pätsi abiline Laidoner, kindral, terve rea Tallinna suurkätiste aktsionär ja nimeline direktor.

Maja nr. 6 avarais valgeis ruumides, millede seinu katavad toredad puust paneelid, on nüüd kindlalt rajanenud uus elu. Sellest jutustab Vabariikliku Parteikooli nõukogude rühma üks kuulajaid, keda kohtame maja lävel.

„Mu vanemad olid vaesed rendikoha pidajad. See olekski põhiolult määranud minu saatuse, mis polnud kadestamisväärt, kuna elasin kapitalistlikus Eestis. Oleksin teinud raskeid tööd, alguses koos isaga, pärast üksinda; oleksin maksnud kõrgeid makse, oleksin pidanud loobuma paljustki. Ja nii aastast aastasse kuni vanaduse saabumiseni. Nüüd aga nii mina kui ka kõik minu kursusekaaslased ja vanemad seltsimehed teeme konkreetseid tulevikuplaane ja -kavasid, arutleme: kuidas meist keegi hakkab töötama, millisele alale keegi spetsialiseerub ja kuhu keegi suundub.

Meil on praegu üksainus ülesanne: õppida,“ jätkas kursuslane oma jutustust. „Me ei tarvitse muretseda toitluse ja elamu pärast. Meie eest hoolitseb Nõukogude riik. Selles üheperekonnamajas, kus teatavasti elas Laidoner, on meil nüüd loengutesaal ja peale selle veel mitu auditooriumi. Kogu ülemine kord on täies ulatuses reserveeritud õpinguile, alumisel korral aga on söökla ja majandusruumid.“

Lihtne ja selge on noormehe, tulevase nõukogude töötaja jutustus, kellel nagu kõigil meie noortel on nii avarad välja-vaated tulevikku, mille on neile kindlustanud nõukogude võim ja bolševike partei.

Parteikooli lähedal Toom-Kuninga tänaval nr. 20-b asub Linna Lastekodu nr. 5. Kes elas varemalt selles avarate akende, tammepuust treppide ja parketiga mugavas üheperekonnamajas? Vastame: selles elas kodanliku Eesti minister Ado Anderkopp, kes täitis omal ajal sisekaitse ülema kohuseid.

Noil aastail ei olnud Tallinnas ainsatki lastekodu. Kodanlusilmakirjalikult küll halises eesti rahva väljasuremisohust, tegelikult ei teinud ta aga midagi, et kergendada töötavale rahvale laste kasvatamist. Praegu on Tallinnas avatud seitse linnalastekodu, nende arv suureneb pidevalt, sest tarvidus lastekodude järele ei ole veel täiel määral rahuldatud.

Kodanlikus Eestis töölised ei julgenud isegi unistada sellest, et nende lastele rajatakse käitistes lastekodud. Aga nüüd? Jutelge Kingissepa-nimelise teraviljakombinaadi ja teiste käitiste naistöolistega-emadega. Nad kõik kinnitavad, et nad on muretud oma laste saatuse pärast.

Lastekodu Toom-Kuninga tänaval töötab ööd kui päevad. Emad tulevad siia esmaspäeva hommikul ja annavad oma lap-

sed lapsehoidjate hoolde. Kogu nädal kuni laupäeva õhtuni elavad lapsed lastekodus. Ema võib end täielikult pühendada tööle ja õpinguile. Laupäeval pöörduvad lapsed koju tagasi ja veedavad pühapäeva koos vanematega.

Maja Toom-Kuninga tänaval ei ole erandiks. Lastele on meil kõikjal antud aukoht. Samal tänaval majas nr. 20, endise rahajõmmi-ärimehe majas, asub Keskrajooni lasteaed, mis tähistas Oktoobripühade ajal oma kolmandat aastapäeva.

Nõmmel Näituse tänaval nr. 23 elas varemalt toredas üheperekonnamajas ettevõtja Tiidemann. Selle aferisti ainsaks oskuseks oli võõraste inimeste töövaevast endale kapitali kuhjata.

Tiidemann elas külluses. Tema kahekordne marmoriga kaunistatud maja avara lahtise rõduga seisab keset aia rohelust. Praegu elab siia rajatud lastekodus 96 last, neist on enamik orvud. Laste vanemad hukkusid sõjapäevil. Kodanlikus Eestis oleks need lapsed jäänud saatuse hoolde. Nõukogude riik aga hoolitseb nende heaolu eest. Igas kodanikus, kes möödub sellest üheperekonnamajast ning näeb aias mängivaid priskeid ja terveid lapsi, tekib sügav tänutunne selle võimu vastu, kes töötab ainult rahva heaks, oma rahva püüdluste heaks, tänutunne armastatud nõukogude võimu vastu.

Töölisklubis

Selle maja seinal, mis külgneb nahakombinaadiga „Union“, oli kunagi vasktahvel. Laupäeviti väljus majast teenija ning hõõrus vase läikima. Metall läikis päikesekiirtes ja selle pealispinnal mustasid tähed „V. Evald“. Rohkem ei olnud vasktahlile kirjutatud. Ulejäänud võivad lisandada „Unioni“ vabriku töölised, kes hästi mäletavad aktsionär Evaldit, käitise kaasomanikku kodanliku Eesti päevil ja üht vabriku direktoreist.

1940. aastal võeti vasktahvel maha ja praegu seisab selle asemel väike silt: „Nahakombinaadi „Union“ töölisklubi“.

Endise vabrikudirektori korteris tunnevad töölised end hästi. Nad kõrvaldasid ühe vaheseina ja klubis on nüüd suur saal. Nad kaunistasid seinad eredate loosungite ja maaliliste pla-

katitega. Presiidiumi laua kohal on sotsialistliku riigi loojate ning nõukogude rahva juhtide V. I. Lenini ja J. V. Stalini portreed.

Pingeline, sisukas ja hoogne elu murdis sisse Maakri tänaval asetseva maja kortereisse. Eriline elevus valitses seal, kui töölised valmistusid vastu võtma suurt Oktoobripüha. Ettevalmistused selleks arenesid aegsasti. Öhtuti, kui ruumides ei toimunud vabriku poliitkooli tegevust, harjutasid siin võimlemisrühma liikmed, rahvatantsukollektiivi liikmed õppisid valsse ja polkasid ning segakoor ja kvartett korraldasid lauluharjutusi.

Eriti innukalt harjutasid lauljad. Neile kinkis vabriku ametiühingukomitee oktoobrielseil päeval uue pianino.

Lõpuks oli kõik pühade vastuvõtuks valmis. Saaliuksed avanesid ja klubisse sisenes pärast tööpäeva lõppu töotajaskond. Nad tulid siia nagu oma koju. Kümme aastat tagasi poleks neid lastud eestost kaugemale. Nüüd aga tulid töölised — oma maa peremehed, julgesti saali. Nende hulgas olid rantijad Linda Vahtra ja Maria Mjasnikova, kes pühade eel stahhaanovlikule valvele asudes rohkem kui kahekordistasid oma toodangunäitajaid. Siin olid õmblusosakonna stahhaanovlased Eliise Vahar ja Uno Kuldma, kes ületasid oma normi kahekordselt. Nad tulid pühitsema Oktoobrit, olles uhked teadmisest, et nad on täitnud ustavalt oma töökohustusi.

... Härrastemajade uued peremehed on kujukaks näiteks, mis iseloomustab nõukogude võimu ja tema hoolitsust töötava rahva eest.

UUES MAJAS UUS ELU

Sõja ajal hävisid kõik Planeedi tänava majad. Nende asemel kuhjusid kahel pool sõiduteed põlenud telliste hunnikud, betoonpindade jäänused, tules paindunud raudtalad.

1945. a. tulid siia nõukogude inimesed, ehitajad. Algas pingerikas töö ja Planeedi tänav hakkas taas tõusma tuhasta ja varemeist. Majad kerkisid, neisse asusid elanikud: Tallinna töötajad ja teenistujad. Montöörid vedasid siia elektrivoolu juhtmed, taastasid veevärgi ja kanalisatsiooni. Autod vedasid

kohale kütuse. Kortereis süttis valgus, ahjudest levis küttesoojust, kraanidest voolas puhas vesi.

Möödunud suvel võeti kasutamisele uus suur maja, mis on märgitud nr. 10-ga. Heidame korra pilgu nendesse heledatesse mugavatesse tubadesse, vaatame, kuidas elavad neis nõukogude inimesed.

Maja kaks sündi

Ärimeeste arvestus oli lihtne: maja tasub end ära lühikese aja jooksul ja hakkab siis tulu andma. Raha on õigem paigutada majasse kui panka, sest erapanka võib ähvardada laostus, aga riigipangas on madal hoiuprotsent.

Tulid vahendajad. Pakuti, tingiti, lepiti kokku ja koostati leping. Nii pandi alus Planeedi tänavas nr. 10 maja ehitamisele 10 aastat tagasi.

Selleaegses Tallinnas kasvas Pätsi politseilik-bürokraatlik aparaat mitte päevade, vaid tundidega. Hallparunite pojad põlgasid maaelu. Nad trügisid pealinna, soojadele kohtadele, kõrgeist ametnikest sugulaste sooja tiiva alla. Nad vajasisid kortereid. Majasse nr. 10 asusid kohe ametnikud ja suured äritegelased.

Ärimehe arvestuse õigsus leidis kinnitust. Väheldase kolmetoalise korteri eest maksti 45—50 krooni, aga majas oli kümme korterit.

Alles 1939. a. suvekuudel tekkis väike takistus. Üks korter seisis kogu suve tühjalt. Peremehe juures käis Lutheri vabriku puusepp, palus korterit odavamalt üürile anda, tegi selgeks, et 40 krooni moodustab üle poole tema kuupalgast ja et sellist raha tühjade seinte eest maksta käib töölisel üle jõu. Ärimees ei alistunud. Olgu korter kuu, kaks tühi, aga sendilist öömaja ta ei kavatsavat enda juures sisse seada.

Seitse aastat seisis see maja, kuni sõda ta hävitas. Kaks aastat kõikus tuleasemel maja üksik püstijäänud trepikoda.

Maja teine sünd, ta taastamine nõukogude võimu päevil, teostus alles hiljuti, 1947. a. suvel. Maja praegune omanik — Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrik — avas uue hoone ukсед töötajaile.

„Nüüd me alles hakkame elama, vennas!“ hüüdis vaimusta-

tult treial Hermann Veber, kandes uusi kohvleid tупpa, mis lõhnas alles värskest värvist.

Vennad Veberid elavad koos oma vana emaga. Ta on pärit Valgamaalt. Ta oli abiellunud vaese rendikoha pidajaga. Iga aastaga muutus elu kibedamaks: paruni surve kõvenes, ähvardas vaesus. Talupojad jätsid oma kodukohad ja asusid koos omasugustega Siberisse, hakkasid end uues kohas sisse seadma. Aleksander ja Hermann sündisid, kasvasid ja õppisid Vene NFSV-s. Nõukogude võim võimaldas neil omandada eriala. Mõlemast neist said kvalifitseeritud meistrid, üks lukusepa, teine puutöö alal. Maale, kus olid sündinud nende isa ja ema, tulid nad esmakordselt pärast Isamaasõda.

Samasugune saatus — põgeneda mõisnike, kulakute ja äri-meeste poolt laostatud külast, lootes teenistusse asuda linna — tabas ka talupoega Aleksander Ränka, Veberite korterinaabrit. Linnas tuli alata jooksupoisina.

Möödusid kooliaastad, siis tööaastad Tallinnas mitmesuguste peremeeste juures. Aastate jooksul omandati töövilumust, käed harjusid puuga, muutusid osavaiks. Kiirelt ja täpselt töötab Aleksander Ränk Vineeri- ja Mööblivabriku monteermisosakonnas.

Saksa okupatsiooni päevil kaotasid Ränk ja ta naine kogu oma paljude aastatega kogutud vara. Praegu nad alles hakkavad endile jalgu alla saama, endid uues kohas sisse seadma. Nii mees kui naine meenutavad õudusega toda poollagunenud maja, kus nad olid seni elanud, kunj vabrik andis neile elamispinna oma majas.

Maja esimesel korral elab Anton Nordberg oma perekonnaga. Ta on meditsiiniteenistuse alampolkovnik. Nordbergi korteri akendest on juba näha, kuidas varemete riiki surnud ja sõjast põletatud tsoonid, ründavad kahelt poolt uued majad, kuid selle keskkohast tuleb alampolkovnikule ikka veel meelde seda, mida ta oli näinud sõjateedel, läbides Isamaasõja päevil koos Nõukogude armee Eesti rahvuskorpuse sõduritega vaenlase poolt purustatud, põletatud ja laostatud külasid ja linnu.

Arst Nordberg päästis ennastsalgavalt Nõukogude sõdurite elusid Velikije Luki, Neveli, Novosokolniki ja Narva lahinguis, Tartu all ja saartele maandumisel.

Rahvas pole unustanud sm. Nordbergi teeneid isamaa ees. Vineeri- ja Mööblivabriku töölisel ja teenistujal võtsid ta

rõõmuga vastu oma elamukollektiivi ja eraldasid talle päikese-
paistelise ilusa korteri, mis on praegu täidetud laste kärast,
kes on nõukogude elurõõmsa perekonna lahutamatud kaas-
lased.

Kelle tuba see on, mis õhtuti on nii hilja valgustatud? Alu-
mise korra elanikud magavad juba ammu, insener Sandleri
lamp on kustunud, veoautojuhi Indriksoni juures on pime, kuid
Vineeri- ja Mööblivabriku laiatarbetoode osakonna juhataja
Grigorjevi aknaist paistab ikka veel tuli. Ta ei saa lahkuda
raamatust. Raamatud on tema sõbrad. Sirgete ridadena seisa-
vad nad riivleil, mis on esialgu kastidest valmis meisterdatud.

N. Grigorjev tuli Tallinna Suhhumist, kus ta oli elanud pike-
mat aega. Mälestusena lõunapoolses linnas veedetud päeva-
dest seisab laual suhkrutoos, mis on valmistatud samšitipuust,
mida koha peal nimetatakse „Abhaasia kullaks“. Inimene, kes
ei tunne suhkrutoosi päritolu, hakkab tõendama, et see on
luust, niivõrd tihe ja raske on samšit. Ta on veest raskem ja
teda kasutatakse lennukitööstuses. Nõukogude Liidus on
70 protsenti kogu maailma samšitipuu tagavaradest.

Kui Grigorjev oli kaheteistkümneaastane, siis pidi ta Ufa
vaese kingsepa pojana astuma hariduse saamiseks kutsekooli.

„... Seda hüüti kutsekooliks, kuid see polnud hoopiski seda,
mis tänapäeval. Koolis käisime me ainult õpinguil, kuid söögi,
riietuse ja peavarju eest pidime hoolitsema ise. Koolis oli
kaks osakonda: lukusepa- ja laudsepatöö-osakond. Lukusepa-
töö-osakonda peeti eelistatumaks. Laudsepaks läksid need,
kes olid vaesemad ega saanud juhatusele maksa pistist. Nii-
siis pidin minagi minema, nagu siis väljendati, „kirstutegijaks“.
Kombed olid selles koolis karmid, kuklalööke ja kõrvakiile
jagati siin õpilastele päris ohtralt.“

Selle korteri vastas elab Ulemnõukogu saadik Maria Efimova.
Samuti nagu Grigorjevil on ka rahvasaadiku lihtsa korteri
varanduseks raamatud. Sm. Efimova loeb palju ja ahnelt. Ta
püüab tagasi võita seda pimedat aega, kui tal puudus võima-
lus tegelda lugemisega, kui kogu aeg kulus tänamatuks, nälja-
kopikaga tasutavaks tööks.

Sm. Efimoval tuleb päeva jooksul kohtuda kümnete mitme-
suguste inimestega. On ta ju Vineeri- ja Mööblivabrikus
ametiühingukomitee esimees, naaberrajooni majades agitaator
ja vabriku klubi juhatuse liige. Inimesed pöörduvad tema

poole küsimustega, pärimistega. Peab palju teadma, et vastata asjalikult, küsivat töölist rahuldada. Sm. Efimova lemmikraamatuks on Jossif Vissarionovitš Stalini elulugu, mida ta praegu õpib oma õpiringis.

Hommikul kostab treppidelt vabrikusse ruttavate tööliste samme. Mõõduvad laste kiired sammud, mida saadavad rõõmsahäälelised, kõlavad kilked, ja majas, mis asub Planeedi tänaval, algab uus, suur, sisurikas ja tulevikku sihitud päev.

Urkast uude korterisse

Kui meie kodumaa pealinn pühitses oma 800-ndat aastapäeva, kirjutas seltsimees Stalin oma tervituses Moskvale, et nõukogude võim on likvideerinud Moskvast urkad ja andnud töötajatele võimaluse asuda uutesse, hästikorrastatud majadesse.

See on hiiglasaavutus: linnas likvideerida urkad. Veel hiljuti elasid ma oma tütrega niisuguses urkas, linna serval.

Meie toas langes laest krohvi. Vihma ajal seadsime läbitilkuvate kohtade alla ämbreid ja anumaid. Kiviseinad ähvardasid vanadusest kokku variseda. Rõske, külm ja ebamugav oli selles toas. Seepärast ei suuda kirjeldadagi seda rõõmu, mis haaras mind teate puhul, et mulle tahetakse eraldada elamispind majas, mis on ehitatud meie vabriku tööliste ja teenistujatele.

Ma olin õnnelik, seades end uues elukohas sisse. Ja kui kõik oli korda seatud, siis tuli pisargi silma. Nukralt meenusin ma oma meest, kes Punaarmee sõdurina langes Isamaasõjas sellal, kui mina kannatasin Tallinnas sakslaste rõhumist. Kui tema oleks näha võinud, kuidas riik on ta naise ja tütre eest hoolitsenud!

Ma mõistan, et minu tänusõnadest üksi on vähe. Meie, töölisel, peame nõukogude võimu tänama tegudega. Seepärast taotlen ma, et vabrik võiks anda rohkem toodangut. Ma püüan kõik teha, et oma töönormi ületada.

Marta Soorand,

Tallinna Vineeri- ja Mööblivabriku tooliosakonna
töötaja, korteri nr. 3 elanik.

Sõna on noortel

Meie viis, ENSV kutsekooli endised kasvandikud, asume Planeedi tänava maja nr. 10 ühes korteris. Kaks meist on Kuressaarest, kaks Tartust ja üks on tallinlane. Kogu viisik asus siia Pärnu maanteel asuvast ühiskorterist. Endist ühiselamut ei saa võrreldagi praeguse korteriga. Siin, Planeedi tänavas on meil väga hea, ja meie süda on täis tänumeelt nõukogude võimu vastu, kes oma noorsoo eest nõnda hoolitseb.

Meie töö on väga huvitav. Meistrid suhtuvad meisse tähelepanelikult ja hoolitsevalt, aitavad igati kaasa eriala omandamisel. Hiljuti lõpetas meie osakond eriliste nikerdatud käsitugede ja seljatagustega toolide valmistamise. See töö oli meie kingitus Suurele Oktoobrile.

Toolid lahevad Moskvasse, kodumaa pealinna. Nad asetatakse Moskva Väikese Teatri saali. Hea on mõelda sellele, et niisuguses kuulsas teatris asetsevad meie valmistatud toolid. Kui satume ise Moskvasse, siis külastame kindlasti seda teatrit.

Meie veedame peaaegu kõik õhtud isetegevusringides ja spordiühinguis. Meie seas on kaks poksijat, üks kergejõustiklane, rahvatantsuringi liikmeid, koorilauljaid. Pidustuste ajal püüame vabriku kollektiivile demonstreerida oma andeid ja osavust.

E. Laanemets, H. Külaots, H. Kaldoja,
B. Rüütel, A. Kilumets.

Repatrieeritu kiri

LAOSTUVAST JA VIRELEVAST LÄÄNEST TOORÖÖMSASSE TALLINNA

Olin üks neist, kes laskis end saksa kuritahtlikust hirmu-propagandast segadusse viia ja läksin võõrsilt õnne otsima. Mäletan selgesti seda sügissuvist päeva, millal oma elunatukese eest hirmul olles ja kartuses sõjale jalgu jääda kodumaalt lahkusin. Meie, põgenike, tee viis läbi mitme laagri, kuni lõpuks jäime peatuma Austrias Linzi linnas. Seal paigutati saabunud põgenikud nende jaoks eraldatud laagrisse, kus meid koheldi halvustavalt ja üleolevalt.

Olen elukutselt insener. Pärast mitmekordset ankeetide täitmist, kus nõuti andmeid elukutse kohta, võimaldati mul tööle asuda seelses kuullaagrite tehases. Töötasin seal kuni 1945. a. mai alguspäevadeni, millal liitlasväed vallutasid linna. Pärast linna vallutamist vallandati tehases töötanud välismaalased, nende hulgas ka mind. Algas tööotsimine. Linzis ma enam tööd ei leidnud. Lahkusin sealt ja sõitsin Salzburgi. Pika otsimise järel leidsin seal viimaks tööd kohalikus haiglas majandustöodel. Haiglas töötades sain raadio kaudu esimesi teateid kodumaalt.

Mind valdas suur koduigatsus. Seda aitas süvendada veel kohapealsete elanike üleolev suhtumine meisse kui välismaalastesse. Kuid ma kartsin kodumaale tulla, tundsin häbi, et nii kergemeelselt olin jätnud maha oma sünnimaa ja läinud võõrsilt õnne otsima.

Kuuldes aeg-ajalt meie ringhäälingust kodumaatundi, küpses minus kindel otsus: mis ka juhtuks — tagasi kodumaale! Käesoleva aasta suvel saigi minu otsus teoks. Sõitsin Viini lähedal olevasse Wiener-Neustadtis asuvasse repatrieeritavate kogumiskohta ja avaldasin soovi kodumaale pöördumiseks. Minu soovile tuldi lahkelt vastu. Ja koos kümmekonna eestlasega alustasimegi raudteel kojusõitu. Meid varustati korralikult piletitega ja anti reisile kaasa toidumoon.

Olin rõõmus, et võisin teha heaks oma kergemeelsuse ja eksimise kodumaa vastu. Ei jõudnud kuidagi ära oodata, millal mõnepäevase sõidu järel koju jõuan. Suur rõõm ja elevus valitsesid ka teiste kaasreisijate keskel: pärast igasuguseid raskeid vintsutusi viimaks ometi kord tagasi kodumaa rüppe!

Rõõm oli suur, kui ületasime kodumaa piiri. Jälle kodumaa pinnal, jälle oma rahva hulgas, kus sind ümbritseb sinu emakeel... Sõnad, mida oled õppinud ema käe kõrval esimesi samme tehes, selle keele sõnad, millega sind lapsena suigutati õhtuti magama ja äratati hommikul, milles sussutati suu juures ja anti esimesed õpetused elu jaoks. See oli emakeel — kõigist keeltest kõige kallim maailmas.

Suure üllatuse valmistas meile, kojusaabujaile, pealinn oma vastuvõtuga. Kui lahkusin 1944. a. sügisel Tallinnast, siis oli see varemeis ja korratu. Trammiliiklust ei olnud ja elektri-juhtmed olid sakslased ära viinud. Samuti ei olnud elektri-

rongiühendust Nõmmega, meie rahvuslik uhkus „Estonia“ oli varemeis. Kauplused olid tühjad ja neis müüdi ainult puu- ja õlgkingi, näotuid pildikesi ja klaashelmeid. Meid, saabujaid, võttis aga vastu nägus Tallinn oma täisverelise ja rõõmuküllase eluga. Vahepeal oli linnas jalule seatud trammiliiklus, Tallinna ja Pääsküla vahel pidas ühendust elektrirong. Teater „Estonia“ oli kerkinud varemeist. Kontsertsaali tiib oli valmis ehitatud ja seal toimusid juba kontserdid. Teiselpool otsas, mille taastamine lõpetati käesoleva aasta novembri algul, oli siis veel käsil remont. Tallinna töötajad olid vahepeal ehitanud endile uue avara turuväljaku. Linnas toimus vilgas ehitustegevus: taastati, värviti, parandati ja püstitati uusi elumaju. Ei oleks uskunud Tallinna nii korrastatuna eest leida, See tegi südame nii soojaks...

See kaunis juulipäev ei unune kunagi.

Suurt hoolt osutas meile, saabunuile, repatrieerimisbüroo. Meile anti raha ja orderid riiete ostmiseks, varustati toidukaartidega ja oldi igati nõu ning jõuga abiks uue elu sisseadmisel.

Minust sai jälle täieõiguslik Nõukogude Eesti kodanik. Sain kohe endale mugava korteri Toompuiesteele ja hakkasin ringi vaatama, kuidas pärast mitmeaastast vintsutamist oma elujärge korraldada. Kavatsesin järgmise sammuna sobiva töökoha leida. Kui aga mu maal elavad sugulased said teada minu tagasitulemisest, kutsusid nad mind maale, et ma puhkaksin pärast võõrsil talutud vintsutusi. Ilmad olid ilusad ja ma ei suutnud meelitusele vastu panna. Sõitsin maale, kus veetsin suve puhkamise, päevitamise, suplemise ja lugemisega. Vahetevahel panin kibedal põllutööde ajal ka tööle käed külge.

Septembri lõpul tulin maalt Tallinna tagasi ja otsustasin tööle hakata. Töö leidmisega ei olnud raskusi. Suur on nõudmine igasuguseil erialadel töötajate järele. Kodumaal ei tunta tööpuudust, alates lihtsamast tööalast kuni spetsialistini, kõigile on tööd külluses. Käisin enne mitmes tehases, kuni lõpuks otsustasin minna tööle Eesti Tarbijate Kooperatiivide Vabariikliku Liidu Kopli Masinatehasesse. 1. oktoobrist alates töötangi selles tehases insenerina.

Mõeldes oma endistele saatuskaaslastele, kes praegu veel söövad kibedat sõjapõgeniku leiba võõrsil, eemal kodust ja võõra rahva hulgas, on mul neist kahju. Milleks peavad nad

kasutama võõrast ulualust, kui neid kodumaa vajab ja kutsub, kui neid ootavad pikisilmi koju omaksed ja sõbrad. Tundes end praegu õnnelikuna kodumaal, soovitan välismaal olevail eestlastel pöörduda tagasi oma kodukolde ja omaste juurde, mida osa mitmesuguseil põhjusil kodumaalt lahkunuist on ka teinud. Kodumaal on igal saabujal avarad võimalused oma erialal tööle asuda uue õnneliku elu rajamiseks.

Ilmar Bollmann,

insener Eesti Tarbijate Kooperatiivide Vabariikliku Liidu Kopli Masinatehases.

XII üldlaulupidu 1947. aastal

**„TEIE TIIVUSTAVAD LAULUD LENDAVID KAUGELE
NÕUKOGUDE KODUMAA AVARUSSE . . .“**

Väliskülaliste sõnavõtte pressikonverentsil

„XII üldlaulupidu oli ainulaadne nähtus mitte ainult Nõukogude Liidu, vaid kogu maailma maastaabis. See oli oma mõõtmeilt ennenägematu rahvakunsti triumf, laulu triumf,“ avaldas oma muljeid möödunud pidustustest Valge-Vene NSV Kunstidevalitsuse esindaja sm. Tsõtovitš.

Tema hinnangut meie võidulaulupeo suurejoonelisusele jagavad eranditult kõik sõnavõtjad, kusjuures külalised vennasvabariikidest rõhutavad eriti rahva vaimustust, mis oma ühtsuse ja südamliku soojusega haaras kõiki, luues ununematu pidumeeleolu.

„Mis mind kõige rohkem rõõmustas ja hämmastas,“ kõneles oma laulupeomuljeist VNFS Vabariigi Kultuurhariduslike Asutuste Komitee esimees sm. Golberg, „oli pidustuste tõeline massilisus, milles leidis hiiglasliku väljenduse rahva tihe side kunstiga.“

Edasi avaldatakse vaimustatud hinnanguid laulupeo kunstilisele ettevalmistusele. Pärast laulupeo esimese päeva lõppemist, kõneluses Aserbaidžani heliloojate, Stalini preemia laureaatide sm-te Mšvelidze ja Kokeladzega, imetlesid nad siiralt

meie kõrget laulukultuuri, omapärast ja kõrgeväärtuslikku heliloomingut ning dirigentide suurt meisterlikkust.

Kõik külalised avaldavad lootust, et meie laulupäevade traditsioon kandub edasi ka vennasvabariikidesse, sütitades kõigjal kauni ja võimsa võidulaulu meie Nõukogude kodumaa ja tema suure juhi, armastatud Stalini auks.

„Nõukogude koolides valitseb praegu suur huvi laulude vastu,“ ühendas need soovid konkreetsesse ettepanekusse Leningradi Konservatooriumi õppejõud prof. Anissimov. „Oleks väga soovitatav, et tõlgitaks teistesse keeltesse eesti komponistide teosed, mis käsitlevad kooride organisatsioonilist ja meetoodilist tööd.“

Külaliste täit rahulolu ja tunnustust on leidnud ka meie võidulaulupeo organisatsiooniline läbiviimine. Avaldatakse sooje tänusõnu südamliku vastuvõtu eest, imetletakse rahvahulkade esinemiste ja liikumise sujuvust, pidustuste kestel valitsenud korda.

Nõukogude Kunstnike Liidu esindaja Stalini preemia laureaat skulptor Manizer, kelle kõrgeväärtuslik looming on tuntud kaugele üle meie Nõukogude kodumaa, kes nii viljakalt on oma anded pühendanud rahva kasvatamisele kommunismi vaimus, on vaimustatud meie rahvakunsti kaunist mitmekesisusest. „Rongkäik laulupeo avapäeval, fantaasiarikaste, värviküllaste rahvarõivastega kujunes elamuseks, mida on raske kirjeldada.“

Veel võtavad sõna Läti NSV esindaja sm. Abolin, Aserbaidžani NSV delegaat sm. Piisman, Usbekistani NSV esindaja sm. Tadsijeva, Leedu NSV Kunstide Valitsuse esindaja sm. Kumpenja jt. Iga külaline leiab ikka ja jälle midagi uut, millega iseloomustada möödunud pidustuste meeldejäät suurejoonelisust. Antakse edasi küllakutseid vennasvabariikide rahvapidustustele, kinnitatakse, et järgnevat üldlaulupidu külastatakse veelgi rohkearvulisemalt.

Võrdlev tabel üldlaulupidudest

Laulupeo aeg ja koht	Uksiklauljaid ja mängijaid	Kuulajaid kõikidel pidustustel kokku
I üldlaulupidu Tartus 1869	781	4 000
II üldlaulupidu Tartus 1879	1258	(teadmata)
III üldlaulupidu Tallinnas 1880	782	10 447
IV üldlaulupidu Tartus 1891	2 700	15 000
V üldlaulupidu Tartus 1894	4 000	15 000
VI üldlaulupidu Tallinnas 1898	5 000	(teadmata)
VII üldlaulupidu Tallinnas 1910	10 000	(teadmata)
VIII üldlaulupidu Tallinnas 1923	15 000	ca 100 000
IX üldlaulupidu Tallinnas 1928	15 049	ca 100 000
X üldlaulupidu Tallinnas 1933	19 915	ca 100 000
XI üldlaulupidu Tallinnas 1938	20 000	ca 100 000
XII üldlaulupidu Tallinnas 1947	26 000	ca 275 000

(esialgseil andmeil)

Arve ja fakte

Vabaõhuetendust „Lembitu“ oli vaatamas ligi 100 000 inimest.

*

XII üldlaulupeo pidustuste kolmel päeval kasutas autotransporti staadionile ja lauluväljakule 170 000 sõitjat.

*

XII üldlaulupeo juhte müüdi 30 000 eksemplari.

*

Vabaõhuetendusel olid kaastegevad 1000 inimest.

*

Tallinna teatreid ja kontserte külastas laulupeo ajal 30 000 inimest.

*

Pealinna muuseume ja näitusi külastas 14 000 inimest.

*

Laulupeost tegid ülesvõtteid värvilise filmi jaoks Kinokroonika Tallinna Studio ja Kinokroonika Leningradi Studio operaatorid režissöör N. Komarevtsevi juhtimisel.

*

27. ja 28. juunil kasutas autotransporti staadionile ja lauluväljakule sõiduks üle 104 000 sõitja.

*

Laulupeomärke müüdi 40 000.

*

Rahvakunstiõhtut külastas 20 000 inimest.

Ohtul esines 840 rahvatantsijat, neist Tallinnast 176, Tartust 104, Pärnumaalt 100, Harjumaalt 96 jne.

*

Läti NSV ringhääling andis XII üldlaulupeost otseülekande.

Üle kogu maailma kandis XII üldlaulupeo mõlema päeva pidustused üle Tsiiviilõhukaitse Vabariikliku Raadioklubi lühilaine-raadiojaam.

STALINI PREEMIA LAUREAADID 1947. A.

Väljapaistev nõukogude kirjanik

Eesti töötav rahvas võttis suure rõõmuga vastu teate Stalini preemia määramisest Eesti NSV teenelisele kirjanikule August Jakobsonile. Sm. Jakobson seisab nende meie rahva eesrindlike vaimuinimeste esireas, kes on ühendanud oma pingutused, oma talendi jõu töötajate võitlusega.

Pärit töölisperekonnast, kasvades ja õppides kodanliku Eesti raskeis palgatöö tingimustes, õppis August Jakobson varakult armastama töötavat rahvast ja vihkama rahva rõhujaid, kodanlikku plutokraatlikku kildkonda. Uhtlasj teritas töö saeveskeis ja turbarabades tema pilku elu argipäeva, kodanliku ühiskonna karjuvate vastuolude nägemiseks ning mõistmiseks. Tuli hingelise ja avara silmaringiga andeka nooruki protest kujuneb kunstiteoseks romaanis „Vaeste-patuste

alev", mis kujutab eredais värvides töötajate elu kodanliku korra surve all ja on tulvil sügavat kaastunnet selle surve ohvrite vastu.

Koos teiste eesrindlike kirjanikega tervitas A. Jakobson palavalt töörahva väljaastumist 1940. aasta juunis ja nõukogude korra kättevõitmist eesti töötajate poolt. Suure Isamaasõja aastail innustasid sm. A. Jakobsoni teosed eesti sõjamehi võitlusse saksa okupantide vastu ja süvendasid vastupanuvaimu okupatsiooni all viibivais eestlastes.

Tagasi tulnud vabastatud Nõukogude Eestisse, ilmus Jakobsoni sulest peatselt lavavormis väärtteos „Elu tsitadellis“, mis nüüd on saanud Nõukogude valitsuse kõrge hinnangu. Näidendis „Elu tsitadellis“ rakendab autor oma suure kunstilise kujundusjõu ühe kaasaja aktuaalseima küsimuse — vana kodanliku ja uue nõukogude ideoloogia võitluse käsitlemisele noore Nõukogude Eesti tingimustes. Ta paljastab veenvalt kodanliku ideoloogia kammitsais siplejate „apoliitilisuse“ tõelist tagapõhja, näitab, et see on maskiks reaktsioonile, fašismile.

Nii „Elu tsitadellis“ kui ka Jakobsoni järgmine kõrgeväärtuslik näidend „Võitlus rindejooneta“ on kujunenud meie teatrite menukamaiks sõnalavastusteks. Neis näidendis kunstivormis jõuliselt esiletoodud ideed leidsid meie töötajate hulgas elavat vastukaja ja poolehoidu. Sm. Jakobsoni uute näidendite kõrge ideelisus, kujude elulähedus ja tüüpilisus on teinud need teosed Nõukogude Eesti kultuurielu suursündmusteks, tähtsaks etapiks meie rahva nõukoguliku kirjanduse arenemisel. „Elu tsitadellis“ on saanud tõlgete kaudu tuttavaks nõukogude lugejale ka teistes liiduvabariikides; näidendi järgi on koostatud stsenaarium uue kunstilise filmi loomiseks.

A. Alle,
kirjanik.

Nõukoguliku muusikakultuuri edukas arendaja

Stalini preemia laureaat prof. Gustav Ernesaks on Nõukogude Eesti muusikakultuuri väljapaistvamaid tegelasi, kelle nimega on seotud eesti rahvusliku koorikultuuri hoogne arenemine.

G. Ernesaks sai muusikalise hariduse Tallinna Konservatooriumis ja töötas seejärel pikemat aega muusikaõpetajana keskkoolides, luues samal ajal rea koorilaule.

Nõukogude korra kehtimapanekul avanesid sm. Ernesaksale nagu teistelegi loovjõududele piiramatud arenemis- ja töötamisvõimalused. Tema looming omandas üha enam kunstilist sügavust ja tihedust.

Suure Isamaasõja aastail jätkas sm. Ernesaks pingelist loovat tööd Nõukogude tagalas ENSV Riiklike Kunstiansamblite juures. 1942. a. anti talle ENSV teenelise kunstitegelase nimetus. Pärast Eesti NSV vabastamist asus ta esimese eesti professionaalse koori, Riikliku Filharmoonia meeskoori juhtimisele, mis on arenenud üheks paremaks koorikollektiiviks kogu Nõukogude Liidus. Meeskoori esinemised Moskvas ja meie naabervabariikides Lätis ning Leedus said muusikapubliku kõrge hinnangu. Koori repertuaaris on praegu üle saja laulu.

Koorirepertuaari loojana on sm. Ernesaks hinnatavalt taas elustanud ja arendanud rahvamuusika traditsioone. Meie töötajaile on eriti köitvad tema laulude revolutsiooniline tundeküllus ja kindel optimistlik põhilaad. G. Ernesaks on Eesti NSV hümni muusika autor.

Sm. Ernesaksa suurimaks teoseks on ooper „Pühajärv“, mis on RT „Estonia“ ja „Vanemuise“ ettekandeis leidnud sooja vastuvõttu.

Koorijuhi- ja loomingulise töö kõrval tegutseb G. Ernesaks väsimatult muusikapedagoogina; ta on Tallinna Riikliku Konservatooriumi professor ja kateedrijuhataja. XII üldlalupeo ettevalmistamisel tegi ta suure töö meeskooride väljaõpetamise alal, kuna laulupeol oli ta ühendatud meeskooride üldjuhiks. Üldlalupeo kavast oli ka mitu seltsimees G. Ernesaksa laulu.

Eesti NSV töötajad on õigusega uhked Gustav Ernesaksale, tema suurele tööle meie nõukoguliku heliloomingu ja koorikultuuri arendamise alal. Temale antud Nõukogude valitsuse suur tunnustus on ühtlasi kiituseks ja ergutuseks kogu meie muusikakultuurile.

Prof. V. Alumäe.
Prof. B. Lukk.

Tasu meisterlikkuse eest

Käesoleva aasta algul tuli meie maa kinodes ekraanile kunstiline dokumentaalfilm „Nõukogude Eesti“, mis loodi Tallinna Kinokroonika Stuudio ja Moskva Dokumentaalfilmide Keskstuudio kollektiivide tihedas koostöös. Nüüd on Nõukogude valitsus seda filmi kõrgelt hinnanud. 1946. aasta eest Stalini preemiat pälvinute hulgas leiame filmi „Nõukogude Eesti“ loojate: Moskva Dokumentaalfilmide Keskstuudio režissöör L. Stepanova, filmi operaatori S. Školnikovi ja Tallinna Kinokroonika Stuudio filmioperaatori V. Tombergi nimed.

Ei saa sügava rahulduseta vaadelda pärast Narva varemete traagilist pilti ekraanil kerkimas kuulsa Kreenholmi Manufaktuuri hiiglaslikke hooneid. Suurt rõõmu tekitavad vaatajais ülesvõtted, mis näitavad taas elustunud vanade Eesti käitiste — „Volta“, „Krulli“ tehase ja Kunda tsemenditehase tööd.

Uusehituste, suitsevate vabrikukorstnate juurest viib film vaataja põldude avarusse. Siingi, Eesti põldudel areneb tarmukas tegevusküllane elu.

Kogu maa abistab vennalikult noort Läänemere-äärset vabariiki tema rahvamajanduse taastamisel, tema esimese viis-aastakuplaani teostamisel.

Rõõmu ja sügava rahuldustundega võttis eesti rahvas vastu teate Stalini preemia andmisest filmi „Nõukogude Eesti“ autoreile, sealhulgas eesti filmioperaatorile V. Tombergile.

Vladimir Tombergile, kes töötas nõukogude rinde-filmioperaatorite rühma koosseisus, anti juba möödunud aastal esimese järgu Stalini preemia dokumentaalfilmi „Lahing Berliini eest“ ülesvõtete eest. Kogu sõja elas sm. Tomberg kaasa Nõukogude vägede eelpositsioonidel, jäädvustades filmilindile nõukogude rahva kangelastegusid.

Film „Nõukogude Eesti“ on esimene suur sõjajärgne töö, millest ta võttis osa juhtiva filmioperaatorina.

Film „Nõukogude Eesti“ leidis sooja vastuvõttu mitte ainult eesti vaatajate hulgas: miljonisse nõukogude inimestesse vennasvabariikides jättis see film, mis pajatab Eesti NSV taasisännist ja õitsengust, sügava ja jõulise mulje.

V. Riis,

ENSV kinematograafiaministri asetäitja.

TEATER „ESTONIA“ TAASTAMINE ON LÕPULE VIIDUD

Põlenud seinad, tühjad aknaavad, varisenud vahelaed — säärasena leidsime „Estonia“ teatrihoone pärast saksa rööv-
vallutajate väljakihutamist Tallinnast.

Nõukogude Eesti arhitektid kavastasid kümneid projekte hoone taasehitamiseks, mis pidi saama veelgi ilusam ja täiuslikum. Vastu võeti arhitekt A. Kotli projekt.

Kogu vabariik rakendus ehitusse. Kümned käitised valmistasid „Estonia“ taastamiseks vajalikke tooteid: telliseid, kipsi, parketti, mööblit, elektriseadmeid, armatuure, polstri-riiet... Kümned tuhanded töötajad, lõpetanud oma tööpäeva tehastes ja asutustes, asusid varemete koristamisele ja teatrieelse väljaku puhastamisele. Suuresti abistasid meid ka vennasvabariigid, varustades ehitust kõige sellega, mida Eesti NSV-s ei leidu.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäeva eel taastatud teatrisaal avati.

Astume hoonesse. Meie ees on jälle nii tuttavad „Estonia“ ruumid. Nad on ainult endistest kaunimad ja mugavamad. Laiendatud on garderoobiruumi. See asub nüüd mitte ainult alumises vestibüülis, vaid ka keldrikorral. Restorani endise „rohelise saali“ arvel on loodud uus avar ja esinduslik fuajee.

Teatrisaal on kujunenud endisest tunduvalt ilusamaks. Piki seinu kerkivad kunstmarmorist pilastrid, mida kroonivad stiilsed kapiteelid. Kapiteelide voolitud jooned kooskõlastuvad rõduloožide barjääride tagasihoidliku ja suursuguse voolitud joonestikuga. Pilastrite kapiteelide vahele ja lava portaali kohale on paigutatud 16 bareljeefi, mis sümboliseerivad kuut-teistkümmet Nõukogude vabariiki.

Saal on muutunud nagu valgemaks ja kõrgemaks. See mulje tekib läbikäikude laiendamisest tooliridade vahel ja peamiselt kunstnike R. Sagritsa, E. Okase ja A. Kitse poolt maalitud laest. Harukordse kõrguse ja valguse kujutelma loob suurepäraselt maalitud sügavsinine taevaskõrgus, mille taustal kerkivad esile tööliste, talupoegade ja eesti rahvale vabaduse toonud Punaarmee sõdurite rühmad.

Maitsekalt ja armastusega on valmistatud uus elektriarmatuur, eriti harukordselt õhuline — hoolimata oma suurtest

mõõtmetest — on peamine kristall-kroonlühter, mis on kujundatud vaagna vormis.

Lava on tagalava ja uue sügava külgruumi arvel tunduvalt avardatud. Nüüd võimaldab tohutu pöördlava meie teatril teostada keerukaid lavastusi, mis nõuavad sagedat ja kiiret lavapiltide vahetust.

Nõukogude rahva suure triumfi päevil avanesid teatri ukсед uuesti ning teatrisaali astusid vaba nõukogude rahva pojad ja tütreid; uuesti süttisid rambituled ja paljud tuhanded inimesed näevad laval uusi kangelasid, kes toovad uusi mõtteid ja äratavad uusi tundmusi.

V. I. LENINI JA J. V. STALINI KUJUD RIIKLIKU DRAAMATEATRI LAVAL

„Kremli kellad“

Esietendus Riiklikus Draamateatris

N. Pogodini näidend „Kremli kellad“, mille Riiklik Draamateater tõi lavale Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäeva tähistamiseks, lahendab teema vana intelligendi ideelise ümberkujunemise näol, mis toimub inimese sotsiaalse küpsemise tulemusena, kes on mõistnud revolutsiooni tõde ja suurust. Insener Zabelini küpsemine, kelle Lenin ja Stalin tõmbavad kaasa Venemaa hiiglasliku elektrifitseerimiskava läbiviimisele, antakse näidendis inimese teiskordse ja tõelise sündimise, kellele alles revolutsioon, alles uus ühiskondlik kord andis võimaluse oma loominguliste jõudude täielikuks arendamiseks ning rakendamiseks.

Lenini ja Stalini kujud Pogodini näidendis „Kremli kellad“ tõstavad selle näidendi välja näidendite reast, mis on pühendatud teemale „revolutsioon ja intelligents“, teevad ta mitte niivõrd näidendiks intelligentsi teedest kui näidendiks Oktoobri võitmatust tõest, juhtidest — suurima tarkuse ja õilsaima unistuse kandjaist, inimsoo õnnest. Lenini ja Stalini kujud muudavad „Kremli kellad“ mitte ainult näidendiks meie maa minevikust, vaid ka näidendiks meie olevikust ja tulevikust, mis kutsub unistama ja neid unistusi ellu viima,

igasuguseid raskusi ületades julgesti ning vankumatult edasi minema — kommunismi poole.

Just sellisena, näidendina revolutsiooni juhtidest, Oktoobrirevolutsiooni kõikevõitvast tõest, on Riiklik Draamateater lavastanud „Kremlis kellad“. Lavalt hõõgub meile vastu bolševistliku kirglikkuse kuuma hingust, suurt kinnitust bolševismi jõudude võitmatusest. Selles on suur teene näidendi lavastajal ENSV teenelisel kunstitegelasel professor P. Põldroosil ja režissööridel L. Kalmetil ning A. Rebasel. Ja just sellepärast, et teater pakub meile „Kremlis kelli“ näidendina revolutsiooni, parteid ja inimsoo tulevikku kehastavaist juhtidest, omandab Lenini ja Stalini kujude õige ning sügav edasiandmine otsustava tähtsuse.

Oivalisest välisest sarnasusest Leniniga, mis P. Põldroos, kes näidendis mängib Nõukogude riigi rajaja osa, on tabanud, ei hakka ma pikemalt rääkima. Arvukad ajakirjanduses ilmunud fotod kõnelevad sellest küllalt veenvalt. Niisama täpselt on P. Põldroos tabanud ka Lenini iseloomustavaid jooni, tema liigutusi ning intonatsiooni. Pikaajaline süvenenud töö Lenini kuju kallal on aidanud P. Põldroosil nii ossa sisse elada, et väline sarnasus isegi ei kohustaks. Lenini liigutused ning intonatsioon on saanud nagu Põldroosi teiseks „minaks“, millekski väga orgaaniliseks, mis ei kiisu näitlejat kõrvale kõige olulisemast: Lenini sisemaailma avamisest. Ja selles Lenini sisemaailma lahtimõtestamises seisabki P. Põldroosi suurim loominguline võit. Ta avab vaatlejale suurima veenvusega Lenini ammutamatud vaimsed rikkused: tema ande teaduslikuks ettenägemiseks, tema oheldamatu titaanilise energia, mis võidab ja nakatab ümbruskonda, tema tarkuse ja lihtsuse, tema inimarmastuse. Vaataja ette kerkib hurmav, võitev kuju suurest mõttetargast ja „kõige inimlikumast inimesest“, rahva juhust, kes lahutamatu on seotud töörahvahulkadega.

Suurima sügavuse ning kirkuse saavutab P. Põldroos Lenini kuju tõlgitsemisel stseenides, mis näitavad Leninit juhina ja õpetajana.

Etenduse märkimisväärseks kordaminekuks on ka V. Alevi Stalin. N. Pogodin on andnud selle vastutava osa mängijale üpris napolisõnalise teksti, võttes seega näitlejalt võimaluse kuju mitmekülgselt edasiandmiseks. Seda suurem on V. Alevi

teene, kes oskas Lenini lähimast kaastöötajast ning järglasest luua elava ning uskumapaneva kuju, avastada temas neid omadusi, mida me oleme harjunud formuleerima Henry Barbusse'i sõnadega: „Stalin — see on Lenin tänapäeval.“

„Kremlis kellad“ osutub suure sügavusega, nakatava kirglikkusega etenduseks. Ta tunnistab meie noore teatri kunstilise ja ideelise taseme võimsat kasvu. See lavastus on suureks ning rõõmustavaks sündmuseks meie vabariigi kultuurielus.

FILMI „ELU TSITADELLIS“ HARUKORDNE MENU

1946. a. 7. novembril, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 29. aastapäeval nägi „Estonia“ teatri laval esmakordselt rambivalgust Stalini preemia laureaadi sm. A. Jakobsoni värske lavateos „Elu tsitadellis“, mis leidis meie pealinna töötajate hulgas sooja vastuvõtu. Selle kohta võime lugeda „Õhtulehes“ nr. 264, 13. nov. 1946:

„Tulvil saal ning näidendi kestel spontaanselt puhkenud kiiduavaldused on tõenduseks, et selle aktuaalse lavastuse menu ja tähtsus kasvab iga etendusega.“

See ennustus on leidnud täielikku kinnitust. Ja veelgi rohkem: sm. A. Jakobsoni näidend andis tänuväärse ainesliku ka ENSV esimesele kunstilisele suurfilmile, meie kinokunsti esiklapsele, mis Nõukogude Eesti kultuurielus on uueks suureks sammuks edasi.

Põnevusega ootasid ja jälgisid kõik meie vabariigi töötajad esimese eestikeelse kinofilmi valmimist. Ja kui siis Suure Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäeva eelõhtul tuli Tallinna kinoteatris „Oktoober“ ja „Victoria“ linastamisele oodatud kunstiteos, saavutas see haruldase edu. Nii on ainuüksi kinoteatris „Oktoober“ käinud esimese nädala jooksul filmi „Elu tsitadellis“ jälgimas ligi 20 000 pealinna töötajat. Nii suurt arvu külastajaid on vaevalt olnud ühelgi teisel filmil. Pealinna töötajad on vaimustatud filmi haaravast, sügavalt ideelisest sisust ja meie näitlejate kunstiküpsusest mängust. Selle kohta annavad selge tõenduse Tallinna töötajate poolt toimetusele saadetud hulgalised kirjad, millest osa avaldame alljärgnevalt.

See film on üleskutseks kõigile kõhklejaile

Olen näinud peaaegu kõiki Nõukogude Liidus valmistatud filme, seepärast võin ütelda, et meie esimene kunstiline suurfilm „Elu tsitadellis“ on väärikas teos teiste vennasvabariikide kinokunsti saavutuste kõrval. Eriti peab siinjuures aga hindama filmi ainstiku akuutsust. On ju veel praegugi meie keskel prof. Miilase taolisi apoliitilisi tüüpe, kes selle asemel, et hoogsalt käed külge panna Nõukogudemaa ülesehitavale tööle, liiguvad ringi suletud silmadega ega taha purustada oma „tsitadelli“. Need inimesed ei ole veel lahti saanud kodanlikest igandeist, milleks aga nüüd peaks olema juba ülim aeg, nagu seda meile näitab ka filmi sündmustiku lõpplähen-dus: prof. Miilas, aru saanud oma tagurlikust maailmavaatest, ulatab noortele käe, et üheskoos viia õitsengule meie sotsia-listlik kodumaa. See film on üleskutseks kõigile kõhklejaile töötada kaasa vabaduse, õigluse ja rahu kindlustamiseks maailmas, mille avangardis sammub Nõukogude Liit.

Jälgides üksikute tegelaste mängu filmis jättis mulle unustamatu mulje Hugo Laur prof. Miilasena ja samuti Miilase lapsed Karl ja Lidia G. Kilgase ja L. Vaha-Laatsi kehastuses. Need on noored, kellele kuulub Nõukogudemaa avar tulevik. Uhtlasi aga kriipsutaksin ma kuju endine sõjamees alla veel Nõukogude armee majori Ants Kuslapi õilsat ja vaprat kuju, millise osa täitmine lasus „Estonia“ teatri näitleja R. Nuude õlgadel. Selle osa täitmine on R. Nuudel kahtlemata üheks parimaks saavutuseks.

Jääb soovida, et seda filmi külastaks iga Nõukogude Eesti kodanik.

H. Looret,
demobiliseeritu.

Tähelepanuvääriv saavutus

Nõukogude Eesti esimene suurfilm „Elu tsitadellis“ on tähelepanuvääriv saavutus meie värskeilt filminäitlejailt. Nende loomulik mäng ja nende antud elulised kujud väärivad meie lugupidamist.

Eriti märkimisväärse töö on teinud ENSV teeneline kunstnik sm. Hugo Laur. Kui juba teatrilaval oli teda Väriheinana

mõnus jälgida, siis on ta filmis prof. Miilasena kaugelt ületanud kõik oma senised saavutused. Ka teised filmis kaasmänginud draamanäitlejad on täitnud oma vastutusrikka ja suure ülesande hästi. See eeldab, et juba lähemal ajal võime ekraanil näha meie noore filminäitlejate-pere uusi edusamme, milleks nõukogude kord ja vennasvabariikide lahke kaasabi on loonud kõik võimalused. Palju jõudu meie noore filmikollektiivi edasisele tööle!

O. Eensalu,

Tallinna Linna TSN Täitevkomitee
kultuurharidusosakonna inspektor.

HEA AGITAATOR ON OODATUD KÜLALINE

Tulge jälle külastama

Lühikese koputuse järel avatakse uks. Uudistades jääb sm. Põdra pilk peatuma kahele eeskojas seisvale inimesele: mehele ja naisele.

„Tere õhtust,“ ütleb mees, ja naine lisab: „Oleme agitatorid. Kas tohime sisse astuda?“

„Olge lahked, olge lahked! naeratab sm. Põdra pisut üllatunult. „Tähendab, agitatorid tulid külla... Palun astuge tahapoole, võtke istet...“

Hetke pärast toimub juba elav jutuaajamine Tallinna Viineri- ja Mööblivabriku katlamaja meistri sm. Jüri Piksaare, sama käitise tooliosakonna tööliste sm. Linda Heina ja Kauna tn. 4—3 eluneva apteegiteenistuja sm. Põdra vahel.

„Ma käisin eile siin majas agitatsioonitööd tegemas,“ räägib sm. Piksaar. „Kolme korteri elanikele pidasin vestluse eelolevaist valimistest. Koputasin ka teie uksele, sm. Põdra, aga teid ei olnud vist kodus...“

„Ei olnud,“ vastab sm. Põdra, ja hetke valitseb toas vaikus. Siis hakkab aga sm. Piksaar andma seletusi valimiste käigu kohta ja tutvustab lühidalt valimismäärustikku. Edasi kandub jutt teistele teemadele.

„Kus asub meie valimisjaoskonna agitatsioonipunkt?“ küsib sm. Põdra.

„Agitatsioonipunkt asub Vineeri- ja Mööblivabrikus“, vastab sm. Hein ja lisab: „Kandidaatide valimine toimub samas kohas või Lõuna tänaval asetsevas Noorsooteatris.“

„Noh, küll me ütleva tuleme, kus valimine toimub,“ lisab sm. Piksaar. „Agitaatorite ülesanne ongi pidada tihedat sidet valijatega ja teatada neile kõigest, mis on seoses valimistega. Kui Teie, sm. Põdra, lubate, ei jää meie külaskäik teie poole viimaseks?“

„Olete alati teretunud,“ on sm. Põdra lahkelt nõus. „Pealegi on vestlus valimismäärustikust ja nõukogude korra eelistest kodanliku Eestiga võrreldes päris huvitav.“

„Mina olen töötanud „Lutris“, nagu rahvas Vineeri- ja Mööblivabrikut nimetab, juba ligemale 26 aastat,“ räägib sm. Piksaar, „Algasin tööd katlakütjana. Nõukogude võim edutas mind meistriks. Olen kindel, et kodanlikus Eestis oleksin praegugi katlakütja või hoopis ilma tööta.“

Sm. Piksaar süütab paberossi ja, lastes suust halle suitsurõngaid, jätkab: „See oli 1933. aastal. Inimestel oli ostujõudu vähe. Keegi mööblit enam ei ostnud. Mis muud, kui peremees pani vabriku kolmeks päevaks seisma, vallandas hulga töölisi ja lõpuks alandas töötasu 30 protsendi võrra. See oli suur ülekohus töötajate vastu, aga kellele sa kaebad... Töölised ei hoolinud keegi. Valitsus oli vabrikuomanike poolt ja muretses selle eest, et viimaste tulu ei väheneks.“

„Nõnda see oli küll,“ lausub nüüd teine agitaator sm. Hein. „Laupäevad olid töölt vallandamise päevad. Iga tööline oli siis mures ja hirmul, et kas täna mitte teda ei lasta töölt lahti. Aga kui oli kuulda, et võetakse paar töolist juurde, siis kubes vabrikuvärrava esine inimestest.“

Sm. Põdra noogutab peaga ja kuulab huviga agitaatorite jutustusi.

„Nüüd on nõukogude kord.“ ütleb sm. Piksaar tõsiselt. „Pole enam karta tööpuudust ega töölt vallandamisi. Riigivõimuorganeisse oleme meie, töölised, ise valinud saadikud endi hulgast. Tuleva aasta 18. jaanuaril valime linna ja rajoonide töörahva saadikute nõukogudesse ustavad ning tublid inimesed. Me võime olla julged, et need saadikud, keda valime nõukogudesse, seisavad kindlalt valvel töörahva huvide eest. Tänu nõukogude võimule ja Stalinlikule Konstitutsioonile juhime ise oma sotsialistlikku riiki.“

Jutt kandub sõjajärgseile raskustele majanduselus ja uuele ülesehitustööle. „See on tõsi, et esineb veel mõningaid raskusi, mis on tingitud möödunud sõjast,“ räägib sm. Piksaar. „Kuid nagu oleme võinud kogeda, on elujärg üha paranenud ja läheb veelgi paremaks. Stalinlik viisaastak muudab Nõukogudemaa võimsaks ja rikkaks riigiks. Samal ajal aga süvenevad kapitalistlikes maades kriisid, laieneb tööpuudus ja töölise elu muutub üha viletsamaks.“

Ligemale tunni on agitaatorid sm-d Jüri Piksaar ja Linda Hein vestelnud sm. Põdraga. Nüüd asutakse äraminekuale. Nägemiseni jättes sõnab sm. Põdra: „Tulge jälle, kuj mahti saate, meid külastama.“

M. Taavi.

VIISAASTAK NELJA AASTAGA

Küttejõu kollektiivi otsus

Lenini linna töötajate üleskutse kõigile Nõukogudemaa töötajale leidis eesti põlevkivibasseinis vaimustatud vastuvõtu.

Küttejõu kaevurid, äsja töö lõpetanud, vestlevad koosoleku eel ooteruumis, kuhu on püstitatud loosung „Täitkem viie aasta plaan nelja aastaga!“. Kõneaineks on leningradlaste patriootlik algatus.

Ametiühingukomitee esimees sm. Mangošev loeb ette päevakorra ja annab sõna kaevanduse juhatajale sm. Palginõmmele, kes teeb kokkuvõtteid kaevanduse senisest töökäigust ja saavutustest. Kaevandus on seni püsinud vabariikliku alluvusega kaevanduste hulgas esirinnas.

Sõna võtab vahetuskümnik Evald Vinni, endine Nõukogude armee võitleja, kelle vahetus on püsinud pidevalt esirinnas, täites kuuülesandeid kuni 130-protsendiliselt. „Olen oma vahetusega läbi arutanud kõik võimalused plaani ületamiseks. Annan oma vahetuse töötajate nimel lubaduse täita stalinlik viisaastakuplaan nelja aastaga. Kutsun kõiki vahetusi meile järgnema ja sõlmima vahetuste-vahelist sotsialistlikku lepingut.“

Sm. Vinni sõnavõtule järgneb tugev aplaus, ettepaneku võtavad teised vahetused vastu. Samas töötati välja sotsialistliku võistluse kohustused, mis kindlustavad viie aasta plaani täitmist nelja aastaga. Tööproduktiivsust kohustatakse veel käesoleval aastal III kvartaliga võrreldes tõstma 3 protsendi võrra, säästma materjale, elektrienergiat ja alandama toodete omahinda.

Üleskutsele järgnevad tugestajad sm-d Puhakov ja Käsperov, kohustudes täitma kuunorme mitte vähem kui 165-protsendiliselt.

Sõna võtavad veel parteiorganisatsiooni sekretär seltsimees Golobev, direktor Kongi ja mitmed stahhaanovlased, kelle arutlusest peegeldub siiras nõukogude patriotism rakedada kõik jõud meie rahvamajanduse õitsengu saavutamiseks.

Koosolek lõpeb kõigi töötajate ühise otsusega: täita viie aasta plaan nelja aastaga!

SISUKORD

EESTI SUNGE MINEVIK

Talurahvas laostub	13
Tööstus laguneb	14
Töölistel puudub töö ja leib	18
Kuid võitlus jätkus	23
Kuidas kodanlikud võimumehed „hoolitsesid“ rahva tervishoiu ja hariduse eest	24
Kuhu läks rahva raha	26
Linnaisade „hoolitsus“ töörahva eest	29
Kelle eest linnaisad tõeliselt hoolitsesid	31
Kodanlikud tuusad riigitüüri juures	33
Kodanlik moraal	36

ELU ÕITSELEPUHKEMINE NÕUKOGUDE EESTIS

Meie edusammud (EK(b)P Keskkomitee sekretäri seltsimees N. Karotamme kõnest „Estonia“ teatri pidulikul istungil 6. novembril 1947)	41
Meid juhib parteil (J. Nuut, ENSV Teaduste Akadeemia tegevliige)	45
Õigus tööle	48
Pärast pingsat tööd kosutav puhkus	66
Nüüd päevad kohisevad uuest kajast ja nad on selgemad kui olid siis	57
Ainult nõukogude võim kindlustab töötava rahva heaolu	67
Masina-traktorijaamad ja hobulaenuuspunktid töötava talupoja tõeliste abistajatena	73
ENSV talupidajate delegatsioon Abhaasias	79
Vana ja uus Tallinn	82
Uued peremehed	86
Uues majas uus elu	91
Laostuvast ja virelevast Läänest tööerõmsasse Tallinna (Repatrieeritu kiri)	96
XII üldlaulupidu 1947. aastal	99
Stalini preemia laureaadid 1947. a.	102
Teater „Estonia“ taastamine on lõpule viidud	106
V. I. Lenini ja J. V. Stalini kujud Riikliku Draamateatri laval	107
Filmi „Elu tsitadellis“ harukordne menu	109
Hea agitaator on oodatud külaline	111
Viisaastak nelja aastaga	113